

Det
Kongelige
Norske
Videnskabs
Selskab

DEN FØRSTE FORNORSKINGS- ORDLISTA

Ole Vigs
*Opskrift over norske Ord,
som kan indføres i Skriftsproget*

Dagfinn Rødningen, Lars S. Vikør
og Dagfinn Worren

Skrifter nr. 2-2020

DET
KONGELIGE
NORSKE
VIDENSKABERS
SELSKAB

Redaktør

Kristian Overskaug,
Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab,
Elvegata 17, 7012 Trondheim

Medredaktør

Merete Røskaft
DKNVS

Redaksjonsråd

Medisin/Biologi	-	Helge Reinertsen
Kjemi/Geologi	-	Tore Prestvik
Fysikk/Matematikk	-	Helge Holden
Teknologi	-	Harald Øye
Filosofi/Religion/Psykologi	-	Peder Borgen
Historie/Samfunnsfag	-	Asbjørn Aase
Litteratur/Språk/Kunst	-	Jan Ragnar Hagland

Kommentarer til aksepterte manuskripter, bestilling av opptrykk,
abonnementer etc. skal sendes utgiver.

Den første fornorsningsordlista

Ole Vigs
*Opusculum over norske Ord,
som kan indføres i Skriftsproget*

Dagfinn Rødningen – Lars S. Vikør – Dagfinn Worren

© DKNVS, Trondheim 2020

ISBN 978-82-93175-60-5 Trykk

ISBN 978-82-93175-61-2 Web

ISSN 0368-6310

Layout og produksjon: Skipnes Kommunikasjon AS

Det må ikke kopieres fra denne boka ut over det som er tillatt etter bestemmelsene i lov om opphavsrett til åndsverk og avtaler om kopiering inngått med Kopinor.

Innhald

Forord	s. 7
Innleiing	s. 11
Ole Vigs språksyn	s. 13
Vigs ordliste: Stutt oversyn over tidlegare forskning	s. 15
Forholdet mellom Vigs og Fayes ordlister	s. 17
Dei to ordlistene	s. 17
Hovudskilnadene	s. 18
To dømesekvensar	s. 19
Kommentarar og utdjupingar	s. 21
Faye rettar på Vig	s. 25
Forholdet mellom listene	s. 26
Vigs kjelder	s. 29
Aasens ordbok frå 1850	s. 29
Molbech og Meyer	s. 33
Eigne ordframlegg	s. 34
Lemmutval og former	s. 35
Var Vig purist?	s. 35
Rettskrivinga i dei danske oppslagsorda	s. 37
Attgjeving av ekvivalentane	s. 39
Etterlivet til Vig-orda	s. 43
Ole Vig: Nogle Sprogbemærkninger	s. 51
Om redigeringa av lista	s. 61
Opskrift over norske Ord, som kan indføres i Skriftsproget (Af O. Vig)	s. 63

Forord

I 1855 og 1856 trykte folkeopplysningsmannen Ole Vig, som var redaktør av tidskriftet *Den norske Folkeskole*, ei alfabetisk liste over danske og innlånte ord i det daverande danske skriftspråket i Noreg med framlegg til norske avløysarar, i stor mon henta frå dei norske dialektane: *Opskrift over norske Ord, som kan indføres i Skriftsproget*. Dette er den første kjente *fornorskingsordlista*, altså ordliste med danske oppslagsord og ekvivalentar på norsk, i tydinga «frå norske dialektar». Dermed var ein viktig sjanger i norsk språkhistorie introdusert – den kom seinare til å omfatte tungvektarar som Knud Knudsens *Unorsk og Norsk eller Fremmedords Avløsning* (1881), Steinar Schjøtt's *Dansk-norsk Ordbog* (1909) og ymse ordbøker og ordlister med oppslagsord på bokmål og ekvivalentar på nynorsk; den mest ruvande er også ein av dei nyaste: Magne Rommetveits *Med andre ord* (1993, 3. utg. 2007).

Behovet for ei slik ordliste eller ordbok vart alt påpeika av Vitskapsselskapet i Trondheim i oppdragsbrevet til Ivar Aasen i 1842, men Aasen rakk ikkje over meir enn nokre utkast; vi kjem så vidt inn på det på s. 29. Men vi veit at nokon tenkte på dette alt ein mannsalder tidlegare, i tida rundt 1814. Den norskfødde danske embetsmannen Ole Devegge (1772–1847) sende inn nokre norske (dialekt)ord til Videnskabernes Selskabs *Danske Ordbog* (VSO) i tida 1808–1814, og i tillegg finst det etter han nokre setlar med døme på danske ord med norske ekvivalentar, «Samlinger til en Dansk-Norsk Ordbog». Dette materialet har Sigurd Kolsrud redigert og gitt ut i 1957 under tittelen *Prøve av Dansk-norsk ordbok 1816*. I boka skriv Kolsrud at det «truleg [er] frå åri nærmast etter 1814». Meir enn det veit vi ikkje; materialet er aldri gjort kjent eller publisert før Kolsrud gjorde det. Det består av ei alfabetisk liste med om lag 250 oppslag.

Det er derfor god dekning for å rekne Ole Vigs ordliste som den spede starten på denne leksikografiske tradisjonen, med Devegge meir som eit førevarsel enn som ein pioner. Vigs liste kom ut som ein føljetong i ei rekke nummer av *Den norske Folkeskole*, nesten gjennom eit heilt år, frå oktober 1855 til juni 1856. Denne lista er aldri trykt opp igjen seinare. Vi meiner det har ein historisk verdi å trykke ho samla i éin publikasjon som eit viktig språkhistorisk dokument. I den samanhengen har vi gjort ei undersøking av tilhøvet mellom denne lista og andre leksikografiske

kjelder til norsk språkhistorie frå 1800-talet, frå Molbechs *Dansk Ordbog* frå 1833 over Aasens *Ordbog over det norske Folkesprog* frå 1850 til Knudsens *Unorsk og norsk* frå 1881. Av særleg interesse er forholdet til ei anna tidleg fornorskingsordliste: Andreas Fayes *Dansk-norsk Ordbog*, som berre finst som eit ufullført og udatert manus, men som vart redigert av Sigurd Kolsrud og utgitt posthumt i 1958 (Kolsrud døydde i 1957). Ei jamføring mellom Fayes og Vigs ordlister viser ein tett samanheng mellom dei; vi legg i innleiinga fram ei jamførande gransking og ein hypotese om korleis dette forholdet har vore. Vi trykker òg ein artikkel av Ole Vig der han gjer greie for språksynet sitt på den tida da han arbeidde med tidsskriftene *Folkevennen* og *Den norske Folkeskole* som ein bakgrunn for ordlista, som deretter følgjer in extenso.

Vi kan ikkje unngå å bruke eit par sentrale faguttrykk frå leksikografien i denne framstillinga, nemleg *lemma* og *ekvivalent*. *Lemma* er ‘oppslagsord’, den ordforma i ordbokas kjeldespråk som er emnet for ein ordbokartikkel. *Ekvivalent*, som vi har brukt alt ovanfor i forordet, er det (mest mogleg) synonyme ordet i ordboka sitt målspråk. I ei engelsk-norsk ordbok til dømes, kan vi slå opp lemmaet *dictionary* (i kjeldespråket engelsk) og finne ekvivalenten ‘ordbok’ (i målspråket norsk). Det er naturleg både for den som er norsk og skal lære å forstå engelsk, og for den som er engelsk og skal lære å bruke norsk. Ofte finst det ikkje eitt heilt synonymt ord i målspråket; da må ein ha med fleire ekvivalentar i ordartikkelen for å dekke tydinga av lemmaet best råd. Døme: Lemmaet *wood* på engelsk tyder på norsk både ‘tre’ (materialet) og ‘skog’. Da må ordboka ha med begge desse orda som ekvivalentar som dekker ulike tydingar av det engelske lemmaet.

Ole Vig skreiv for folk som var vane med å lese og skrive dansk, som altså var kjeldespråket i ordlista, men hadde usystematiske og ufullstendige kunnskapar om norsk talemål, som var målspråket, og som ønskte å fornorske det danske skriftspråket dei brukte. Han førte da ofte opp fleire ekvivalentar frå norske dialektar for best mogleg å dekke ulike nyansar i det danske lemmaet.

Utgangspunktet for denne utgåva av Ole Vigs ordlister er arbeidet med tolvbandsverket *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet*, som vart fullført i 2016, og der vi tre alle var medarbeidarar. Ole Vigs ordlister var blant dei kjeldene vi brukte i det arbeidet, og i den samanhengen vart listene skrivne inn som elektronisk fil og lagt inn i den store kjelddatabasen som vart utvikla som ein del av prosjektet Norsk Ordbok. Innskrivinga vart gjort av Elisabeth Holm, som også har skrive inn artikkelen «Nogle Sprogbemærkninger» for publisering i denne boka. Vi er takksame for innsatsen hennar, som er ein viktig del av føresetnadene for at boka kunne kome ut.

Arbeidsfordelinga mellom oss tre har vore at Rødningen har skrive utkast til den biografiske innleiingsdelen og analysen av Vigs leksikografiske «etterliv» i Knud Knudsens *Unorsk og norsk*, Worren har detaljanslysert tilhøvet mellom Vigs liste og dei fremste kjeldene hans, framfor alt Ivar Aasens *Ordbog over det norske Folkesprog*, og Vikør har redigert sjølve lista og skrive ut innleiingsdelen på grunnlag av Rødningens utkast, Worrens analysar og eigne jamføringar av Fayes og Vigs lister.

Oslo, januar 2020

Dagfinn Rødningen

Lars S. Vikør

Dagfinn Worren

Dagfinn Rødningen, fødd 1959. Redaktør i Norsk Ordbok 2004–15. Seniorrådgjevar i Språkrådet frå 2017.

Lars S. Vikør, fødd 1946. Professor i nordisk språkvitskap ved Universitetet i Oslo og hovudredaktør i Norsk Ordbok 1993–2015.

Dagfinn Worren, fødd 1944. Redaktør i Norsk Ordbok 1986–2015, hovudredaktør frå 2005, professor i nordisk språkvitskap ved Universitetet i Oslo 2004–15.

Den norske folkeskole.

Et Maanedsskrift for Lærere og andre Opdragere.

Udgivet af

D. Vig.

Sjerde Aargang.

(Juli 1855—Juni 1856).

Kristiania.

Trykt i det Steenske Bogtrykkeri.

Den første fornorskingsordlista

Ole Vigs *Opskrift over norske Ord,* *som kan indføres i Skriftsproget*

Dagfinn Rødningen, Lars S. Vikør og Dagfinn Worren
(red.)

Innleiing

Trønderen Ole Vig, fødd i Stjørdal 1824, er først og fremst kjent som folkeopplysningsmann og redaktør av bladet *Folkevennen*, som «Selskabet for Folkeoplysningens Fremme» stod bak. Vig vart ikkje meir enn 33 år, men gjorde eit stort arbeid for folkeopplysninga fram til han døydde i Christiania i desember 1857. Han var utdanna lærar frå lærarseminaret i Klæbu og dreiv også folkeopplysningarbeid gjennom bladet *Den norske Folkeskole*, som han redigerte frå 1852 til 1856 saman med mellom andre Knud Knudsen. «Folkeskolen», som bladet vart kalla i det daglege, tok mål av seg til å vere eit blad der skulefolk og andre interesserte kunne skrive om skulerelaterte ting som opptok dei. Det var Ole Vig sjølv som tok initiativ til å starte tidsskriftet, og han var eineredaktør det siste året han levde (bladet vart drive vidare av Andreas Feragen og andre etter Vigs tid, sjå Jahr 2018: 157–160). Der sørge han for å få trykt ei utførleg liste over norske avløyсарord som han meinte kunne brukast for å gi det danske skriftspråket, slik det vart nytta i Noreg på hans tid, eit norskare preg. Det er denne ordlista vi legg fram og drøftar i denne boka.

Den mest utførlege biografien om Ole Vig er Bye 2014. Tidlegare hadde Lars Eskeland (1916) og Torstein Høverstad (1924 og 1953) gitt ut biografiar om Vig, av Bye (2014: 9) karakterisert som «nokså sterkt prega av heltedyrking». Frå seinare tid finst det eit par upubliserte hovudoppgåver der Vigs språkarbeid generelt (Moe 1975) og *Den norske Folkeskole* spesielt (Nielsen og Rødningen 1985) er framstilt og drøfta. I denne boka konsentrerer vi oss heilt ut om ordlistene i «Folkeskolen» som eit ledd i norsk leksikografihistorie, og viser til dei nemnde arbeida når det gjeld den generelle biografiske og historiske bakgrunnen for Vigs arbeid.¹

I dei følgjande kapitla skal vi etter ei kort orientering om Vigs språksyn og oversyn over tidlegare forskning, gå nøyare inn på dei ordlistene vi har som er relevante i vår samanheng, og gjere ei systematisk samanlikning. Først tar vi for oss Fayes og Vigs lister for å få eit klarare bilde av forholdet mellom dei. Deretter ser vi på Vigs liste i samband med andre eldre kjelder, primært Aasens *Ordbog over det norske Folkesprog* frå 1850, men òg andre ordlister Vig har eller kan ha hatt tilgang til, deriblant Christian Molbechs *Dansk Ordbog* frå 1833. Analysen baserer seg på ei samanlikning av tilfanget under bokstaven S i Vigs liste. Til slutt kastar vi blikket framover mot Knud Knudsens *Unorsk og norsk* frå 1881, og ser på eventuell påverknad frå Vigs liste på den.

Vi trykker òg Vigs artikkel «Nogle Sprogbemærkninger» før hovuddelen av boka, som er eit fullt opptrykk av ordlistene til Ole Vig.

¹ Den nynorske leksikografihistoria er framstilt stutt og skjematisk i Vikør 2011, og der er det gitt oversyn over enkeltverk i sjangeren fornorskingsordbøker og -lister på s. 3–4 og s. 11–13, rett nok saman med andre typar ordbøker mellom dansk/bokmål og nynorsk. Listene til Faye og Vig er ikkje omtala der.

Ole Vigs språksyn

«Opskrift over norske Ord, som kan indføres i Skriftsproget» vart publisert stykkevis gjennom dei fleste nummera av «Folkeskolen» frå sommaren 1855 til sommaren 1856, og ho inneheld om lag 3000 danske oppslagsord som Vig gjorde framlegg om norske avløysarar for. Som mange andre som engasjerte seg i samfunnsspørsmål rundt midten av 1800-talet, meinte Vig at språket var eitt av dei viktigaste uttrykka for ånda og karakteren til eit folk. Han var på line med både Knud Knudsen og Ivar Aasen når dei gjekk inn for å gjere det danske skriftspråket i Noreg norsk. For Vig var det overordna siktemålet å kunne drive mest mogleg folkeopplysning på eit mål folk flest kunne forstå og lære seg. I artikkelen «Nogle Sprogbemærkninger» frå Folkevennen nr. 2-1852, som er trykt på side 51–57 her i boka, peikar Vig på den store skilnaden mellom det danske skriftspråket og talespråket til folk flest, og korleis dette gjer det vanskeleg for folk å skjønne det som står skrive. Han dreg fram arbeidet som er gjort for å skape eit heilt nytt skriftspråk, «omtrent som somme Bygdemaal er nu». Han trur ikkje det vil vere mogleg å oppnå det, men:

At vort Bogsprog imidlertid kan blive meget norskere, end det nu er, det er vist; thi i Almuens Mund findes der en Mængde gode Ord og kraftige Talemaader, som vel fortjener at bruges i Skrift. For at kunne bruge dem, maatte man naturligvis først lære dem at kjende, og derfor har man faaet en udmærket dygtig Skolelærer fra Søndmør, *Ivar Aasen*, til at samle og opskrive alle Ord i Almuens Tungemaal.

Seinare i artikkelen gir han uttrykk for at eit nytt språk må bli ei form for blanding mellom dansk og norsk:

Det rimeligste og bedste er vistnok, at Bygdemaalene og vort nuværende danske Skriftsprog *nærmer* sig hinanden og *mødes* paa Halvvejen, tænker jeg; og det sker da ved i Skriftsproget at optage flere og flere ægte norske Ord, samt ved at lade Bygdemaalene gaa sin naturlige Gang. At næmlig disse i den sidste Tid stræber henimod Bogsproget, det er aldeles kjendeligt; man maa nesten frygte, det gaar altfor fort dermed.

Ei fornorsking av skriftspråket skal dermed tene eit dobbelt siktemål: Det skal bli lettare å forstå skriven tekst og å lære seg å lese og skrive, samstundes som skriftspråket skal innrettast slik at det stør opp om å halde talespråket norsk.

I lista med avløysarord i «Folkeskolen» i 1855–56 legg Vig fram nettopp døme på allmugeord som kan brukast i skrift, slik at folk kan lære dei å kjenne. I ei lita innleiing til den første bolken med ord som vart publisert, seier Vig at han trur det vil vere til hjelp å få eit register over ein del tilfelle der skriftspråket har andre ord eller ordformer enn folkemålet. Lista er ikkje uttømmende, seier han, men han meiner at noko er betre enn inkje. Og vidare: «Jeg har trod, at den bedst kunde lade sig bruge, naar jeg gik ud fra *Skriftsprogets* Ord og stelte dem op nogenlunde i *Bogstavorden*.» I eit etterord etter publiseringa av den siste delen av lista modererer han dette at avløysarorda «kan indføres i Skriftsproget», det gjeld ikkje *alle* slike ord, seier han (sjå Vigs tekst på s. 137 og vidare drøfting med sitat på s. 35–37).

Han strekar under at det viktige er at orda blir gjort kjent. Når det gjeld ordformene, dvs. bøyning og stavemåtar, tar han ikkje absolutt stilling til korleis dei bør vere. Om ein vel slik eller slik når det til dømes gjeld infinitivsending eller adjektivsuffiks, «saa kan dog heller ikke dette lægge nogen Vanskelighed i Vejen for at bruge Ordene i min Opskrift.» At Vig ikkje nødvendigvis vil ha skifta ut alt frå det eksisterande danske skriftspråket, kjem også fram når han mot slutten skriv:

[J]eg har medtaget nogle Ord af det gjængse Skriftsprog, skjønt de i sig selv er meget gode, hovedsagelig for at faa fremdraget Sidestykkerne dertil i Folkemaalet. ... Efter Omstendighederne kan da disse og de tilsvarende ejendommelige norske Ord bruges skiftevis om hverandre.

Vigs ordliste: Stutt oversyn over tidlegare forskning

I etterordet til ordlistene (s. 137 her i boka) nemner Vig Aasens «Ordbog». Ivar Aasen gav ut *Ordbog over det norske Folkesprog* i 1850. Vig hadde sjølv skrive ei melding av ordboka etter at ho kom ut, og i innleiinga til ordlistene skriv han at han har halde seg til «Ivar Aasens Værker», og at han sjølv elles ikkje kunne ha laga ei slik liste. Det er neppe tvil om at det er *Ordbog over det norske Folkesprog* han siktar til. Gunnar Moe (1975) meiner Vig må ha henta orda sine så å seie rett frå ordboka til Aasen. Det vil seie at folkeopplysningsarbeidet til Vig i dette tilfellet mest ber preg av å vere formidling av Aasens arbeid.

Det er likevel grunn til å sjå nærmare på om Vig også kan ha hatt andre kjelder til ordlista si. Rødningen og Worren (2012: 310) har undersøkt eit utval av dei norske avløyssarane i ordlista til Vig, og kom da fram til at om lag 90 prosent av dei finst att i Aasens ordbok. Dei attståande orda kan vere henta frå ulike andre kjelder. Godt over 60 prosent av dei kan vi finne att i ei handskriven ordliste som har tilhøyrt presten Andreas Faye. Han var styrar ved lærarseminaret i Holt frå 1839 til 1860. Ordlista hans vart utgitt i 1958 som eit posthumt arbeid av Sigurd Kolsrud (død 1957) under tittelen *Dansk-norsk Ordbog*.

Under arbeidet med den store vitskaplege ordboka *Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet* vart både Vigs og Fayes ordlister brukt som kjeldemateriale. Etter kvart som arbeidet gjekk fram, vart det stadig meir klart for redaktørane at dei to listene liknar mykje på kvarandre. Undersøkinga i Rødningen og Worren 2012 viser at Vig har med 120 av dei 121 oppslagsorda som Faye har under bokstaven A. Vig manglar dessutan berre 4 av dei 203 norske avløyssarorda Faye gjer framlegg om i den same oppslagsbolken. Til gjengjeld har Vig med bortimot 50 oppslagsord på A som Faye ikkje har; lista hans er altså betydeleg større. Vi ser det same mønsteret for bokstaven B (Rødningen og Worren 2012: 313), og ein gjennomgang av alfabetbolken L i begge listene viser det same: Faye hadde 100 oppslagsord, og Vig hadde alle desse og 30 i tillegg. Attåt nokre ekstra oppslagsord har Vig lagt til fleire norske synonym ved mange av dei lemmaa han hadde sams med Faye.

Likskapen er så stor at ein kunne mistenke Vig for å ha skrive direkte av frå Fayes liste og lagt til ein del eige stoff, eller omvendt: at Faye har skrive av etter Vigs liste og korta ned. Noko slikt er likevel ikkje nemnt nokon stad, verken av Faye eller Vig.

Rødningen og Worren tok i 2012 utgangspunkt i at det var Vig som hadde skrive av etter Faye, i samsvar med Kolsruds datering av Fayes ordliste til 1840-åra (sjå s. 27). I førearbeidet til denne utgåva har vi problematisert dette på grunnlag av ei grundig samanlikning mellom dei to listene. Vigs liste inneheld altså det meste av stoffet hos Faye pluss ganske mykje i tillegg. Det er lite som tyder på at Vig har hatt tilgang til Fayes liste, som berre eksisterte som eit upublisert handskrift heilt til 1958. Fayes liste går dessutan berre fram til og med bokstaven S, mens Vigs ordliste går ut heile alfabetet; Vig har jamvel med ei tilleggsliste, som han publiserte heilt til slutt.

Faye må ha kjent dei ferdigtrykte ordlistene i «Folkeskolen», sidan han overlevde Vig med mange år (han døydde i 1869, tolv år etter Vig), men det betyr ikkje utan vidare at han har kjent til Vigs arbeid på førehand. Men det meste peikar likevel i den lei. Om Faye hadde arbeidd med ordinnsamling sjølv, er det lite truleg at lista hadde slutta brått etter bokstaven S. Da ville han hatt ordstoff frå heile alfabetet, og alfabetiseringa ville ha gitt noko på kvar bokstav. Det verkar meir plausibelt at Faye skreiv av etter ei meir heilsleg og ordna liste, og at han av ein eller annan grunn vart avbroten i arbeidet og seinare ikkje tok det opp att. Alt tyder på at den lista som var førelegget hans, var sett opp av Vig.

Det er uansett litt rart at Faye ikkje har uttala seg om Vigs publisering i det heile tatt. Men så har han heller ikkje uttala seg om si eiga ordliste og arbeidet med den nokon stad, etter det vi kjenner til. Det er nærliggande å tenke seg at da lista til Vig begynte å kome i *Den norske Folkeskole*, var Faye nøgd med det og la bort lista si utan å bruke meir tid på dette prosjektet, slik at ho vart liggande som eit ufullstendig arbeid.

Dersom det faktisk er slik at Faye eller Vig kjente til og nytta seg av den andre si liste i tida før publiseringa i «Folkeskolen», kan trønderen Andreas M. Feragen ha vore eit mogleg mellomledd (Rødningen og Worren 2012: 313). Frå 1846 var Feragen kyrkjesongar og lærar i Holt, i tillegg til at han var øvingslærar ved seminaret, der Faye altså var styrar. Feragen var aktiv bidragsytar i *Den norske Folkeskole* frå starten og redigerte tidsskriftet nokre år etter at Vig var borte. Han *kan* ha formidla ein (indirekte) kontakt mellom Faye og Vig. Dette kjem vi attende til på s. 28, på bakgrunn av nye opplysningar om Feragen i Jahr (2018).

Forholdet mellom Vigs og Fayes ordlister

Utgangspunktet er dei ordlistene vi faktisk har: Ole Vigs og Andreas Fayes. Vigs ordliste er trykt som ”føljetong” i ei rekke nummer av *Den norske Folkeskole* i 1855 og 1856. Ho fordeler seg på desse nummera:

- 4 – 1855 (oktober): Ei kort innleiing og bokstavane A (irekna Aa) og B
- 5 – 1855 (november): Bokstavane C, D og E
- 6 – 1855 (desember): Mesteparten av bokstaven F (til Fyrstøj)
- 7 – 1856 (januar): Resten av F og bokstavane G, H, I og J
- 8 – 1856 (februar): Bokstavane K og L
- 9 – 1856 (mars): Bokstaven M
- 10 – 1856 (april): Bokstavane N, O og P
- 11 – 1856 (mai): Bokstavane R og S
- 12 – 1856 (juni): Bokstavane T, U, V, Y, Z, Æ og Ø, pluss ei supplementsliste og eit etterord

Ein kan merke seg at årgangen den gongen følgde skoleåret og dermed gjekk frå sommar til sommar.

Det finst ikkje noko manuskript til desse listene, berre dei ferdigtrykte listene.

Fayes liste, som berre går ut bokstaven S, finst i eit manuskript som ligg i Riksarkivet. Dette manuskriptet er trykt i serien Skrifter frå Norsk Målførearkiv som nr. XIV i 1958, redigert av Sigurd Kolsrud, men utgitt posthumt (Kolsrud døyde i 1957) under tittelen *Dansk-norsk Ordbog*.

Dei to ordlistene

Store delar av dei to ordlistene er fullstendig parallelle i oppsett og innhald heilt nede på detaljplanet. Likskapane er så frapperande at vi kan sjå heilt bort frå at dei er tilfeldige. Samtidig er skilnadene også så store at vi må sjå på dei som to ulike lister. Hovudskilnaden er at Vigs liste er atskilleg lengre enn Fayes, med fleire oppslag og fleire ekvivalentar til mange av dei oppslaga dei har sams. Faye har om lag ingenting i lista si som ikkje også finst hos Vig. Dessutan stoggar Fayes liste som nemnt etter S, mens Vigs går ut alfabetet, som vi har vist ovanfor.

Forholdet mellom dei må vere basert på avskrift, men vi veit ikkje kva som er skrive av etter kva. Enten har Faye skrive av etter Vig, og korta kraftig ned i avskrifta. Eller så har Vig skrive av etter Faye, men lagt til mykje nytt stoff som Faye ikkje har hatt med. Det tredje og siste moglege alternativet er at listene har hatt eit sams førelegg, og at enten Faye eller Vig eller begge har revidert førelegget på den måten vi har antyda ovanfor. Eventuelt kan desse revisjonane vere gjort av ein ukjent avskrivar som har vore «mellomledd» mellom det opphavlege felles førelegget og ein av dei to vi har listene overlevert frå, men dette sporet blir for spekulativt til at vi kan følgje det vidare; vi har ingen kjelder som antydar at noko slikt «mellomledd» har funnest. Vi forhold oss altså no berre til Vig og Faye og dei to listene vi har, men held rekning med at det kan ha funnest eit ukjent felles førelegg, ei «urliste» om ein vil. Den problemstillinga kjem vi tilbake til.

Vi gir no eit systematisk oversyn over dei viktigaste skilnadene mellom dei to listene, og viser det deretter med nokre konkrete døme frå listene, inntil vi avsluttar med ein konkluderande hypotese. Vi kan ikkje kome lenger enn det, sidan det ikkje finst andre kjelder enn Vigs korte innleiing som seier noko om korleis listene (iallfall Vigs liste) oppstod.

Hovudskilnadene

Storleiken på listene er den mest iaugefallande skilnaden. Vigs liste i strekket frå A til og med S inneheld 2310 oppslag, mens Faye har 1841; det gir 469 fleire hos Vig. Alle oppslaga hos Faye er også med hos Vig, utan unntak. Teljinga kan ikkje bli heilt presis fordi Faye somme stader slår saman to oppslag hos Vig, og også hos Vig kan det vere vanskeleg å skilje mellom hovudoppslag og underoppslag, altså eit oppslag som gjeld ei grammatisk form av hovudoppslagsordet, eller eit uttrykk eller ein frase der hovudoppslagsordet er med. Dei konkrete tala må altså tolkast som meir omtrentlege enn dei ser ut til, men dei gir eit dekkande bilde av mengdeforholdet i det store og heile.

Vi går her vidare med dei 1841 oppslaga Faye og Vig har sams. Av dei er 964 oppslag heilt identiske i dei to listene; dei drøftar vi ikkje vidare her. Vi ser nærare på dei 877 andre oppslaga, som er sams for begge, men der sjølve ordartiklane er ulike. Vi grupperer skilnadene mellom listene i nummererte avvikstypar, som vi i neste omgang gir eksempel på:

- 1) Vig har fleire ekvivalentar enn Faye: Dette er den vanlegaste avvikstypen; den omfattar 778 ordartiklar. Det er da gjerne slik at Faye har éin ekvivalent der Vig har ei rekke, andre gonger manglar Faye berre éin av dei Vig har. Andre gonger att har dei same ekvivalenten eller ekvivalentane, men Vig legg da gjerne til ei ekstra

- opplysning eller to, t.d. ein ekstra dialektvariant (ofte trøndersk) eller ei forklaring eller eit uttrykk.
- 2) Faye slår saman to oppslag hos Vig. Det gjeld oftast relaterte ord, t.d. eit grunnord og ei avleiing av same ordet; Faye kan da føre opp ekvivalentar til avleiinga direkte etter avleiinga av grunnordet (utan å lage nytt oppslag), eller han fører opp ekvivalenten av avleiinga på lina under grunnordsartikkelen utan å skrive opp det nye oppslagsordet, eller han fører berre opp forbokstaven på det. Slike samanslåingar er det drygt femti av hos Faye, det tilsvarer da drygt 100 oppslag hos Vig. Vi gir nokre døme på det nedanfor.
 - 3) Vig har atskilleg fleire etymologiske opplysningar enn Faye, dvs. ein kode for opphavsspråket: t. = tysk, d. = dansk, fr. = fransk, l. = latin, ital. = italiensk, gr. = gresk.
 - 4) Rettskrivinga kan vere systematisk avvikande hos dei to, om enn ikkje heilt konsekvent. I importord stavar Vig ofte «moderne» og «norvagiserande» (*Afveksling, Allianse, Amasone, Cirkel, Cirkulære, Effekt, Illusjon, Sekretær*) mens Faye følgjer eldre dansk rettskriving (*Afvexling, Alliance, Amazone, circa, Circulaire, Effect, Illusion, Sekretair*). Eit systematisk og ganske konsekvent avvik finn vi i ord med diftong, der Faye held seg til det konvensjonelle (danske) *ei* og *øi*, mens Vig gjennomfører dei svenskinspirerte *ej* og *øj*, som seinare vart anbefalt av det nordiske rettskrivingsmøtet i Stockholm (1869) og gjennomført av Bjørnson og Ibsen, men ikkje slo igjennom i norsk utover det.
 - 5) I nokre få ordartiklar (8, dvs. 5 under A og 3 under P) rettar Faye eksplisitt på dei ekvivalentane Vig har; dei gjengir vi samla nedanfor. Desse rettingane til Faye er ikkje reflektert i Vigs liste.
 - 6) Mange stader set Faye inn spørsmålsteikn ved ekvivalentar som han fører opp (og altså har sams med Vig); det er (om lag) 138 slike gjennom heile alfabetet. Kva spørsmålsteikna baserer seg på, går ingen stad fram. Vig har ingen spørsmålsteikn i si liste. Vi kjem tilbake til Fayes bruk av spørsmålsteikn på s. 25–26.

To dømesekvensar

Her tar vi inn to sekvensar frå dei to ordlistene og set dei attmed kvarandre i kvar sin tabell til jamføring. Vi har valt dei første delane av sekvensane D og L, nemleg *da-* og *la-*. Heilt til venstre fører vi opp kva for ein av dei fem avvikstypene ovanfor som kvart enkelt oppslag i dei to listene representerer. Er ordartiklane identiske, eller det aktuelle oppslaget ikkje finst hos Faye, fører vi ikkje opp nokon avvikstype; dei innførselene reknar vi som sjølvforklarande.

Av dei to kolonnane står *Fayes* liste til *venstre*, *Vigs* til *høgre*, i alle tabellane.

AF

OV

D

1	<i>Daare</i> = Tosk, Gap, Uveting.	Daare = Tosk, Tull, Gap, <i>Uveting</i> .
		daarlig = laak.
1, 3	<i>dadle</i> = laste.	dadle (t.) = <i>laste, dejle</i> .
		Dadel = Last, Dejling.
1	<i>Dagbrækning</i> = Dagning = Attelysing.	Dagbrækning, Daggry, Dagning = Attelysing , Lysing, <i>Dagsprætt</i> .
		Dagskjær = Dagsrand.
	<i>Dag efter Dag</i> = dagstødt.	Dag efter Dag = dagstødt.
		Dagfarve = Dagslet.
2	<i>Dalbo</i> = Døl – Dølejente.	Dalbo, Dalbygger = <i>Daling</i> , Døl .
		Dalpige = Dølejente.
		dale = sige.
1	<i>Damp</i> = Os.	Damp = Os, Ejm (usynlige Dampe), <i>Goss, Gov, Moe</i> (synlige D.)
	<i>danne</i> = gjøre, skape.	danne = gjøre, skape .
		dannes = folkes, vitrast.
		(et Stykke) Dansemusik = Laatt, Slaatt .
		Datter = Dotter.
3	<i>Davre</i> = Dugur (Dugul, Dagverd).	Davre (d.) = <i>Dugur</i> (Dugul – Dagverd).

L

	<i>Lader</i> = Læte.	Lader = Læte.
		lader = læst.
	<i>lagvis</i> = flovis.	lagvis = <i>flovis</i> .
	<i>lam</i> = naamen, numen.	lam = naamen (numen).
		Lampe = Kola (Kulu).
	<i>Lancet</i> (fr) = Sneppert.	Lancet (fr.) = Sneppert.
	<i>Landingssted</i> = Stø – Baadstø.	Landingssted = <i>Stø, Baadstø</i> .
		landsætte Baaden = <i>bryne B</i> .
		Landmærke for Fiskere = <i>Me</i> (Mid, Med).
3	<i>Landse</i> (fr) = Langspjut.	Landse (fr. og t.) = Langspjut.
		langbenet = <i>skrævstor</i> , lang i Skrævet.
	<i>lange</i> (t) = naa – fli.	lange (t.) = naa, <i>fli</i> .

		Langvarighed = Æve.
1	<i>Larm</i> = Staak, Styr.	Larm = Staak, <i>Braak</i> , Brot, Sjau, Styr.
1, 3	<i>Larve</i> = Mark, Aame.	Larve (l.) = Mark (Makk), Aame .
1	<i>Lase</i> = Fille.	Lase = <i>Lørve</i> (Larve, Lærve), <i>Fille</i> .
2	<i>l</i> = fillet.	laset = <i>fillet</i> .
1	<i>Lav</i> = laag.	lav = laag (f. Eks. laaghalt).
	<i>lavt beliggende</i> = laaglændt.	lavt beliggende = laaglændt.
	<i>Lave</i> = Lag.	Lave = Lag.
1	<i>lave</i> = lage – stelle.	lave = <i>lage</i> (laagaa), <i>stelle</i> .
1	<i>lovlig</i> = lagleg.	lovlig = lagleg, høveleg.
	<i>lovere</i> = slage, baute.	lavere = <i>slage</i> , baute.
3	<i>Laserett</i> = Sykehus.	Lasareth (t.) = Sykehus.
1	<i>Lavine</i> (ital) = Sneskred.	Lavine (ital.) = Sneskred = Snjoskrej(d).

Kommentarar og utdjupingar

Parallelliteten i listene burde vere ganske klar. Eit frapperande trekk i så måte er avvika i alfabetisering. Der slikt førekjem, følger listene kvarandre slavisk.

Vi ser eitt døme på dette heilt nedst under L i tabellen. Her har vi feilalfabetisering i begge listene.

Hos Faye:

lave – *lovlig* – *lovere* – *Laserett* – *Lavine*

Hos Vig:

lave – *lovlig* – *lavere* – *Lasareth* – *Lavine*

Her er det to avvik i stavemåten av oppslagsorda. Under *lasarett* (moderne stavemåte) er det Faye som har den «norskaste» stavemåten – vanlegvis er det Vig. Så skriv Faye *lovere* og Vig *lavere*. Begge bryt alfabetrekkefølga, men rekkefølga av oppslaga er heilt lik. Faktisk fanst både *lavere* og *lovere* med same tyding ('baute') i den tids dansk, innlånt frå nederlandsk, som hadde same skilnaden i dei to synonyme orda. I moderne norsk er det *lavere* som er i bruk.

Eit anna døme på at begge alfabetiserer feil, men heilt på likt: Begge fører opp følgjande fire oppslag (med lik stavemåte) i denne rekkefølga:

Pode – *Pokal* – *Pog* – *Politik*

Der oppslagsformene har ulik stavemåte, er det fleire stader slik at Vig alfabetiserer rett, mens Faye endrar skrivemåte utan å flytte ordet i alfabetrekkefølga i samsvar med stavemåten. Vi listar opp nokre opplagte og avslørande døme:

V(ig): *Bjergknold* – *Bjælke* – *Bjørn*

F(aye): *Bjergknold* – *Bjelke* – *Bjørn*

V: *cirka* – *Cirkel* – *Cirkulære*

F: *circa* – *Cirkel* – *Circulaire*

V: *Ekko* – *eklatant* – *Eksamen* – *elastisk*

F: *Ekko* – *Examen* – *elastisk*

V: *græde* – *Grændse* – *Græs*

F: *græde* – *Grendse* – *Græs*

V: *Hjord* – *hjælpsom* – *hjælpeløs* – *Hjærneskal* – *Hjærte* – *Hjørne*

F: *Hjord* – *hjælpeløs* – *Hjærneskal* – *Hjerte* – *Hjørne*

V: *nænnner ikke* – *næppe* – *nære*

F: *nænnner ikke* – *neppe* – *nære*

V: *Officin* – *Okcidenten* – *Olding*

F: *Officin* – *Occidenten* – *Olding*

Det er ikkje mange slike døme, men mange nok til at dei viser eit mønster. Det er ingen stad slik at Faye har den rette rekkefølga, som så er skipla av Vigs skrivemåte. Denne typen døme viser at det heilt klart er tale om avskrift, og at det er Faye som har skrive av etter Vig. Eit særleg pussig døme er sekvensen *Sekretair* (F) / *Sekretær* (V) – *sælsomt* – *Selskab*. Det kan sjå ut som det opphavleg, i Vigs første liste, har stått *selsomt*, men at Faye og seinare Vig uavhengig av kvarandre har retta til *sælsomt* utan å flytte ordet til rett plass i lista. (Fayes ekvivalent til dette ordet er «underleg», men Vig har «underligt». Her verkar «underleg» så moderne og så utypisk for Faye at ein kan mistenke utgjeveren Kolsrud for ein avskrivingsfeil.²)

Sjølve oppslaga er som oftast dei same hos Faye og Vig, men av og til er det avvik, da gjerne slik at ein av dei har med eit (dansk) synonym meir enn den andre i same oppslaget. Eit døme på det har vi under *Dagbrækning*, der Vig fører opp synonymet *Daggry*. *Dagning* ser for Faye ut til å ha ei mellomstilling mellom norsk og dansk.

2 Vi har ikkje undersøkt dei handskrivne originalane til Fayes liste, som ligg på Riksarkivet, men basert oss på den trykte utgåva Kolsrud stod bak.

Avvikstype 2 har vi to variantar av i tabellane.

Den eine finn vi under L: Avleiinga *laset* blir ikkje skriven fullt ut som oppslagsord, men plassert rett under *Lase* og antyda med ein forbokstav og ekvivalenten *fillet*. Her må det vere tanken at brukaren utan vidare koplar ekvivalenten til rett oppslagsord, som sjølvsagt skulle vere *laset*. Slike oppslag, som kan vere ein førebokstav eller heilt tomme, finn vi hos Faye, men ikkje hos Vig.

Vanlegare og viktigare er den varianten vi i tabellane ser under *Dalbo*. Her har Faye ført opp ekvivalenten *Dølejente* attåt *Døl*, mens Vig har eit ekstra oppslag for *Dalpige*. Tankegangen hos Faye må også vere at *Dølejente* er så gjennomsiiktig reint logisk at ingen vil bruke det om ein mannleg «Døl». Slike samanslåingar finst det ein del av hos Faye: Eit oppslag som er avleidd av eit anna oppslagsord rett ovanfor hos Vig, kan mangle hos Faye, som likevel kan føre opp den avleidde ekvivalenten under grunnordet ut frå den tanken at brukaren vil vite at ekvivalenten refererer til eit avleidd ord og ikkje direkte til det grunnordet som er oppslag. Vi gir nokre fleire døme under bokstaven D i den følgjande tabellen (stadig står Faye til venstre og Vig til høgre).

<i>Debat</i> (fr) = Meiningskifte. Ordskifte – ordskiftes.	<i>Debat</i> (fr.) = Mejningskifte, Ordskifte.
	debattere = ordskiftes.
<i>Debet</i> (l) = Gjeld, Skuld – Skyldmand.	<i>Debet</i> (l.) = Gjæld, <i>Skuld</i> (Skyld).
	Debitor = Skyldmand.
<i>disputere</i> (l) = trætte, ordkastes – Ordkast.	<i>disputere</i> (l.) = trætte, <i>ordkastes</i> .
	Dispyt = <i>Ordkast</i> .
<i>Duft</i> (t) = Daam (?) – daamer.	<i>Duft</i> (t.) = <i>Daam</i> .
	dufter = <i>daamer</i> , gaar.
<i>Dyb</i> = diup (Bass) <i>Dyb</i> Stemme = grovt Maal.	dyb = djup.
	dyb Stemme, Basstemme = grovt Maal.
<i>Dæmon</i> (gr) Vætte. Govætter. Uvætter.	<i>Dæmon</i> (gr.) = Vætte.
	gode <i>Dæmoner</i> = Govætter.
	onde D. = Uvætter.

Under *Dæmon* ser vi at Vig spesifiserer karakteriserande uttrykk som tilsvarer samansetningar på ekvivalentsida, men Faye fører opp ekvivalentane som sjølvforklarande. Under *Dyb* kan det verke som Faye har tenkt å føre opp *Bass* på same måten, men så likevel har spesifisert uttrykket ”*Dyb* Stemme”, kanskje fordi ”grovt Maal” krev at ”Stemme” blir nemnt i oppslaget.

Dei fleste av desse samanslåingane finst under dei første bokstavane, til og med F. Deretter blir dei mykje sjeldnare. Vi gir likevel nokre få døme under S:

AF	OV
<i>Skjødesløshed</i> = Uvyrrenheit,	Skjødesløshed = Uvyra. Uvyrrenheit (Uvorrenh.).
uvørren	skjødesløs = uvyrren
<i>Solopgang</i> = S-sprætting, S-renning, Solegla(d)	Solopgang = S.sprætting, S-renning
	S.nedgang, «Solbjergslag» (d.) = Solegla(d)
<i>strikke</i> = binde, spitte.	strikke (t.) = binde, bitte, spite (spyte, spøte).
Bunding	
<i>svimmel</i> = hovedveik	svimmel = hovedvejk
blive hovedgal	svimle = blive hovedgal (h.gæln).

Her ser vi at Faye fører opp det første oppslaget med den aktuelle ordrota hos Vig (*Skjødesløshed* og *svimmel*), men berre set eit opent rom til det andre (*skjødesløs* og *svimle*), slik at ekvivalenten blir ståande åleine på eiga line. Det er kanskje eit teikn på hastverk i nedskrivinga. Ein kunne tenke seg at det same gjeld under *strikke*, der *Bunding* står på ei eiga line utan oppslagsord. Men dette ordet manglar hos Vig. Kan det tenkast at Vig hadde det med som eige oppslag på *Strikketøi* i ein førsteversjon av lista, som Faye hadde framfor seg, men at det fall ut ved ein inkurie i den trykte versjonen? Det kan tenkast, men vi veit det ikkje.

Feilplasseringa av «Solegla(d)» under *Solopgang* kan kanskje også forklarast med hastverk; Faye kan i farten ha oversett lemmaet *Solnedgang* i nedskrivinga.

Faye rettar på Vig

Det er nokre få ordartiklar der Faye direkte korrigerer det alternativet Vig gir opp. Det er så få at vi fører opp alle i tabellen nedanfor.

AF	OV
<i>Aabenbare</i> (t) kan ei alltid erstattes ved <i>opdages</i> eller <i>komme op</i> , især i sammensætning <i>Aabenbarelse</i> , <i>Aabenbaring</i> .	<i>aabenbares</i> (t.) = <i>opendagas</i> , <i>kommer op</i> (f. Eks. Om et <i>Tyveri</i>).
<i>aabenlyst</i> = ei heller ved det ei alm. <i>bærsynt</i> .	<i>aabenlyst</i> = <i>bærsynt</i> .
<i>Aadsel</i> ikke altid = <i>Aat</i> , hvormed betegnes et <i>Aadsel</i> der udlægges til at skyde vilde Dyr paa.	<i>Aadsel</i> = <i>Aat</i> , <i>Etl</i> , <i>Ræ</i> .
<i>Afvigelse</i> (kan ei erstattes med <i>Afbrot</i>).	<i>Afvigelse</i> = <i>Afbrot</i> , <i>Brøyte</i> .
<i>agitere</i> (t) = <i>ophidse</i> (ei <i>støre op</i>).	<i>agitere</i> (l.) = <i>ophidse</i> = <i>støre</i> (<i>styre</i> , <i>stære</i> , <i>stele</i>) <i>op Folk</i> .
<i>Pedant</i> er mere omfattende end <i>Skolenar</i> el. <i>Metodenar</i> !	<i>Pedant</i> (fr.) = <i>Skolenar</i> , <i>Metodenar</i> .
<i>Pengepuger</i> kan ei erstattes med <i>Prakker</i> , der betegner noget ganske andet = <i>Fant</i> .	<i>Pengepuger</i> = <i>Prakkar</i> , <i>Puke</i> .
<i>Personale</i> = <i>Mandskab</i> . Det indbefater dog ogsaa <i>Kvinder</i> fx. <i>Theaterpersonal</i> .	<i>Personale</i> (l.) = <i>Mandskab</i> .

Aabenbare/aabenbares og *aabenlyst* er dei første orda i begge listene, mens *Aadsel* er det fjerde hos Faye (det femte hos Vig). Det kan sjå ut som Faye har starta opp med ambisjonar om å korrigere og forbetre lista løpande under avskrivinga, og at han fort har innsett at det vart eit for ambisiøst mål. Alt ved det åttande ordet han fører opp, set han eit spørsmålsteikn ved Vigs ekvivalent: ”*Aare* i *Træ* = *Gaare*?” (artikkelen er identisk hos Vig, men utan spørsmålsteiknet), og det gjentar seg med kortare og lengre mellomrom nedover i lista, som vi har nemnt under avvikstype 5 ovanfor. Berre nokre få gonger, som vi ser i tabellen, har han falle for freistinga til å korrigere. Ein sjeldan gong kan han også legge til ein ekvivalent som Vig ikkje har utan å markere det spesielt, som under *Søgnedag*, der begge har ekvivalenten *Yrkedag*. Det står slik:

AF	OV
<i>Søgnedag</i> = <i>Yrkedag</i> . <i>Verkedag</i> .	<i>Søgnedag</i> = <i>Vyrked.</i> , <i>Yrkedag</i> , (<i>Sykned</i>).

Ein kan tenke seg at denne ekvivalenten (*Yrkedag*) kan ha stått åleine i ein førsteversjon av Vigs liste, som Faye hadde liggande framfor seg, og at Faye kan ha lagt til *Verkedag*, som er dokumentert nettopp frå Agder og Telemark. Vig har på si side lagt til *Vyrkedag* og i parentes *Syknedag* i si trykte liste.

Forholdet mellom listene

Ei jamføring mellom Fayes og Vigs lister viser at dei openbert står i eit direkte forhold til kvarandre, slik vi alt tidlegere har lagt til grunn. Spørsmålet i første omgang er kven som har skrive av etter kven.

Det mest sannsynlege svaret på dette spørsmålet, som vi alt har antyda, er at Faye har skrive av etter Vig, ikkje omvendt. Dei avvikstypene vi har skissert, peikar klart i den leia. Det gjeld dei samanslåingane som vi har lista opp døme på i tabellen over, ikkje minst dei som blir antyda med forbokstav framfor ekvivalenten (som under *Lase*). Det verkar meir truleg at ein avskrivar dreg saman frå eit følegg, enn at ein opphavleg nedskrivar gjer det, og det same gjeld den delvise mangelen på markering av opphavsspråk. Enda meir avslørande verkar Fayes slaviske etterfølging av Vigs alfabetisering i tilfelle der han endrar skrivemåten slik at han hadde måtta flytte ordet for å få det på rett alfabetisk plass, noko han aldri gjer.

Rettingane og spørsmålsteikna hos Faye gir inntrykk av det same. Ein merkar seg at desse rettingane ikkje har fått nedslag hos Vig, mest truleg fordi Vig ikkje har sett dei. Vig har skrive ned det han har meint var rett, men Faye har mange stader tvilt og ikkje gått god for Vigs ekvivalentar, av det spørsmålsteikna (og dei få rettingane).

I tillegg har vi Vigs ord i innleiinga for at lista er skriven av han frå byrjinga. Han gir ikkje opp andre kjelder enn Ivar Aasen (*Ordbog over det norske Folkesprog*, 1850). Dette kjem vi tilbake til på s. 29–33. Vi har her følgd tvilens hermeneutikk og ikkje utan vidare godtatt Vigs påstand, men på dette stadiet i undersøkinga er det rimeleg å gi han rett i at det er han som i utgangspunktet står bak lista, mens Faye har skrive ho av. Det at Faye ikkje kom lenger enn ut S mens Vigs liste er fullstendig, sannsynleggjer enda meir at det var slik det gjekk føre seg.

Spørsmålet er da om det er den eksisterande lista til Vig som Faye har skrive av etter, og korta kraftig ned i. Det verkar lite sannsynleg, for ei slik gjennomgripande nedkorting må vel helst vere gjort for å spare tid, og i praksis ville det nettopp ha kravd mykje ekstra tid å gjere dei vurderingane og vala som ei slik massiv nedkutting av antal oppslag og ekvivalentar ville føresette. Det rimar jo heller ikkje med den omtanken for det saklege innhaldet som rettingane og spørsmålsteikna viser. Dei viser at Faye

i mange tilfelle nettopp ikkje hadde lett for å ta stilling til det materialet han sat og skreiv av, men ville utsette det til seinare.

Det er da meir naturleg å anta at Vig har starta med å lage ei kortare ordliste, som han seinare utvida med nytt materiale da han hadde bestemt seg for å gi ho ut i *Den norske Folkeskole*. Denne korte lista kan vi tenke oss tilsvarte om lag den vi har frå Faye, men at Faye har lagt til ymist og prøvd å kombinere det å skrive av forholdsvis fort og samtidig vere ein kritisk lesar av lista.

Omstenda rundt avskrivninga kjenner vi ikkje, for Faye opplyser ingenting om det nokon stad; det einaste vi har frå han om dette, er sjølve lista. Tidspunktet for nedskrivning veit vi såleis ingenting om. Men her kan eit grundigare studium av listene hjelpe oss på veg. Sigurd Kolsrud, utgjevaren av Fayes liste, skriv i innleiinga til utgåva si at lista «truleg» er skriven i 1840-åra, altså før Aasen gav ut grammatikken og ordboka si (1848 resp. 1850)³. Han grunngir denne oppfatninga med at Faye hadde visse dialektmerkte skrivemåtar som ikkje hadde dekning hos Aasen. Eit døme er skrivemåten *kjaak* ('strev, møde') der Aasen hadde *tjaak*. Aasen hadde med opplysninga om at uttalen med /kj-/ var den vanlegaste. Men også Vig skriv *kjaak*, og han brukte altså Aasens ordbok som kjelde og krediterte Aasen eksplisitt. Skrivemåtar som *kjaak* er såleis ikkje noko prov på at desse listene er frå før 1850. Tvert imot: Som det går fram på s. 29–33 her i boka, er det mykje materiale i listene, også Fayes, som er tatt frå Aasen. Listene må derfor ha vore laga etter 1850, men før 1855.

Vig skriv i etterordet til lista si (s. 138) at han har endra haldning til bruken av dei norske orda i dansk frå dei første til dei siste delane av lista. Han heldt fram med å samle nytt tilfang mens listene kom ut i *Den norske Folkeskole*, det er trykt i tillegglista rett framfor etterordet hans (s. 135–137). Det tyder på at Vigs liste som vi har ho, ikkje har funnest som eit samla manuskript, men er skriven med nytt materiale fortløpande mens trykkinga i nesten ein heil årgang av *Den norske Folkeskole* pågjekk. Det kan dermed sjå ut som det heile har foregått slik:

Vig har utarbeidd ei «urliste», som vi kan kalle ho, over danske ord med framlegg til fornorskingar som om lag tilsvarer det vi no kjenner som Fayes liste, men som har gått ut alfabetet. Han har sendt denne lista til Faye, kanskje gjennom den felles kjenningen Andreas Feragen, som var lærar ved Holt seminar med Faye som rektor, og samtidig hadde eit nært vennskapsforhold til Ole Vig. Vig kan ha ønskt å få tilbakemeldingar med kritikk og forbetringar av lista, og har kanskje uttrykt ønske om å få lista tilbake etter ein viss frist. Faye har så sett seg til å skrive av lista, kanskje drege saman og korta

3 På grunnlag av dette brukte Norsk Ordbok kjeldesignaturen FayeD1840 i referansane til *Dansk-norsk Ordbog*, mens Vigs liste har signaturen VigOrdl, sjå Vikør 2018: 137; meir allment om kjeldesignatursystemet i Norsk Ordbok i Vikør 2018: 134–139.

ned litt, og lagt til spørsmål og rettingar han hadde tenkt å arbeide vidare med – men så har noko kome i vegen, og han har ikkje fullført arbeidet.

Vi kan kanskje kome nærare ein meir presis rekonstruksjon av det som skjedde. Jahr (2018: 150–151) fortel at Feragen og Vig første gongen møttest under eit lærarmøte i Christiania i august 1854 og innleidde ein periode med fruktbar kontakt der dei m.a. sende manuskript til kvarandre til kommentar. Dette lærarmøtet var altså om lag eit drygt år før første del av Vigs liste vart trykt i *Den norske Folkeskole* i oktober 1855. Det gir god meining å anta at Feragen fekk med seg eit eksemplar av den handskrivne lista heim til Holt da, og at han har vist ho til Faye som har tilbode seg å skrive av lista slik at dei hadde kvart sitt eksemplar. I så fall må Vig òg ha hatt eit anna eksemplar av lista si. I 1855 sette han så i gang ei bearbeiding av lista, altså ei avskrivning med tilføyning av masse nytt materiale som han hadde samla i mellomtida, bokstav for bokstav med tanke på å trykke lista bolkvis i *Den norske Folkeskole*. Det har da resultert i den Vig-lista vi har.

Imens sat Faye og skreiv av den lista han hadde fått når han hadde ei ledig stund. Hadde han i oktober 1855 kome så langt som til slutten på S, og så fått det nummeret av «Folkeskolen» der bokstavane A og B var tatt inn, har han sjølv sagt sett at denne lista var klart meir omfattande og dermed fullstendig enn den han hadde å skrive av etter. Det er da logisk å anta at han slutta å skrive av og la heile lista til side.

Dette er altså eit scenario som ikkje er bevist og neppe nokon gong kan bli det, men som ikkje strir mot det materialet vi har, slik at i alle fall hovudtrekka kan stemme og dermed forklare det som er uklart og gåtefullt ved listene.

Vigs kjelder

Den fremste kjelda Vig har brukt i arbeidet med ordlista si, og den einaste han nemner, er:

Ivar Aasen: *Ordbog over det norske Folkesprog* (1850).

I hovuddelen av dette kapittelet skal vi vise korleis han har brukt denne kjelda. Men vi skal òg sjå på to andre sentrale ordbøker som var tilgjengelege på den tida Vig arbeidde med lista si. Det er desse to som er mest interessante i vår samanheng:

Christian Molbech: *Dansk Ordbog indeholdende det danske Sprogs Stammeord, tilligemed afledede og sammensatte Ord, efter den nuværende Sprogbrug forklarede i deres forskjellige Betydninger, og ved Talemaader og Exempler Oplyste* (1833–35)

Ludvig Meyer: *Fremmedord-Bog eller kortfattet Lexikon over fremmede, i det danske Skrift- og Omgangs-Sprog forekommende Ord, Konstudtryk og Talemaader; tilligemed de i danske Skrifter mest brugelige, fremmede Ordforkortelser* (2. utg., 1844)

I vår undersøking har vi gjennomgått bokstavsekvensen S hos Vig, og døma vi legg fram nedanfor, kjem derifrå.

Aasens ordbok frå 1850

Da Ivar Aasen fekk tildelt det stipendet av DKNVS som gjorde det mogleg for han å ta fatt på språkgranskingsferda si, inneheldt tildelingsbrevet eit opplegg for prosjektet hans, slik Selskabet kunne ønskje seg det. Det bestod av tre hovuddelar: eit sett dialektgrammatikkar, ei dialektordbok eller eit sett av slike ordbøker over ulike dialektar, og ei allmennordbok med oppslagsorda på dansk («vort nærværende Skriftsprog») og ekvivalentar frå dialektane. Brevet er sitert i sin heilskap i Walton 1996: 76–78. Aasen måtte legge hovudvekta på sjølve dialektgranskningane, med dei velkjente resultatata: *Det norske Folkesprogs Grammatik* (1848) og *Ordbog over det norske Folkesprog* (1850). Han hadde som mål å få gjennomført den siste delen av oppgåva også, og sette opp fleire lister med danske ord og framandord med norske ekvivalentar. Han kunne likevel ikkje prioritere dette før han hadde dei endelege utgåvene av grammatikken og ordboka ferdig i 1864 og 1873. Først tidleg på 1880-talet

kom han i gang med eit utkast til ei dansk-norsk ordbok, men i 1883 la han det til side. Arbeidet hans med denne oppgåva er beskrive av Jarle Bondevik og Magne Myhren i Bondevik o.a. (red.) 2000: IX–XXIV.

Vig ser ikkje ut til å ha hatt nokon kontakt med Aasen om dette arbeidet. Den kjelda han hadde for sitt eige prosjekt, var *Ordbog over det norske Folkesprog*, ei rik kjelde som han sette svært høgt. Aasens ordbok har som kjent dei norske dialektane som kjeldespråk og dansk som metaspråk. Oppslagsorda er oppført i ei normalform som Aasen reint forsøksvis hadde sett opp som eit utkast til ei felles norm for eit nytt norsk skriftspråk. For Vigs formål måtte han «snu» denne ordboka: føre opp danske oppslagsformer og sette inn norske ekvivalentar frå dialektane. Vi kjem tilbake til ein hypotese om korleis han arbeidde for å løyse denne svært innfløkte og arbeidskrevjande oppgåva (s. 34). I første omgang gir vi nokre døme på samsvar mellom Aasen og Vig i enkeltoppslag innanfor bokstavsekvensen S. Det mest interessante er da å jamføre Vigs ekvivalentar med Aasens lemma, sidan tilfanget av norske dialektordbøker mildt sagt var knapt. Eit dansk ordtilfang å bygge ei lemmaliste på, var det sjølvstendig betre tilgang på.

Under S er det totalt 291 oppslag, og i 256 av dei er det samsvar mellom Vigs lemma og ein ekvivalent hos Aasen. Vi refererer det første oppslaget som eit første døme:

Vig: Saale = Sole

Aasen: **Sole**, m. 1) Saale; f. Ex. i Sko [To andre tydingar er irrelevante her.]

Her er samsvaret mellom Aasen og Vig totalt, og slik er det i 200 av dei 256 tilfella. Men Vig samlar ofte fleire meir eller mindre synonyme ekvivalentar til eitt dansk lemma, som under *sagle*:

sagle = sikle, sleve, slagge

Ekvivalentane er her rimeleg nok separate oppslag hos Aasen:

sikla, v. n. (*a – a*). 1) risle, rinde med en sagte Lyd; om smaa Bække. Tr. og Ag. Stift, Tell. N. Berg. – 2) sagle (= *sleva*). Ørk. Jf. *sika*, *silla*, *sildra*.

slagga v. n. (*a – a*). 1) rinde ned, spildes ved at flyde ned over Siden på et Kar. N. Berg. – 2) sagle, give Vædske af Munden. Gbr. Ellers *sleva*, *sikla*.

sleva (aab. *e*), v. n. (*a – a*), sagle, spilte Vædske af Munden. Ellers *slagga*, *sikla*.

Somme oppslag hos Vig er meir sjølvstendig oppsett, men bygger tydeleg på Aasen:

Skjæl paa Fisk = *Rejst* (Rist, Røst), Ras, Flus (Flas)

Hovudekvivalenten hos Vig er oppslag hos Aasen, og artikkelen er slik:

Reist, n. Skjæl paa Fisk, de smaa fine Plader som bedække Fiskenes Skind. Nordre Berg. og nordenfjelds. I Mandal forekommer ogsaa Formen *Vreist*; ellers hedder det *Rist* (Sogn), *Risp* (Nhl.); men i Fjeldbygderne søndenfjelds: *Ras*, *Flas* og *Flus*. G. N. *hreistr*, n.

Nokre gonger set Vig opp eit lemma som tilsvarer ein nominalfrase i Aasens definisjon:

Vig: Sneskorpe = Skare

Aasen: **Skare** m. 2. frossen Snee; en haard Skorpe paa Sneen. Mest alm. om en tyk Skorpe, som man kan gaae og kjøre paa; men i Sdm. kun om en tynd Skorpe som brister under Foden.

Men også Molbech har *Sneskorpe* som lemma, så Vig kan ha tatt det opp derfrå.

I 56 tilfelle finst ikkje Vigs lemma som ekvivalent hos Aasen, mens ekvivalenten Vig fører opp, har grunnlag i Aasens ordbok. Eit døme er *Sejerskjorte*, med denne artikkelen hos Vig:

Sejerskjorte = Sejerhuva

Aasen har ein lengre artikkel på *Sigrhuva*, men nemner ikkje *Sejerskjorte* som ekvivalent:

Sigrhuva (*Segerhue*), f. en Hinde omkring Hovedet, som nogle Børn fødes med; forðum anseet som Tegn paa en stor Lykke for Barnet. Helg. Hard. og flere Steder i B. Stift.

Her kan ein tenke seg at ordet *sejerskjorte* var så sjeldsynt på dansk, vesentleg avgrensa til norrøne tekster, at Aasen meinte realdefinisjonen var ei god nok forklaring. Men i 1873-ordboka har han rett nok tatt ordet med som ekvivalent.

Meir intrikat ser forholdet ut til å vere ved *sandsynlig*. Her har Vig denne artikkelen:

sandsynlig (d.) = *rimelig*

Men ser ein på *rimeleg* hos Aasen, finn vi berre dette:

rimeleg, adj. rimelig; ogsaa maadelig, passende, billig, maadeholden.

Kvifor *sandsynlig* ikkje er med som ekvivalent her, kan ein berre spekulere over. Det kan vere eit poeng at Molbech ikkje har med *sandsynlig* som lemma, og *det* kan vere av puristiske grunnar. Ordet er laga etter tysk *wahrscheinlich*, og kan ha vore forholdsvis nytt på tidleg 1800-tal. Men Aasen har det med som ekvivalent under andre lemma i 1850-ordboka, som ein kan sjå av desse artiklane:

likleg, adj. rimelig, sandsynlig; ogsaa passende. (Sjelden).

truleg, adj. trolig, sandsynlig.

vonleg (*oo*), adj. rimelig, sandsynlig, som man kan vente. S. *Von*.

Og i 1873-ordboka er *sandsynlig* også innført under *rimeleg*. Det spørst om utelatinga av denne ekvivalenten under *rimeleg* i 1850-ordboka må reknast som ein tilfeldig glepp. I Aasens og Vigs samtid har ordet *sandsynlig* truleg vorte såpass vanleg at det fall naturleg for Vig å ta det med; parentesen «(d.)» tyder da også «frå dansk», så han har ikkje lagt vekt på det tyske opphavet, om han har visst om det i det heile. Ei anna sak er det at han ikkje har fleire ekvivalentar enn «rimelig»; det verkar litt rart.

Eit liknande, men enklare tilfelle av at eit lemma hos Vig ikkje er med som ekvivalent hos Aasen, er substantivet *Strikke*. Vig har denne artikkelen:

Strikke (t.) = Rejp, Snare (Snora, Snuru).

Parentesen «(t.)» tyder at ordet kjem frå tysk. Dette er stadfesta hos Molbech, som vel er Vigs kjelde her:

Strikke, en. pl. -r [T. Strick.] en snoet Snor; et Reb (som er det danske Ord)

Aasen nemner altså ikkje dette ordet, men skriv under *Reip* og *Snora*:

Reip, n. Reb, Baand. G. N. *reip*.

Snora (aab. *o*), f. en Snare. Søndre Berg. og fl. Nogle Steder: **Snare**. (Jf. *Done*). Et eget slags Snarer kaldes ogsaa **Snurre**, f. (N. Berg.). G. N. *snara*, pl *snörur*.

Ordlegginga hos Molbech og utelatinga hos Aasen kan tyde på visse felles puristiske refleksar når det gjaldt det danske ordtilfanget. Under *Reip* og *Snora* i 1873-ordboka har Aasen heller ikkje tatt med *Strikke*.

Ved ikkje-germanske framandord i dansk var denne refleksen til dels enda sterkare. Vig har ein artikkel på det franske lånordet *Souper*:

Souper (fr.) = Kvældsmaal, Kvældsmat.

Aasen har følgjande artiklar på desse to ekvivalentane:

Kveldsmat, m. Aftensmad.

Kvældsmaal, n. 1) Aftensmaaltid; 2) Kvægets Aftenfoder; 3) den Mælk som malkes om Aftenen.

Artiklane er nesten heilt identiske i 1873-ordboka. Her må vi likevel ha i minnet at dei tre leksikografane hadde heilt ulike formål med prosjekta sine: Molbech ville lage ei normativ ordbok for dansk. Aasen ville beskrive det norske ordtilfanget med dansk som metaspråk, og føretrekte dermed dei vanlegaste danske skriftmålsorda i definisjonane og forklaringane sine, truleg utan nokon tanke om å «reinse» dansken (det er rimeleg å anta at *Souper* var meir avgrensa til eit snevert sosialt sjikt enn *Aftensmad*). Vigs formål var å reinse og forbetre det danske skriftspråket, med særleg tanke på dei mest snevre og sosialt markerte overklasseorda; da var det naturleg å føre opp *Souper* og foreslå dei langt betre orda som Vig truleg sjølv kjente godt frå kvardagslivet sitt i oppveksten. Men han førte også opp *Aftensmaaltid*, slik:

Aftensmaaltid = Natverd, *Kvældsvær*, *Kvældsmaal*.

Molbech og Meyer

Molbechs ordbok var den tids standardordbok for dansk, mens Meyer konsentrerte seg om det vi kallar importord. Vig nemner ingen av desse som kjelder, men det tyder neppe at han ikkje har brukt dei. Sjølv om han ikkje seier det, må han hatt minst éi ordbok med danske lemma for handa, i det minste ei mindre skoleordbok eller -ordliste. Arbeidet med å sette opp ei eiga lemmaliste som eit grunnlag for fornorskingsordlista, ville utan det neppe vere overkomeleg. Men sidan denne lemmalista bestod av velkjente og velbrukte ord frå det danske skriftspråket, er det lett å tenke seg at han ikkje følte noko behov for å kreditere kjelda han tok dei frå, ei kjelde som kanskje stod i alle kultiverte folks hyller. Det nye han hadde å legge fram, var jo dei norske ekvivalentane, og dei var eit resultat av aktiv grunnforskning frå Ivar Aasens side. Det er da rimeleg at Aasen var den som det var viktig å kreditere – og den som kunne gi legitimitet til han sjølv og det ordtilfanget han prøvde å fremme.

Molbech har 17 lemma på S som Vig har tatt opp utan at dei finst som ekvivalentar i Aasens ordbok. Det er *Skandskrift*, *Skillerum*, *Skjær*, *Skovørk*, *skyde fra sig*, *skyde ud*, *smide på Døren*, *Sold*, *Sopken*, *Stervbo*, *Stifteren*, *Stikbrev*, *Stipendium*, *Stratenrøver*, *Strikke*, *stritte med Fingrene*, *svanger*. Meyer har 20: *Salon*, *Sanktion*, *Scene*, *Semester*, *Senior*, *Sentens*, *sentimental*, *Sinekure*, *Skaftot*, *Skala*, *Skandskrift*, *Skisse*, *Skribent*, *Sportler*, *Stafet*, *Staty*, *Stipendium*, *supplere*, *Suppleant*, *System*.

To av orda er felles for Molbech og Meyer: *Skandskrift* og *Stipendium*. Dei andre finst berre i éi av ordbøkene, og det er da rimeleg å anta at Vig har hatt begge hos seg. Den mest sannsynlege arbeidsmåten er vel at han har gått gjennom Molbech primært og deretter Meyer for å velje ut dei lemmaa som var mest aktuelle i Noreg og som låg så langt borte frå norsk at norske ekvivalentar var mest påkravde. I utvalet og i suppleringa av Molbechs og Meyers lister er det rimeleg å anta at han har bygd mykje på si eiga språkkjensle. Så har han for kvart ord funne fram norske ekvivalentar, truleg med utgangspunkt i eiga språkkjensle, men heile vegen med Aasen som rettesnor for valet av ekvivalentar. Han kan ha laga heile lemmalista først før han begynte å føre inn ekvivalentar, eller han kan ha delt opp arbeidet i bolkar, til dømes bokstav for bokstav, slik at han skifta mellom å skrive inn lemma frå Molbech og Meyer og eventuelt andre ordbøker han hadde liggande, og føre inn ekvivalentar etter flittige søk i Aasen. Til slutt må han ha sett saman ei liste som han rekna som eit utkast eller ein kladd, og gjort den tilgjengeleg for Feragen og Faye. Deretter var det tid for ein ny gjennomgang og ei utviding basert på dei same kjeldene før trykkinga bolk for bolk tok til i *Den norske Folkeskole*. Dette verkar som det mest sannsynlege scenariet, men kan altså ikkje provast eller motprovast.

Eigne ordframlegg

Når ein har drøfta Vigs kjelder og bruken hans av dei, bør ein ikkje gløyme at han slett ikkje var ein passiv avskrivar, men også kom med eigne framlegg til avløysarord. Vi nemner nokre døme på det her, alle frå bokstavsekvensen S. Det er ekvivalentar ein ikkje finn att i Aasens 1850-ordbok eller andre stader. Men vi finn dei att hos Faye, eit teikn på at Vig har hatt dei med alt i den første versjonen av lista si:

Sinekure (fr.) = Ladmandsembede.

Skandskrift, Smædeskrift (t.) = nærgaaende Skr., Nidingsbrev

Skillerum = Mellembolk

skoggerle = storflire

spydig i Ord = ordspids

Stafet (fr.) = Snarbud

Stikbrev (t.) = Efterlysningsbrev

Stratenrøver (t.) = Vejrøver

Suppleant = Varastyri, Varamann, Baghaandsmann.

Vi kjem tilbake til desse orda i drøftinga av Vigs påverknad på Knud Knudsens *Unorsk og norsk* nedanfor.

Lemmutval og former

Var Vig purist?

Den av Vig-forskarane som har gått mest inn på sjølve lemmutvalet i ordlista, er Gunnar Moe (1975; 108–110). Han skriv bl.a.:

Ordlista til Vig virker svært puristisk. En mengde dansk-norske fellesord og lånord som er blitt en del av det vanlige ordforråd, er byttet ut mot særnorske. Dette kommer i tillegg til alle de dansk-norske fellesformene som har fått norsk form:

F.eks:

alene = ejnsam, ejsmal

bar, blottet = snip og snau

Bjælke (Tagbjælke, Loftbjælke) = Aas

brække = bryte

Eje, Ejendom = Ejgn, Ejgje, Odel, Være

Fare = Vaade

gotte sig = kose seg

hemmelig = løjnd

kvæle = kværke, strøjpe

logre med halen = dille med Rumpa

Og så vidare – Moe reknar opp fleire lemma av tilsvarande slag. Han oppfattar ein inkonsekvens hos Vig her som han ikkje heilt greier å forklare. Moe skriv:

Når ordlista virker så puristisk som den gjør, skyldes nok dette innflytelse fra Aasens ordbok, og kanskje direkte påvirkning fra Aasens språksyn. I sitt eget språksyn var ikke Vig egentlig purist. Fornorsking som var Vigs linje, er jo det motsatte av det man vanligvis forbinder med purisme. Vig kan imidlertid ha blitt påvirket av andre. Knud Knudsen gikk svært langt i å erstatte fremmede ord med norske.

Spørsmålet er likevel om ikkje Moe tolkar Vig meir absolutt enn det er grunnlag for, når han meiner at Vig ønskte å fjerne og erstatte dei orda han førte opp som lemma i lista si. I det korte forordet Vig innleidde lista med, står det ingenting som kan tolkast slik. Det er vanskeleg å tolke han på annan måte enn at han ville gi språkbrukarar

som ønskte å skrive norskare eit tilbod, eit reservoar av norske ord dei kunne bruke som eit hjelpemiddel.⁴ Han gir også uttrykk for ei gradering mellom det danske og det framande på éi side og det norske og folkelege på den andre, ikkje ei absolutt motsetning. I tillegg kan vi også stille spørsmål ved Moes påstand om at alle dei lemmaa han reknar opp, som i dag er blitt del av det vanlege ordforrådet, var blitt det også for «vanlege folk» på 1850-talet. Lemmutvalet var uansett basert på Vigs skjønn, og det er sjølvsagt grunn til å rekne med at han ofte har tvilt seg fram til å ta med eller utelate enkeltord frå dei listene han sat med.

Dette ser vi i og for seg tydeleg i det etterordet Vig avslutta den siste delen av ordlista med. Her reserverer han seg mot ei for absolutt tolking av lista, og skriv:

Jeg vil [...] ikke paastaa, at *alle* disse Ord kan og bør «indføres i Skriftsproget»; *somme* af dem er hovedsagelig medtaget for Sammenligningens Skyld; gjør de da ingen anden Nytte, saa kan de dog give *de* Folk, der ikke har Lejlighed til at læse *Aasens* «Ordbog», et alsidigere Begreb om Folkemaalets Ordridom og store Afbigselser fra Skriftsproget, end En i Almindelighed har ved bare at kjende et Bygdemaal eller to.

Og han føyer til:

Min Iver for norske Ord og Ordformer er dog nogle Steder gaat vel vidt [...] eller rettere sagt: jeg har medtaget nogle Ord af det gjængse Skriftsprog, skjönt de i sig selv er meget gode, hovedsagelig for at faa fremdraget Sidestykkerne dertil i Folkemaalet.

Dette har også Moe bite seg merke i, og han konkluderer etter å ha parafrasert desse passasjane hos Vig: «Ordlista skal gi folk bedre forstand på folkemålet og språksituasjonen.»

Det er vel rimeleg at desse atterhalda i Vigs etterord har ein bakgrunn i tilbakemeldingar han har fått i den perioden ordlista vart trykt i «Folkeskolen». Moes tanke om at det er Aasen og Knudsen som har gjort Vig meir puristisk enn han eigentleg var, verkar lite overtudande. Aasen hadde ikkje til hensikt å fornorske dansken, men på kort sikt å beskrive folkemålet, og på lengre sikt å grunnlegge eit nytt og særnorsk skriftspråk. Vigs prosjekt var meir avgrensa, men også fornyande; det var det første forsøket

4 Rett nok gir Vig under sekvansane av *an-* og *be-*ord råd om korleis oppslagsorda kan erstattast med norskare ord(former), sjå fotnotane til oppslaga *anbelanger* og *bebrejde*. Den viktigaste teknikken han tilrår, er å sløyfe prefikset og bruke same ordet i naken form: *kom, Klage, samle, hjelpe, kjendt, lønne* og *skjærme* for *ankom, Anklage, ansamle, behjelpe, bekjendt, belønne* og *beskjærme* (fleire døme i notane side 64 og 66). Her handlar det nok heller om ei morfologisk «under like vilkår»-fornorsking enn om ein generell leksikalsk purisme; han innleier den første nota med at det neppe er mogleg å reinske ut alle *an-* og *be-*ord og gir nokre gode døme på begrensingane (side 64).

på å gi eit systematisk og heilskapleg sett retningslinjer på detaljplanet for dei som ønskte å prøve ut ein norsk språkstil innanfor det eksisterande skriftspråket. Det er ingen grunn til å tvile på at skilnaden på dei to prosjekta har stått klart for Vig. Det at han kunne skifte mellom sterkare og veikare «purisme», kan truleg tilskrivast dei avvegingsproblema som eit pionertiltak uunngåeleg må hanskast med.

Elles må ein vere merksam på at Vig også fører opp danske ordformer som ekvivalentar, nemleg der han dreg fram framandord og foreslår meir heimlege avløyssarar for dei; da kan danske ord fungere som «heimlege» likesåvel som norske dialektord. Føremålet med lista er altså ikkje å beskrive ordtilfanget på ein strukturelt konsekvent måte (som Aasen alt hadde gjort mykje betre enn Vig kunne), berre å forsyne brukarane med praktiske tips til ei meir folkeleg, norsk språkføring med utgangspunkt i det eksisterande skriftspråket. Døme:

Scene (gr.) = Optrin

Sinekure (fr.) = Ladmandsembede

Skafot (fr.) = Rettersted

Rettskrivinga i dei danske oppslagsorda

Vig nyttar den vanlege rettskrivinga i dei danske oppslagsorda. Det viktigaste avviket i nordiske ord er bruken av *ej* og *øj* for *ei* og *øi* (*Sejl*, *stejl*, *Støj*, *Søjle*). Liksom på andre punkt er han ikkje heilt konsekvent heile vegen (han skriv t.d. *Feil* (subst) ved sida av *fejl* (adj) og *fejlfri* – vel berre ein rein settefeil), men dette mønsteret dominerer.

Eit par rettskrivingsfølsame trekk i det dansk-norske skriftspråket i samtida var bruken av *e* vs. *æ*, og av enkel vs. dobbel vokal for å markere lengd. Vig er ikkje heilt stø på det første punktet, men han har ein klar preferanse for *æ* i ord som *Sjæl*, *Skjæl*, *Storværk*, osv., der Faye har *Sjel*, *Skjel*, *Storverk*. Men bruken av *e* vs. *æ* kunne i den tids dansk-norsk generelt vere ganske skiftande; Knud Knudsen gjekk inn for ei ganske sterk gjennomføring av *æ*, men fekk ikkje gjennomslag for det i den seinare fornorskingsprosessen. Lange vokalar skriv Vig alltid som enkle – eit trekk som vart gjennomført i den offisielle rettskrivinga etter ein innsats frå Knudsen i 1862 (*Hus*, ikkje *Huus*).

Det er først og fremst i importord at Vig bryt mot rådande konvensjonar. Vi kan først sjå på ord som kunne ha ein «unorsk» initial: *C-*, *Q-*, *W-* og *Z-*. Først *C-*, som omfattar desse oppslagsorda:

Celle
Centrum
Cerealier
Chef
Chymus
cirka
Cirkel
Cirkulære
cirkulere
citere
civil
Civilisation
civiliseres
Cyklus
Cylinder

Vi ser at dette berre gjeld ord der *c* står for *s*, og i eit par tilfelle digrafen *ch*. Romanske og andre lånord med *c* for *k* blir alltid stava med *k*. Dette viser seg også i eit par av orda i rekka ovanfor: *cirka*, *Cirkulære*. Andre døme: *Kabinet*, *Kaliber*, *Kapital*, *Kollega*, *Kompani*, *Kompliment*, *Konjunktur*, *Sanktion*, *Satisfaktion*.

Q finst ikkje som initial i ordlista, Vig bruker *Kv* -: *Kvadrat*, *Kvalitet*, *Kvantitet*, *Kvartal*, *Kvarter* – og dermed også *konsekvent*.

Heller ikkje *W* finst; *V* er gjennomført.

Z finst som initial i fem ord: *Zir*, *zire*, *zitre*, *Zoologi* og *Zone*, frå tysk eller gresk.

X finst ikkje som initial, men blir brukt i ein del importord: *Exempel*, *Exkonge*, *Korrex*, *Lexikon*, *Luxus* – men: *Aksent*, *Eksamen*, *Suksessor*, *suksessivt*.

I franske ord, gjerne markert med «fr.», nyttar Vig ofte franske skriftkonvensjonar, nokre gonger med norsk motsvar eller uttaleopplysning. Døme frå *S* er *Salon*, *Slitage* «(læs Slitasje)», *Souper*. På den andre sida har han skrivemåtane *Sekretær*, *Skelet*, *Staty* (for *Statue*, der den seinare utviklinga har gått den motsette vegen av den Vig venta, ved at den franske skrivemåten er bevart, mens uttalen er fornorska). I ordet *Sinekure* har han valt ein hybrid mellom fransk *sinécure* og norsk *sinekyre*; eit anna døme på det same er *Cirkulære* i lista ovanfor (fransk *circulaire*).

Attgjeving av ekvivalentane

For Vig var det sjølv sagt ikkje dei danske oppslagsorda som var hovudsaka, men dei norske og folkelege ekvivalentane. Det var inga enkel sak å finne ei form å gi dei i lista. Dei hadde jo ingen autorisert skrivemåte, og dei fanst i mange ulike dialektversjonar. Han kunne velje å skrive dei dialektbasert, eller å gi dei ein skrivemåte basert på dei danske rettskrivingskonvensjonane.

Den enklaste måten å kome unna desse problema på var å følgje Aasens skrivemåte i *Ordbog over det norske Folkesprog*. Aasen hadde der utforma ei felles norm for skrivemåten av oppslagsorda sine, ein forløpar for den landsmålsnormalen han seinare fastla, men han ønskte ikkje å bruke former som ikkje var belagt i talemålet. Det vil seie at der han ikkje fann den normerte forma si i faktisk bruk, valde han ei dialektform som han faktisk hadde høyrte.

Ei gjennomgåing av bokstaven S hos Vig viser at han oftast følgde Aasen, men ikkje slavisk og ukritisk. Vig meinte at Aasens norm i ein del stykke vart for ulik dei faktisk brukte formene, og han hadde nokre faste ortografiske trekk som var meir ortofone enn Aasens norm. Vi summerer her opp desse trekka, og går deretter inn på ein del andre avvik Vig har i forhold til Aasens skrivemåtar.

Også i dialektorda skreiv Vig diftongane som *ej* og *øj* for Aasens *ei* og *øy*. Det er eit merkbart avvik i og med at han naturleg nok hadde atskilleg meir bruk for diftongane der enn i dei danske oppslagsorda.

Eit anna gjennomgåande trekk er bruken av *j* framfor høge vokalar og diftongar: *Skjyru*, *Skjymring*, *skjyr*, *gjild*, der Aasen har *Skyru*, *Skymring*, *skyr*, *gild* – men verken Aasen eller Vig er konsekvente. Aasen skriv t.d. *Skjøyt* og *Skjeid* (Vig har *Skjøjt*, *Skjej(d)*), mens Vig har *Skybakke* og *Skyttar* etter Aasens *Skybakkje* og *Skyttar*.

Som forma *Skjeid* viser, gjennomførte Aasen langt på veg stumme *d*-ar der norrønt hadde hatt *d* eller *ð*. Vig var truleg i tvil her; i alle fall set han ofte slike *d*-ar i parentes, slik vi ser ved nettopp *Skjej(d)*. Andre døme er *snau(d)*, *Solegla(d)* (*snaud* og *Solaglad* hos Aasen), og særleg ord med endinga *-na(d)*: *Sakna(d)*, *Sjøbuna(d)*, *Skjipna(d)*, *Lagna(d)*, der Aasen har fullt utskreven *-d* heile vegen. I somme tilfelle er det rett nok omvendt; da skriv Vig *-d* etter konsonant i samsvar med den vanlege rettskrivinga (*Fjeldros*, *Skuldmand*, *Korstrold*, *Spitord*; Aasen: *Fjellros*, *Skuldmann*, *Korstroll*, *Spitor*⁷).

Forkjærleiken for *æ* heller enn *e* i mange ord viser seg også i dialektformene, kanskje ikkje upåverka av Vigs trønderdialekt: *støhændt*, *skoglændt*, *skræve*, *Kvældsmat*,

Mærke, rækkje, Ovværk, række, Sokkelæst, skvætte. Aasen har: *stø(d)hendt, skoglendt, skreva, Kveldsmat, Merkje, rekkja, Ovverk, rekka, Sokkelest, skvetta.* (Skilnaden mellom *rekke* og *rekkje* er at *rekkje* er eit svakt verb, her med tydinga ‘spore, følgje eit spor’, mens *rekke* er eit sterkt verb, her med tydinga ‘strekke (til)’). Men her må ein også sjå ein innverknad frå den danske rettskrivinga, som truleg er ein vel så sterk faktor; på trøndersk er det såleis ikkje vanleg med *æ* framfor *-ll* og *-nn* (som vanlegvis blir palatalisert).

Der Aasen skriv *i* for norrøn kort *i* i mange ord, skriv Vig ofte *e* i samsvar med vanleg uttale i dialektane, altså *segle, Veka, Vet* for Aasens *sigla, Vika, Vit*. Men når Aasen gjennomfører adjektivendinga *-leg*, held Vig seg til *-lig*, og grunngir det i etterordet (der han òg problematiserer *g*-en, sidan folk stort sett uttaler *-le* eller *-li*, men han beheld altså likevel *g*-en i skrift).

I morfologien ser vi ikkje store avvik frå Aasens system, primært truleg fordi Vig fører opp dei fleste orda sine i grunnform; det er sjeldan aktuelt for han å referere bøygde former. Men i verb har han ikkje kunna unngå å ta stilling til infinitivendingane *-a* vs. *-e*. Vig gjennomfører i det store og heile *-e*, motsett Aasen, og han kommenterer og grunngir det i etterordet (sjå s. 138). Men i somme verb har han *-a*, dei følgjande finst i S-bolken: *skoda, skola, skvala, eta, fretta, frega*. Her er det truleg rett å sjå ein innverknad frå jamvektssystemet; alle desse verba er i utgangspunktet jamvektsverb (unntatt *fretta*). Ved eit par av desse verba føyer Vig til reine jamningsformer, truleg hans eigne dialektformer frå Stjørdalen: *skvaalaa* attåt *skvala* og *fraagaa* attåt *frega*. Her har det truleg kome inn ei kjensle av at desse spesielle verba, som han kjente frå dialekta, men ikkje frå skriftmålet, vart for kunstige i Aasens normaliserte form. (Jf. Worren 2020 om Vigs bruk av jamningsformer som ekvivalentar.)

Det er elles ganske vanleg at Vig set inn fleire alternative dialektformer av eit ord, såleis i S-bolken (vi fører opp oppslagsordet og ekvivalentane med dei aktuelle variantformene, somme stader òg med forklaring eller kommentar i hakeparentes):

Segl = Skjyru (Skjæra) [sigd]

Sjæl = Saal, Sæl

Skade = Skjor (Skjur, Skjyr), Skjære [fuglen skjor]

Skaglestang = Skaak (Skokle, Skakkel) [skåå på ein slede]

skeløiet = skjegl (skjøgle, sjaag)

Skjæl paa Fisk = Rejst (Rist, Røst); Flus (Flas)

Skridt = Stig (Stejg)

Skrubtudse = Padde (Podda)

Skulder = Aksel (Oksel); Hær (Herd, Hør)

skyde = skjote (skjyte)

smelte = bræde (bræ)

Sne = Snø (Snjo)

Sokkelen = Svillen (Syllen) [bestemt form av *svill* ‘nedste stakk i lafta tømmervegg’]

Spindelvæv = Kaanglevæv (Kingelvæv, Kaangrovæv)

stenig = stejnet (stejnut)

Stikpenge = Muta (Matur) [Her er variantane eintal og fleirtal av same ordet, truleg fordi oppslagsordet står i fleirtal.]

strikke [verb] = spite (spyte, spøte)

Strikke [substantiv] = Snare (Snora, Snuru)

Stræde, Smug = Smog (Smaug)

strække = tøjje (tøjgja) [Tilføyinga av *tøjgja* er vanskeleg å forklare, men kanskje meinte Vig at Aasens form måtte nemnast for å få ein tydeleg referanse til rett ord?]

Stær = Star (Starre)

støtte = stydje (støe)

Sult = Svult (Svolte, Svelta)

svag = vejk (vek)

Svøbe = Svejpe (Svip, Svupu)

synke = sekke (søkke)

sænke = søkkje (sekkje)

Etterlivet til Vig-orda

Eit spørsmål å stille seg er om det er mogleg å sjå spor etter dei norske avløysarorda til Ole Vig i seinare dansk-norske ordbøker og ordlister. Det sentrale verket å sjå på er da Knud Knudsens *Unorsk og norsk eller fremmedords avløsning*, som kom i 1881. Det var ei omfattande fornorskingsordbok, der det fremste målet for Knudsen var å legge fram eit breitt oversyn over moglege norske alternativ til først og fremst danske og tyske ord. I innleiinga til boka seier Knudsen at han har tatt med så godt som «hele I. Aasens ordbog», og med det meinte han både 1850- og 1873-utgåva⁵. Han legg altså ikkje skjul på kvar han har henta det meste av materialet sitt. Men han seier også at han har kreditert somme andre kjelder. I utgangspunktet, seier han, «[er] det ikke ... af ret stor vigtighed at vide, hvem som har brugt eller knæsat ordet». Likevel meiner han det er eit poeng å gi opp kjelder for ein del ord som han trur kan vere mindre kjent for lesaren. Han gjer så greie for kven, og eventuelt kva for verk han har brukt, og nemner kodane han bruker (Knudsen 1881: XXX–XXXII). Mellom kjeldene hans finst andre ordlister og ordbøker, både danske og norske, men også skjønnerlitterære forfattarar, som Wergeland, Bjørnson og Ibsen. I nokre tilfelle viser han dessutan til avisoppslag. Koden ”O. V.” er Ole Vig. Vi må rekne med at den i hovudsak refererer til Vigs ordliste, men vi kan ikkje utelukke at referansen av og til også kan gå til andre tekster av Vig, som Knudsen som kjent samarbeidde nært med. Begge var involvert i utgjevinga av *Den norske Folkeskole*, der ordlista til Vig vart publisert, og i 1852–53 var dei jamvel redaktørar for bladet saman. Det er ikkje kjent om Knudsen spela noka rolle i ordlisteutgjevinga til Vig, som rådgjevar eller samtalepartnar, men at Knudsen hadde god kjennskap til Vigs materiale, må vi kunne rekne med.

Det at Vig blir kreditert som kjelde for eit ord, treng ikkje tyde på at han hadde skapt ordet eller vore den første til å foreslå det. Det viser berre at han hadde brukt det og (i dei fleste tilfelle) ført det opp i lista si. For Knudsen var det viktig å dokumentere at dei orda han førte opp, ikkje var noko han sjølv hadde konstruert, men at det allereie fanst ein brukstradisjon, sjølv om bruken ikkje hadde vore utbreidd. Vigs liste var ei av dei kjeldene han kunne nytte som dokumentasjon på det.

Det har ikkje vore rom her for å gjere ei full undersøking av heile materialet til Vig i høve til Knudsens ordbok. Vi har derfor søkt etter eit utval av Vig-avløysarar, og også her har vi tatt for oss avløysarane under oppslagsord på S. Som vi har sett tidlegare, er

5 Knudsen (1881: IV) skriv om det: «I. Aasens ordbøger over våre landskabsmaal har jeg ligeledes gransket, først den av 1850, siden hans «Norsk Ordbog» av 1873, som nemlig først kom ud, efter at mit arbejd hadde stået på i 3–4 år.»

det 291 lemma på S i Vigs ordliste. Under desse lemmaa har han kome med framlegg til 516 norske ord eller uttrykk som moglege erstattarar.

Knudsen har 4282 oppslagsord på S. Av dei 291 oppslagsorda hos Vig finn vi att 277 som oppslagsord hos Knudsen. Det er ikkje alltid samsvar mellom formene på oppslagsorda i dei to publikasjonane (skilnader i 57 av dei), og i nokre tilfelle (27) er oppslaget i Vig tatt med under andre oppslagsord, som eige uttrykk eller underoppslag. Berre 14 av dei 291 oppslagsorda ser dermed ut til å mangle hos Knudsen. Vi fører dei opp her, og tar med i parentes den forma Aasen (1850) hadde i dei tilfella orda også er representert hos han:

Skillerum=Mellembolk	
Skovlod, Skovbælte=Skogteig	(<i>Skogteig</i>)
Skovørk=Vildskog, Ødeskog	
skridte=skræve	(<i>skreva</i>)
slaa fordærvet=skamslaa	(<i>skamslaa</i>)
smeltes=smoltne	(<i>smoltna</i>)
Sneskorpe=Skare	(<i>Skare</i>)
S.nedgang, «Solbjergslag»=Solegla(d)	(<i>Solaglad</i>)
Spiralgang=Skruvgaang, Skruvlag	(<i>Skruvgaang, Skruvlag</i>)
spydig i Ord=ordspids	
Stammens Top=Skat	(<i>Skat</i>)
(tynd Træstamme=Strange)	(<i>Strangje</i>)
stavre=staure	(<i>staura</i>)
Stob, Støb=Staup	(<i>Staup</i>)
Svinetrug=Brye	(<i>Brya</i>)

I dei fleste av desse oppslaga er avløyserane altså å finne hos Aasen. Det er dermed god grunn til å tru at Knudsen også har dei med blant sine avløyserar, men i så fall ikkje under dei dansk-norske oppslagsorda Vig har.

Avløyserane til *Skillerum*, *Skovørk* og *spydig i Ord* finst ikkje hos Aasen⁶, og sidan desse oppslagsorda ikkje er med hos Knudsen, er det uvisst om avløyserane er med. Dei kan finnast med under andre oppslagsord, utan at vi har hatt høve til å få undersøkt det.

Av dei 516 norske avløyserane til Vigs 291 oppslagsord på S er 419 tatt med i Knudsen under oppslagsord på S. 97 av avløyserane er ikkje å finne under S-oppslaga, men dei kan sjølvsagt vere tatt med under oppslagsord på andre bokstavar enn S. Av dei 419 avløyserane som Knudsen har med under oppslag på S, har han gitt opp Vig som kjelde for 15.

6 Men *Øydeskog* er med i Aasens 1873-ordbok.

Desse er⁷:

Vig:

Baghaandsmann (u Suppleant)
boglærd (u studeret)
Bokmaker (u Skribent)
Bolk (u Spalte i en Bog)
Himmelsmærke (u Stjernebillede)
kaste ut (u smide paa Døren)
Ladmandsembede (u Sinekure)
lidt om senn (u suksessivt)
Rum (u Spalte i en Bog)
Skiveberg (u Skifersten)
Snarbud (u Stafet)
Storsal (u Salon)
Uvissa (u Sportler)
Varastyri (u Suppleant)
Vejrøver (u Stratenrøver)

Knudsen:

bakhands-man (u suppleant)
boklærd (u studeret/studere)
bokmaker (u skribent)
bålk (o) (u spalte (i bog, i tryk))
himmelsmærke (u stjernebillede)
kaste ut (u smide paa døren/smide)
latmansæmbed (u sinekure)
lit om sæn (u suksessiv, -sive)
rum (u spalte (i bog, i tryk))
skiveberg (u skiferagtigt bjerg, skiferbjerg)
snarbud (u stafet)
storsal (u salon)
uvissa (u sportel, -tler)
varastyri (u suppleant)
vejrøver (u stratenrøver)

Vi kan undre oss over at Knudsen har kreditert Vig for tre av desse orda: *boglærd*, *bolk* og *himmelsmærke*. Desse tre orda er også å finne hos Aasen. I tilfellet *boglærd* (*boklærd* hos Aasen) har ikkje Aasen direkte ordet *studeret* med i forklaringa si, men synonyma ('belæst', 'læsekyndig', 'som kan læse') ligg jo ikkje langt ifrå. Ordet *studeret* bruker Aasen i forklaringa til oppslaget *lærd*. Ordet *bolk* definerer Aasen som 'stykke', 'deel', 'afdeling', 'rum', utan å spesielt nemne samanhengen med bokspalte. Men i tilfellet *himmelsmærke* har Aasen med forklaringa 'stjernebillede', som Vig. Eit anna døme vi har kome over, er at Knudsen krediterer Vig for ordet *tavleskive* (u skifer). Ordet til Vig er *tavlestejn* (u skifersten), som også kom inn i Aasens 1873-ordbok. Det kan hende Knudsen hadde ordet *tavleskive* frå ei anna av Vigs tekster, for det finst ikkje i ordlista hans.

For fire av orda er Vig kreditert jamsides med ei anna kjelde: *rum*, *varastyri*, *storsal* og *vejrøver*. For dei første to orda har Knudsen gjeve opp «Lm» i tillegg til «O. V.». Lm står for «landsmaalet» og skulle markere at ordet var brukt av landsmålsforfattarar. Kven det kan ha vore, blir ikkje oppgitt. Denne tydinga av ordet *rom* (spalte i bok) står ikkje i Aasens 1873-ordbok, og ikkje i Norsk Ordbok (band 9, utgitt i 2011), så det er neppe kome i bruk, i alle fall ikkje i nokolunde allmenn bruk.

7 Mens Vig (og Aasen) nyttar stor førebokstav i substantiv, både på oppslagsplass og elles, men ikkje i andre ordklasser, har Knudsen ein annan praksis: Han nyttar stor førebokstav i alle oppslagsord, uansett ordklasse. Det kompliserer at Knudsen gjennomfører ein slags kjeldespråk/målspråk-struktur i ordboka si, der kjeldespråket er datidas normerte dansk med *aa*, stor initial i substantiv og frakturskrift, mens målspråket er Knudsens personlege dansk-norsk med å, liten førebokstav i substantiv og latinske bokstavar. Her skriv vi oppslagsorda og substantiva hos Knudsen med liten førebokstav, men følgjer elles hans skrivemåte i kvart tilfelle.

Ordet *varastyri* er nokså uklart, både når det gjeld form og tyding. Hos Vig er det ført opp som avløysar til både *Reserve* og *Suppleant*. Aasen 1873 har med *varstyre* (med varianten *varastyre* frå Telemark og Hallingdal) i tydinga «noget at have i Baghaand, til reserve». Knudsen har med ordet i ulike former (*var-styre*, *vara-styre*, *vara-styri*) under oppslaga *Midlertidig* (som døme på bruken av prefikset *vare-*), *Reserve* og *Suppleant*. Ordet er òg med i Norsk Ordbok under oppslagsforma *varastyre* med tydinga «noko ein har i reserve, i bakhand», openbert direkte inspirert av Aasen 1873. Det uklare er at Vig og til dels Knudsen kan tolkast som at «varastyret» var ein person, altså synonymt med *varamann*, mens Aasen og Norsk Ordbok openbert tenker på ein ting, noko å ha i reserve. (Andre tydingar hos Aasen og i Norsk Ordbok er irrelevante her.)

For *storsal* og *vejrøver* må Vig dele æra med signaturen «H. P. S.». Knudsen skriv at mannen bak signaturen var dansken H. P. Selmer (Hannibal Peter Selmer (1802–1877)), og den mest aktuelle kjelda må truleg ha vore boka *Om de i det danske sprog forekommende fremmede ord samt tyskaktigheder, andre ufuldkommenheder og sprog- og retskrivningsfejl*. Boka kom ut i 1861, altså fleire år etter at Vig publiserte lista si. Knudsen (1881: XXXII) nemner at han har brukt andre bøker av Selmer òg, men gir i same slengen nokså udiplomatisk uttrykk for at han har funne lite av verdi der.

Vi kan i alle fall konstatere at minst 80 % av Vigs avløysarar under oppslaga på S, sannsynlegvis fleire, har funne vegen inn i standardverket til Knudsen, og at han også har vorte kreditert for nokre av dei. Orda til Vig har i høg grad fått eit etterliv hos Knudsen, om så det store fleirtalet av dei kanskje har vore eit felleseige mellom dei mange som heldt på med å finne nasjonale avløysarord til danske og tyske lånord i samtida.

Kva har så skjedd med dei 15 orda Knudsen tilskreiv Vig, i ettertid? Kan vi sjå merke etter dei i seinare/noverande norske ordbøker? Om vi ser på dei to største moderne dokumentasjonsordbøkene for norsk (*Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet* (NO) og *Norsk Riksmålsordbok* (NRO)⁸ finn vi dette:

Baghaandsmann (*bakhands-man* hos Knudsen):

NO: Ikkje med

NRO: Ikkje med

boglærd (*bok-l[ærd]* hos Knudsen)

NO: Har med dette (boklærd)

NRO: Har med dette (boklærd)

8 Det Norske Akademi's Ordbok (NAOB) har dei same oppslaga som NRO, men vi siterer her frå det opphavlege NRO.

Bokmaker (*bokmaker* hos Knudsen)

NO: Har med dette (bokmakar), med tydinga 'bokskrivar' (frå Vig, elles berre andre ordbokskjelder)

NRO: Ikkje med

Bolk (*bålk (o)* hos Knudsen)

NO: Ikkje med i tydinga 'spalte', det nærmaste er tyd 5e): 'lut el deild av bok el skrift, ofte deild som i seg sjølv er ein heilskap innanfor verket.'

NRO: Ikkje med i tydinga 'spalte', det nærmaste er tyd I,2: 'stykke, avdeling; særl. avdeling av de gamle norske lovbøker.'

Himmelmærke (*himmels-m[ærke]* hos Knudsen)

NO: Har med dette (himmelmerke)

NRO: Ikkje med

kaste ut (*kaste ut* hos Knudsen)

NO: Har med dette

NRO: Har med dette

Ladmandsembede (*latmans-æmbed* hos Knudsen)

NO: Har med dette

NRO: Ikkje med

lidt om Senn (*lit om sæn* hos Knudsen) (Aasen har *Nokot um Senn*)

NO: Har med dette (tyd 2.3 u *senn*)

NRO: Har med dette under *senn*

Rum (*rum* hos Knudsen)

NO: Ikkje med i tydinga 'spalte'

NRO: Ikkje med i tydinga 'spalte'

Skiveberg (*skive-berg* hos Knudsen)

NO: Ikkje med

NRO: Ikkje med

Snarbud (*snarbud* hos Knudsen)

NO: Har det med i forma *snarbod*, men berre i tydinga «bud som hastar, snøggbud»

NRO: Har med dette (tyd. 1: «bud (1) sendt i en fart; snarærend»; tyd 2: «bud (4) sendt i en fart; jvf. *ilbud*»)

Storsal (*stor-sal* hos Knudsen)

NO: Har med dette (i tydinga «stort rom, lokale i forsamlingshus, teater el l»)

NRO: Har med dette (i tydinga «stort værelse, oftest i annen etasje», med tillegget «mest om eldre (landsens) forh.»)

Uvissa (*uvissa* hos Knudsen)

NO: Har med dette (uvisse, tyd 2)

NRO: Har med ordet med merkinga «dial.»

Varastyri (*vara-styri* hos Knudsen)

NO: Ikkje med (i denne forma og tydinga, sjå ndf.)

NRO: Ikkje med

Vejrøver (*vej-røver* hos Knudsen)

NO: Ikkje med

NRO: Ikkje med

Ni av orda er altså med som oppslagsord i NO, seks av dei i NRO. Her må vi legge til at redaksjonen i NO tok sikte på å dokumentere alle avløysarane til Vig dersom det fanst anna tilfang som viste bruk. I praksis har ord frå Vig også kome med dersom tilleggstilfanget berre bestod av andre ordlister eller ordbøker, som i tilfellet *bokmaker*. Når vi veit at fleire av ordbokforfattarane etter Vig gjerne skreiv av frå forgjengarane, tyder oppslag i NO ikkje nødvendigvis at ordet har fått eit reelt etterliv. Men finn vi orda i både NO og NRO, må vi kunne konstatere at orda i alle fall til ein viss grad har kome i bruk. Det gjeld ord som *boklærd*, *kaste ut*, *litt om senn* og *storsal* (som NRO knyter til «eldre landsens forh.» med belegg frå Ibsen og Jonas Lie mens NO dokumenterer ei meir moderne tyding med eit sitat frå Sogn Avis i 2007).

Det mest interessante av desse er kanskje *snarbud* for *Stafet*. Det er ikkje snakk om den moderne idretten stafett, men om ei eldre tyding som NRO beskriv slik: «person sendt som ilbud». Knudsen fører ved *Stafet* opp avløysarane «ridende post-bud, snarbud, brå-bud?, snar-rider? Jfr. Ilbud.» Under *Ilbud* fører han opp «brå-båd(o)» og «snar-bud». Dette ordet manglar hos Aasen (i begge ordbøkene), og kan dermed reelt vere eit eige framlegg frå Vig. Tydinga i NO går på sjølve meldinga som blir send, ikkje på personen som formidlar ho. Men NRO har tatt med ordet i begge tydingane (sjå artikkelen *bud*, tydingane 1 og 4, i NRO): meldinga, og personen som formidlar, altså den tydinga Vig har, så her kan det kanskje vere rett å seie at eit Vig-ord har fått eit etterliv, sjølv om det neppe kan seiast å ha slått gjennom i språket.

Om vi også ser på dei andre avløysarane til Vig som vi ikkje har funne hos Aasen eller andre stader (sjå s. 34), er det ikkje mange av dei som har overlevd han eller Knudsen.

Ladmandsembede kom med hos Knudsen, men er sidan berre dokumentert i NO. Bortsett frå eitt litterært belegg er det berre kjeldeført hos Vig og Faye. *Nidingsbrev* finst ikkje hos Knudsen og er heller ikkje dokumentert seinare. *Mellombolk* har vi ikkje funne hos Knudsen, men det er med i NO, der det i hovudsak er målførebelegg i tillegg til at det er vist til Faye og Vig. Det same gjeld *storflire*. *Ordspids* har vi ikkje funne nokon stad. *Efterlysningsbrev* er berre tatt med i ei eldre tysk-norsk ordbok, der Vig godt kan ha vore kjelda. *Vejrøver* er med hos Knudsen, men finst deretter berre i ymse eldre tospråklege ordbøker med Knudsen som truleg kjelde. *Varastyri* (i tydinga «varamann») er ikkje ført vidare etter Knudsen, og det same gjeld *Baghaandsmann*. Dermed står vi att med *Varamann*, som kanskje er det einaste av dei orda Vig sjølv gjorde framlegg om, som via Knudsen verkeleg har slått gjennom i språkbruken.

Litteratur

- Aasen, Ivar 1850: *Ordbog over det norske Folkesprog*. Kristiania
- Aasen, Ivar 1873: *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Kristiania: Alb. Cammermeyer
- Aasen, Ivar 2000: *Ordbog over det norske Folkesprog*. Utgitt av T. Aarset og K. Kruken. Oslo: Samlaget
- Aasen, Ivar 2003: *Norsk Ordbog med dansk Forklaring*. Utgitt av T. Aarset og K. Kruken. Oslo: Samlaget
- Bondevik, Jarle o.a. 2000: *Dansk–norsk Ordbog av Ivar Aasen*. Bergen: Norsk Bokreidingslag
- Bye, Arild 2014: *Folkevennen Ole Vig*. Oslo: Aschehoug
- Devegge, Ole 1957: *Prøve av dansk-norsk ordbok 1816*. Utgitt av Sigurd Kolsrud. Oslo: Skrifter frå Norsk Målførearkiv
- Eskeland, Lars 1916: *Ole Vig*. Bergen: Lunde & Co.
- Faye, Andreas 1958: *Dansk-norsk ordbog*. Utgitt av Sigurd Kolsrud. Oslo: Skrifter frå Norsk Målførearkiv
- Høverstad, Torstein 1924: *Ole Vig. Norsk folkelesnad 1*. Nidaros: Nidaros folkeskriftnemnd
- Høverstad, Torstein 1953: *Ole Vig. Ein norrøn uppsedar*. Hamar: Forlag Norrøn Livskunst
- Jahr, Ernst Håkon 2018: *Skolemesternes konge. Andreas M. Feragen*. Oslo: Novus
- Knudsen, Knud 1881: *Unorsk og norsk eller fremmedords avløsning*. Kristiania: Alb. Cammermeyer
- Knudsen, Trygve og Alf Sommerfelt 1937–57: *Norsk Riksmålsordbok I–IV*. Oslo: Aschehoug
- Meyer, Ludvig 1844: *Fremmedord-Bog eller kortfattet Lexikon over fremmede, i det danske Skrift- og Omgangs-Sprog forekommende Ord, Konstudtryk og Talemaader; tilligemed de i danske Skrifter mest brugelige, fremmede Ordforkortelser*. København
- Moe, Gunnar 1975: *Folkeopplysningsmann og lærer i språkhistorisk lys*. Universitetet i Oslo (hovudoppgåve)
- Molbech, Christian 1833–35: *Dansk Ordbog indeholdende det danske Sprogs Stammeord, tilligemed afledede og sammensatte Ord, efter den nuværende Sprogbrug forklarede i deres forskjellige Betydninger, og ved Talemaader og Exempler Oplyste*. København
- Nielsen, Kjell-Aage og Dagfinn Rødningen 1985: *Den norske folkeskole 1852–1856. Et skoleblad med språkprofil*. Universitetet i Oslo (hovudoppgåve)
- Norsk Ordbok. Ordbok over det norske folkemålet og det nynorske skriftmålet I–XII*. 1966–2016. Oslo: Samlaget
- Rødningen, Dagfinn og Dagfinn Worren 2012: *Ole Vig og avløyserorda hans – samnorsk gjennom fornorsking*. I H.-O. Enger og U. Røyneland (red.): *Fra holtijaR til holting. Språkhistoriske og språksosiologiske artikler til Arne Torp på syttiårsdagen*. Oslo: Novus, s. 305–318
- Vikør, Lars S. 2011: *Nynorsk ordbokshistorie – eit oversyn*. I T. E. Jenstad og L. S. Vikør (red.): *Leksikalsk forskning i norske målføre og nynorsk skriftspråk*. Trondheim: DKNVS og Tapir, s. 1–22
- Vikør, Lars S. 2018: *Inn i Norsk Ordbok. Brukarrettleiing og dokumentasjon*. Oslo: Samlaget
- Walton, Stephen 1996: *Ivar Aasens kropp*. Oslo: Samlaget
- Worren, Dagfinn 2020: *Jamningsord frå Inntrøndelag i Ole Vigs ordliste*. I O. Almenningen, O. Grønvik, L. S. Vikør og D. Worren (red.): *Leksikografen frå Leksvika. Festskrift til Laurits Killingbergtrø på åttiårsdagen 4. februar 2020*. Oslo: Novus, s. 113–138

Ole Vig:

Nogle Sprogbemærkninger

Som man ved, er der i vort Land en overmaade stor Forskjel paa Almuens Tungemaal og Skriftsproget. Det er med denne Sag som med saameget Andet: vil man finde ægte *Norsk*, faar man søge hen til Bonden i de mere afsidesliggende Bygder. Bogsproget er derimod for største Parten *Dansk*, som ogsaa tales af Byfolk og af alle Andre, der paa en eller anden Maade adskiller sig fra Landalmuen. Ja, der gives endog flere Bygdelaag, f. Eks. rundt om Kristiania, hvor ogsaa Bønderne har lært sig til at «danske». – Denne Sprogforskjel er hertillands en af de værste Hindringer for boglig Oplysning. Det er næsten utrolig, hvor vanskeligt det falder Menigmand, og endnumere hans Børn, at komme tilrettes med Bogsproget. Var det endda *rent* og *godt* Dansk, saa gik det nok skikkelig alligevel; men vore Bogskrivere har ofte tilladt sig at blande det med en utrolig Mængde tyske Ord og Talemaader, franske og latinske Ordføininger, kort sagt, gjort det til et forunderligt Sprog, der ingensteds hører rigtig hjemme. Ogsaa i Talen har da slike Unoder indsneget sig; halvformede Folk synes gjerne, det er saa «grunt» at kunne bruge en hel Mængde *fremmede* Ord og af al Magt vænne sig til at snakke *ligesom en Bog*. Jeg ved ikke, om man forstaar mig; jeg faar derfor anføre et Par Eksempler, tænker jeg. – Naar saaledes Byfolk siger, at «Kartoflerne ere *bedærvede*», og man vil spørge dem, om dette er godt Norsk, saa vil nok de Fleste svare Ja. Jeg svarer imidlertid Nei; det er ikke engang godt Dansk, og Bonden hos os udtrykker den samme Mening baade annerledes og kraftigere, naar han siger: «Potetesen er *udskjæmt*». Ligedan er det f. Eks. med Ordet: «en *sat* Person», der nu bruges saa tidt; – paa Norsk heder det «en *stø Kar*», «en *stadig Fyr*» osv. – Saadanne Ord som «Gjenstand», «Lidenskab», «beedige», «eragte», «for-evige» osv. er alle mere eller mindre uforstaaelige for Almuesmanden, og burde saavidt muligt afskaffes, da de hverken er nødvendige eller norske, ja ikke danske heller. – En «feig» Person betyder paa *Norsk* En, som *snart* kommer til at *dø*; – i vore *Bøger* betyder derimod Ordet «feig» det samme som *uden Mod*, og i denne Betydning er det aldeles *tysk*. – Ligedan er det ogsaa med en hel Del Talemaader og Sætningsforbindelser, som vore Bøger vrimler af. Hvad skal man f. Eks. sige om følgende Sætninger: «*Anende et forestaaende Uheld*, hvis han blev der længer, forlod han Byen» – «Kristus overdrog Apostlerne *Udøvelsen af sin Vilje*» osv. Tror man, dette er godt Norsk, eller at Menigmand har let for at fatte det, saa tager man højlig Fejl.

I den nyeste Tid er det dog meget anderledes end før. Ogsaa i denne Henseende er der hos Mange vakt en Sands for det Fædrelandske og Folkelige, som giver os godt Haab om lidt efter lidt at faa rettet paa det Gale. Man har allerede indset, at Bøger

bør skrives saa simpelt og jævnt som muligt. Nu er det rigtignok ingen let Sag for Bogskrivere, som Allesammen er bleven oplært paa gammel Vis; og derfor gaar det vel ikke saa fort med Forbedringen, men det gaar dog i vore Dage øjensynlig fremad. Og dog er der endda en stor Kløft mellem det bedste Bogsprog og det ægte norske Sprog i Almuens Mund. Boglærde Mænd, som vil Folkets Bedste, har derfor begyndt at tænke paa, hvorledes vort danske Skriftsprog efterhaanden kan *fornorskes*; ja Enkelte haaber vel endog, at vi skal faa et aldeles *nyt* Skriftsprog, omtrent som somme Bygdemaal er nu. Dette vil nu vel næppe være muligt; idetmindste kan jeg ikke indse, at det gaar an. At vort Bogsprog imidlertid kan blive meget norskere, end det nu er, det er vist; thi i Almuens Mund findes der en Mængde gode Ord og kraftige Talemaader, som vel fortjener at bruges i Skrift. For at kunne bruge dem, maatte man naturligvis først lære dem at kjende, og derfor har man faaet en udmærket dygtig Skolelærer fra Søndmør, *Ivar Aasen*, til at samle og opskrive alle Ord i Almuens Tungemaal. Byfolk har altfor ofte smilet til Bondens Sprog, som de ikke har kjendt stort til eller haft rigtig Forstand paa; nu derimod begynder just de Lærde at elske og studere Almuesproget, der sandelig ogsaa er værdt at holde af, ti det er et *kraftigt, kjærnefuldt og vakkert* Sprog.

Mangen en Bonde, som læser dette, vil kanske forundres og tænke, at jeg ikke oprigtig mener, hvad jeg her siger. Jeg ved næmlich meget godt, at vore Almuesfolk nutildags ikke længer har sit Modersmaal saa kjært som før. Idetmindste er dette Tilfældet i *mange* Bygdelag. De Gamle bruger en hel Del Ord, som de Yngre finder stygge og derfor kaster bort, men som tidt er langt kraftigere og betydningsfuldere igrunden. Paa den Maade er sikkert Almuesproget bleven mere forandret i de sidste 50 Aar end før i 100. Det er ikke sjældent, at Almuesfolk nutildags næsten skammer sig ved sit Modersmaal; det er «klumpet» og saa «tungvindet», siger de. Det indser imidlertid ikke jeg, det kan jeg forsikre; men om nu ogsaa Bysproget skulde være lidt nettere, saa er det sandelig ikke saa kraftigt og klangfuldt som Folkesproget, men meget «vekere» og ordfattigere. Lidt tungt og stivt taler vel Almuen sommesteds, men ingenlunde overalt. Kommer man f. Eks. til Valdres, saa er Talen ikke tungvindet; den gaar derimod saa let, at det er en Lyst at høre paa; man kunde gjerne kalde den en levende Strøm.

Almuesproget er sandelig ogsaa *gammelt* nok til at holdes i Agt og Ære. Det er udsprunget af det *Gammel-Norske*, som for 500 Aar siden, og længer tilbage endda, brugtes over hele Landet, baade av Bønder og Konger. Dengang syntes man, at det var nok saa fagert; da brugtes det ogsaa til Bogskrivning, og kun i Kirkerne havde man et andet Sprog, nemlig Latin. Lidt efter lidt begyndte dette oldnorske Sprog at forandres, og da saa Norge omtrent 1400 Aar efter Kristus blev forenet med Danmark, kom det nydanske Skriftsprog efterhaanden i Brug ogsaa hos os. Vore Almuesfolk kunde og vilde dog aldrig lære at «danske»; de vilde holde fast ved sit gamle Tungemaal, og deri gjorde de ret. Men Tungemaallet er en *aandelig og levende* Ting; det udspringer fra *Hjærtet* og *Aanden* i os og retter sig altid efter disse. *Alt*, hvad der har *Liv*, maa

desuden idelig voxte og *udvikles*; det kan aldrig staa ganske *stille*. Saaledes er det ogsaa med Sproget baade nu og den gang. Den gamle norske Folkeaaend var da indslumret; Iveren for det Aandelige og Lysten til kraftig og kjærlig Daad var næsten forsvunden; de gamle Sange og Sagn blev efterhaanden glemte; ny Sæder og fræmmede Skikke fik mere og mere Indgang, og Fædrelandskjærligheden var bleven mat. Det var derfor ikke at vente, at det gamle norske Sprog kunde vedblive at være nogenlunde det samme som før, – især naar Skriftsproget var dansk, og altsaa Munden ikke længer blev understøttet af Bøger og Penne. Det er hellere mærkeligt, at Forandringen ikke blev større, end den blev. *Størsteparten af Ordene i Oldsproget findes endnu igjen i Bygdemaalene*, men fordetmeste noget forandret. Det er ligesom om det gamle Sprog var sprængt i stykker; en del gamle Ord og Ordformer findes i *en Egn* af Landet, og en del andre i *en anden Egn*; men saa er desuden en Mængde nyere Ord kommen til. Ellers er der nu Forskjel paa Maalføret i Bygderne, til dels ogsaa saa stor Forskjel, at man ikke altid godt forstaar hverandre. – Vil man nu lære Oldnorsk, maa man enten lære det af Bøger, eller ogsaa rejse til Øen *Island* langt ude i Havet. Der vedblev man hele tiden at tale og skrive sit gamle Modersmaal; endnu den Dag i dag snakker og skriver de omtrent som her i Norge for 600 Aar siden.

Jeg kunde have god Lyst til at skrive et langt Stykke om vort Almuesprog. For mig vilde det være en tung Tanke, om Folket virkelig skulde holde op at elske sit Tungemaal; det er dog en Gave af Gud og en Arv saavel fra vor Moder som fra vore gamle Fædre, og sandelig, det Arvegods er for dyrebart til at ringeagtes; det burde stedse være og blive os *kjært*. Glemmer eller ringeagter vi vort *Modersmaal*, saa ringeagter vi ogsaa *Fædrenes Aand* og *Fædrelandet*; ti alt dette er Ting, som staar i inderlig Forbindelse med hverandre. Jeg tror dog, at der ogsaa i denne Henseende er Haab; jeg tænker, at Menigmand endnu vil elske og beholde sit Sprog, naar han blot gjøres opmærksom paa, at det er Noget han har baade *Ære*, *Gavn* og *Glæde* af. Jeg ved af egen Erfaring, at man kan sætte det formeget tilsides, naar man begynder at sysle med Bøger og Bogssprog; men jeg ved ogsaa, at man igjen kan faa det *kjært*, saasnart man faar lidt Forstand paa, hvilken Rigdom af Sprogalm det indeholder, og hvor vakkert det dog igrunden er. Det er dog fræmspiret af vore egne Hjerterødder, og at glemme en saadan Blomst er det samme som at glemme sig selv. Der er Lande, hvor Voldsmænd og strænge Herrer truer Folk til at aflægge Modersmaalet og bruge et andet Sprog; det, synes mig, maatte være næsten det værste af altslags Tyranni; og hvem skulde da ikke være glad ved i Fred at beholde sit Modersmaal, saalænge det er muligt! – I *Slesvig* i Danmark er der en Sprogstrid mellem Dansk og Tysk; dette sidste har efterhaanden trængt sig ind og underkuet det første. Jeg skal her anføre, hvad en af de dygtigste Bønder dernede siger om sit danske Modersmaal; han har ellers været omtalt ogsaa i de norske Aviser; han heder *Laurids Skau*. Hans Ord er følgende:

«Naar Nogen ringeagter og forhaaner mit *Modersmaal*, da er det for *mig*, som om

de ringeagtede og forhaanede mine Forældre, mine Søkende og min hele Familie, – forhaanede mine Venner og Kammerater, alle mine Byesbørn, hele Sognet, hele Nationen, med et Ord: forhaanede *alle* dem, som mit Hjærte hægner ved; ti det er Modersmaalet, som knytter mig til dem alle. Det er Modersmaalet, som har bragt *deres* Tanker og Følelser over til mig, og *mine* over til dem; – det er Modersmaalet, der bestandig gaar frem og tilbage mellem dem og mig som *Glædens* eller *Sorgens*, Haabets eller Bekymringernes Budskab; som bringer det, der ligger allerinderst, aller dybest i deres Sjæle – det Bedste, det Sandeste, det Ægteste, de eie – til mig, og fra mig til dem. Jeg har ikke formaaet at udgrunde, hvori Modersmaalets egentlige Væsen og Hellighed bestaar, men jeg føler, at naar Herrens Bud lyder til mig: «Ær din Fader og Moder, paa det du kan leve længe i Landet!» da har jeg kun slet agtet paa Guds Lov, naar jeg ikke holder mine *Fædres Sæder* og min Moders Maal høit i Ære.»

At vore norske Præster f. Eks kommer til at præke paa Almuesproget, og at ret mange Bøger trykkes derpaa, er vel ikke rimeligt. Ventelig vilde Folk heller ikke like Sligt; det er nu saa underlig med *Vanen*; man vilde vel synes, at Almuesproget ikke er godt nok til kirkelig og gudelig Brug. De Fleste af Folkevennens Læsere kjender dog vel lidt til *Svensk*; det ligner jo vort Bygdesprog meget, og svenske Viser vil Almuen gjerne synge. Men Svenskernes Sprog klinger nok saa godt i Kirken, og deres Bibel, Katekismus, Salmebøger og Postiller kan vi læse med lige stor Andagt som vore egne. For den Sags Skyld kunde derfor Almuesproget godt bruges i Kirker og Bøger, naar vi først kom i Vane dermed. Endnu for 400 Aar siden var Latinen Kirkesprog ogsaa i Norge; den gang var det Alles Mening, at intet andet Sprog var helligt nok dertil, og man syntes, det var rent fælt at have *Dansk* til gudelig Brug, som vi nu har. Det er underligt, man just skal tro, at det Sprog, som Gud selv har lært os og lagt paa vor Tunge, ikke skulde være godt nok til at paakalde ham med. – Der er imidlertid *andre* Grunde og *større* Hindringer, som gjør, at Almuesproget ikke kan blive almindeligt Bogsprog. Det rimeligste og bedste er vistnok, at Bygdemaalene og vort nuværende danske Skriftsprog *nærmer* sig hinanden og *mødes* paa Halvvejen, tænker jeg; og det sker da ved i Skriftsproget at optage flere og flere ægte norske Ord, samt ved at lade Bygdemaalene gaa sin naturlige Gang. At næmliig disse i den sidste Tid stræber henimod Bogsproget, det er aldeles kjendeligt; man maa næsten frygte, det gaar altfor fort dermed.

Jeg har tænkt mig, at Mange kunde have Lyst til at se Almuesprog paa Prent. Derfor har jeg her nedenfor ladet trykke en liden Prøve. Det er et *Sagn* fra søndre Bergenhus Amt, som *Ivar Aasen* har skrevet paa *Søndmørsmaal*; men da vel næppe Alle kan komme tilrettes dermed, er det samme Sagn ogsaa oversat paa 2 andre Dialekter, nemlig saaledes, som der snakkes i *Vinje* Præstegjæld i Telemarken og i *Størdalens* Præstegjæld i Trondhjems Stift. Det sidste er skrevet af mig, og Telemarksmaalet af Student *A. O. Vinje*. Den, som nu har Lyst, kan da sammenligne de tilsvarende Ord og Sætninger i alle 3 Dialekter, og se baade Ligheden og Forskjellen mellem dem.

Han Nils Prest

1.

Dæ va ein Mann aa ei Kaane, so budde paa ein litin Plass laangt inn i Fjellbygdaa; dei va fatige Folk aa hadde lite te live ta; dei aatte ei Kyr; aa dæ va heile Buskapin deira. Dei hadde tvau smaa Bonn, eit ta koraa Slagja; Gutin deira eitte Nils, men kva Tausa eitte, hev' e inkje haurt. So va dæ ingaang um Sumarin, ate Mannin va vek, aa Kaanaa hade gjingje upp i Markja om Morgaanin aa skulde mjelke Kyra si; daa hade bonna vakna aa stide upp, aa so hade dei tikt, ate dæ drog for lengje, førr Mora kom heimatte, aa so skulde dei gaa upp i Markja aa leite hinne upp: Men so hade dei gjingje ein raange Veg, so ate Mora had' ikje møtt dei, aa daa dei so skulde vend' atte, so fann ikje dei Veiin heimatte helder, anna dei gjekk dær aa ænja aa tulla fram igjønaa lengste Markjinne. No va dæ Ingjin so visste, kvar dæ hade vorte ta dei, enten dei hade vandra se vek, elde dæ hade kjime ei Olukke paa dei; Folkje va stad aa leitte itte dei aa forfoor baade Skog aa Mark, men dæ va Ingjin so va Mann te finne dei. No hade dæ laga se so, ate dæ va ein Prest ifraa Haraang, so hadde vore ute aa reist, aa han kom farande igjønaa den Dalin, dær so dissa Bonna va komne. Dær vart han var'e dei, aa daa va dei mest ihælsvoltne; dæ va knappaste dei vann aa røyve se, aa dei hade gjingje so lengje i Omarkjinne aa æte Gras aa Røte, ate dei va so styggje, so dei vore grivne upp o Moldinne. No visst' ikje Presten onnaa Raad, elde te ta' dei mæ se te Haraang, aa dær vart dei verande i Prestegara beggie tvau; aa daa Prestin fekk Spurnad ta, kvar Foreldra deira va, so sende han bærre ei Helsing te dei, so mykje dei skuld' ikje gjere se noka Sorg fyre Bonnaa sinaa. No vart Bonna upplædde aa upplære baade te lese aa te arbeide. Gutin vart slik ein kar te lese, ate dæ va reint eit Overlag, aa slik ein Trott had'an mæ Bokjinne, at han vild' ikje anna gjere. Naar Prestin skulde uppaa Lofte sitt, aa ta' se ei Bok, so va Bokja vektikja, aa daa han so skulde røkje itte, kveim so hade vore dær, so kom dæ upp, ate dæ va han Nils. Daa tenkte Prestin mæ se, at æ han so huga te lese, so skal han no ogsaa faa sleppe til. So tok han til aa lære hannaa upp fyr Ollvore, aa sida sende han haanaa i Presteskulin aa kosta haanaa te Prest. Daa han so hade stide ut Prestlæraa aa hade faatt se Kall, so kom han heimatte te Haraang, aa daa foor han stad aa lydast um Foreldra sine, so han hade vore so lengje burte fraa. Dær kom han reisande seint um Kvelden, aa leest vere frammande, aa spure, um han kunna faa Hus mæ Natta. Farin svarte dæ, ate dei hade for ringt Hus te di; «dæ va'kje so væl», sad'an, «ate mid kunna hyse slike Folk, dæ ser ikje so ut mæ oss». «Aa jau», sad'an Nils, «did lyte ha ei Raad, e bryr me 'kje um kurr dæ ser ut, e vilde so gjerne liggje hær ei Natt.» «Æ du kjende hær daa,» sade Farin. «Ja, d'æ ikje fritt,» sad'an Nils. Daa tok Farin til aa gløse aa naudstire paa 'naa, aa daa skaut dæ ti 'naa, ate kanskje dæ kunna vere Saan hass. «D'æ no væl inkje han Nils, veit e,» sad'an daa. «Jau, d'æ 'kje orimele dæ,» svart'an Nils. Daa vart dei no sakte gilde aa glade baade Farin aa Mora, so ventandes va; aa sida tok Saanin dei mæ se dit so han hade Kalle sitt, aa so æ dæ no ei Von te di, ate dei slapp aa lide vundt i Alderdoma.

2.

Der va ein Mann aa ei Kjereng, som budde paa ein liten Plasse langt upp te Fjølls; dæi va fatige Folk aa ha liti liva af; dæi aatte 'kji berre ei Kjyr, aa de va deires heile Buskape. Dæi ha tvo smaa Bonn, eit af kvaare Slagji; Guten het Nils, men hot Jenta heit, de hev eg inkji høirt. So va de ei Gaang om Sommaarn, at Mannen va burte aa Kjerengje uppi Markje om Morgonen aa mokka Kjyre; daa ha Bonne vakna aa risi upp; dæi totte, de drog for længji ut, før More kom heimate, aa so sille dæi gange ut i Markje aa leite a upp. Men dæi gjekk en vraange Vege, so dæi møtte 'kji Mo'se, aa daa dæi so sille vende atte, so fann dæi 'kji Vegjen heimate helle, men gjekk der aa vidra aa tulla seg burt igjenom Markjine. No va der Ingjen, som viste, hor de va vurti af dæi, anten dei ha vidra seg burt, hel de ha komi ei Ulykke paa dæi; Fokji va afsta aa leita ette dæi aa forfor baadi Skog aa Mark, men de va Ingjen, som va Mann te fenne dæi. No ha de laaga seg so, at de va ein Preste fraa Haraang, som va ute aa reiste, aa han kom farande gjenom den Dalen, desse Bonne va komne te. Der træft'e'n dæi, aa daa va dæi meste ihelsvultne; de va nautt, dæi konna lea seg, aa dæi ha gjengji so lengji i Umarkjine aa eti Gras aa Røti, at dæi saag ut, som dæi va gravne upp af Molle. No viste 'kje Presten aanno Raa, hel taka dæi mæ seg, te Haraang, aa der blei dæi verande baae tvo; aa daa Presten fekk Spurna paa, hor Forældre deires va fraa, sent'e'n berre ei Helsing te dæi, so dæi inkji sille gjera seg noko Sut fø Bonne se. No blei Bonne oppklædde aa opplærde te baadi lesa aa arbeie. Guten blei slik ein Kar te lesa, at de va reint Ovlæti, aa'n ha slik Hug te Bokje, at'n ville 'kje anna gjera. Naar Presten ville uppaa Hemlengje se aa taka seg ei Bok, va Bokje burttekje, aa naar'n so sille sjaa ette, kven de va, som ha vori der, so kom de upp, at de va Nils. Daa tænkte Presten mæ sjave seg: æ'n so hug paa lesa, so sko'n au faa sleppe te. So tok'n te lære'n upp fø Aalvor, aa sea sende'n en i Preslære aa kosta paa'n te Preste. Naar'n ha stai ut Preslæra aa fengji seg Kall, kom'n heimatte te Haraang; aa so for'n afsta aa lyst te Forældre sene, som'n ha vori so lengje burte fraa. Der kom en reisande seint om Kvellen aa less vera fremmen, aa spure, om en konna faa Hus te Notte. Faren svar'a'n, at dæi ha for klent Hus; «de æ 'kji so væl,» sa'n, «at me kan hyse slike Fok; de ser 'kji so ut sjaa okkon.» «Aa jau,» sa'n Nils, «de lyte hava ei Raa; eg bryr meg 'kji om, hos de ser ut, eg ville so gjønni liggje her i Nott.» «Æ du kjende her du,» sa Faren. «Ja, de æ 'kji fritt,» sa'n Nils. Daa tok Faren te aa glo aa naustire paa'n; de skaut'n daa upp i Hugsen, at de kanskji konna vera Son has. «De æ no vel 'kji Nils, veit eg,» sa'n daa. «Jau, de æ 'kji so uremelegt de,» sa'n Nils. Men daa blei dæi vel glae au, baa Faren aa More, som ventandes va; aa sea tok Sonen dæi mæ seg te der, som en ha Kalli sit, aa so va de no ei Von, at dæi slap aa lie vont, naar dæi blei gamle.

3.

De va en Mann aa e Kaanaa, som budd paa en lit'n Plass langt oppi Filbygdum; dem va fatti Følk aa ha lite aa laavaa taa; dem aatt e Ku, aa de va heile Buskapin deras. Dem ha to smaa Baann, eitt taa kvart Slag; Gut'n deras heita Nils, men kor Veikja heita, hi æ itt haurt. Saa var'e ingaang om Saammaarn, at Man'n va bort, aa Kaanaa ha gaatt oppi Markja om Maarraan aa skoll mjølk Kua si; da ha Baanna vakna aa staatt op, aa saa ha dem tøkt, at de drøgdes før læng', før Mora kom att igjen; aa saa skoll dem gaa oppi Markja aa leit'a opp. Men saa ha dem gaat en rang Væg, saa-at Mora ha itt møtt dem; aa da dem saa skoll vend'att, saa fann dem itt Vei'n heim igjen heller, men dem gjekk der aa tulla sæ længer aa længer bort gjennom ville Markan. No var'e Ingen, som vest, kor de ha vorti taa dem, enten dem ha gaatt sæ aav, hell de ha kommi e Oløkk paa dem; Følkje va sta aa leita ætt dem aa sokna baade i Skog aa Mark, men de va Ingen, som va go'te aa finn dem. No ha'e hændt sæ, at de va en Præst fraa Har'anger, som ha veri ut aa reist, aa han kom faaraanes gjennom den Dal'n, kor di hen Baanna va kommin. Der vart'n vari dem, aa da va dem mæst hjelsvolti; de va knaft dem aarka aa rør sæ, aa dem ha gaatt saa læng' i Olæne aa ville Markan aa itti Gras aa Røter, at dem saa ut, som om dem va grevi opp tu Jor'n. No vest itt Præstin anna Raa, hell aa taa dem me sæ te Har'anger, aa der vart dem vaaraanes i Præstgaarn bægge to; aa da Præst'n fekk Sporna paa, kor Foræla deras va, saa skjekka'n bære e Helsing te dem, saa my dem itt skoll gjaaraa sæ naaa Sørg før Baannom sin. No vart Baanna oppkledd aa opplert baade te aa laassaa aa te aa arbe. Gut'n vart slik en Kar te aa laassaa, at de va reint Glufs de, aa saa tulug va'n me Bokja, at'n villa itt anna gjaaraa. Naar Præst'n skoll oppaa Lofte sett aa finn sæ e Bok, saa va Bokja borti', aa naar'n saa villa vaattaa, kvan som ha veri der saa kom de opp, at de va'n Nils. Da tænkt Præst'n me sæ sjøl, at e'n saa haagaa te aa lesa, saa ska'n no alti faa Laav te di. Saa to'n paa aa lert'n opp før Ølvør, aa sea skjekka'n en i Præstskolin aa kosta'n te Præst. Da'n saa ha staat ut Præstlera aa ha faat sæ Kall, saa kom en att te Har'anger igjen, aa da reist'n sta aa haur om Foræla sin, som en ha veri saa læng' bort fraa. Der kom en reisanes seint om Kvæll'n aa læss vaaraa frammon, aa spor, om en konn faa Hus over Natta. Farin svaaraa, at dem ha før usselt Hus te di; «de' itt saa vel,» sa'n, «at vi kan hys sliker Følk, de sjer itt saa ut hos os.» «Aa jau,» sa'n Nils, «di lyt haa e Raa; æ bry mæ itt om, kor de sjer ut, æ villa saa gjærn ligg hen e Nat.» «E du kjændt hen da,» sa Farin. «Ja, de' itt fritt,» sa'n Nils. Da to Farin paa aa saag aa nausterra paa'n, aa da rann de ti'n, at de kanskji konn vaaraa Saan has. «De' no vel aller'n Nils, vet æ,» sa'n da. «Jau, de' itt omole de,» svaaraa'n Nils. Da vart dem no sakt gjill aa gla, baade Farin aa Mora, som ventanes va de; aa sea to Saan dem me sæ te Kalle sett, aa saa er'e no vonsle, at dem slapp aa li vont i Allerdomma.

Om redigeringa av lista

Vigs liste er nokså kompakt oppsett, ofte med fleire oppslag på éi line, som ein kan sjå på faksimilen s. 58. Her har vi løyst litt opp, og sett kvart nytt oppslag på ei særskilt line – ein kan jamføre måtane ved å sjå på sekvensen *A - Almenheden*, som tilsvarende faksimilen.

Somme oppslag bryt alfabetet; det går da særskilt på uttrykk og ordsamband som blir innleidd av eit anna ord enn det alfabetiske oppslagsordet. I slike tilfelle har vi rykt inn sånne artiklar så dei reint formelt blir ståande under det førre oppslagsordet; det gjeld der oppslagsordet i det innrykte ordsambandet fell saman med eller er ei bøyings- eller avleiingsform av det overordna oppslagsordet, eller ei samansetning med dette ordet som førsteledd; sjå døme under *Afsmag – uden Afsmag*, *Ager – hvilende Agerland* og *agte – give Agt*.

Men dersom eit slikt ordsamband har eit nytt oppslagsord som kjerne, som er heilt sjølvstendig i høve til det førre ordinære oppslagsordet, rykker vi ut ordsambandet og set det på vanleg oppslagsplass. Døme ser vi under (*har*) *Aandsnærværelse*, som står mellom *aandeløs* og *Aare*, og *noget til Aars*, som står mellom *Aare* og *Aarsdag*.

Når det gjeld sjølv alfabetiseringa, så har digrafen *Aa* og dei delvis samanfallande bokstavane *I* og *J* vore eit problem i den danske og dermed også dansk-norske skrifttradisjonen. Vig alfabetiserte *Aa* (*aa*) direkte under bokstaven *A*, altså først, fram til *Ab* (*ab*) tok til. Dette til skilnad frå Aasen, som alfabetiserte *Aa* (*aa*) som ein særskilt bokstav, mellom *A* og *B*. Vi har her følgd Vigs oppstillingsmåte utan å endre på noko.

Når det gjeld *I* og *J*, så er dei heilt like som versalar hos Vig, mens dei skil seg åt som små bokstavar. Han skriv altså t.d. *Iagt*, *Ialouisi*, *Iammer* osv., mens han skriv *jalou*, *jamre*, *jo*. Dette var i samsvar med konvensjonane i tida; vi ser såleis det same i Aasens ordbøker. Vi har her valt å skilje stor *I* og *J* på den måten som er den konvensjonelle i dag, og altså skrive *Jagt*, *Jalouisi*, *Jammer* osv. Dei moderne utgjevarane av Aasens ordbøker, Terje Aarset og Kristoffer Kruken, har gjort det like eins der.

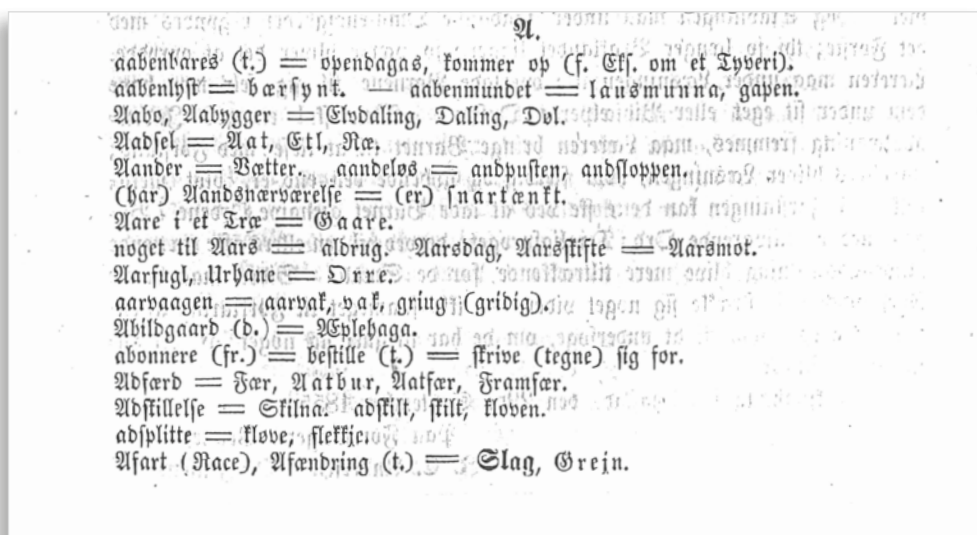
Tidsskriftet *Den norske Folkeskole* vart gitt ut som hefte om lag ein gong i månaden, og deretter kunne kvar årgang innbindast samla som bok med felles framside og innholdsliste. Pagineringa var derfor fortløpande gjennom heile årgangen. Ordlista vart innleidd med eit forord i første heftet der bokstavane *A* og *B* stod, og i siste nummeret, som begynte med *T* og gjekk ut alfabetet, kom det ei supplementsliste og eit

etterord. Vi har tatt med alt dette, men smidd saman del-listene så dei framstår som éi samla liste. I tilleggslista og etterordet finst det nokre sidetalreferansar til ordartiklar i hovudlista; dei har vi erstatta med dei tilsvarande referansane til sidetala i dette skriftet.

Vig brukte fleire skrifttypar for å markere ekvivalentar som han ville framheve: «De, efter min mening, meget vigtige Ord og Former har jeg nemlig givet med spærret Tryk; de allervigtigste med større Bogstaver.» Her har vi overalt brukt *kursiv* der Vig har sperra skrift, og **halvfeit** der Vig har «større Bogstaver» (dvs. feit skrift).

Fotnotar markerer Vig med *, men her lèt vi notane hans følgje den vanlege fotnote-nummereringa i boka.

Dei første linjene i Vigs ordliste, slik dei står i *Den norske Folkeskole*

- afbilde, afmale (t.) = tegne af, skildre, ridsse*.
 Afdeling, Affnit (t.) = **Bolk**, Stykkje, Snej, Grejn, Stav.
 Affald = Rast, Rasteri, Tros, Vos.
 Affære (fr.) = Forretning = Sat, Gjoremaal.
 affekterer (l.) = anstiller sig (t.) = bær sig ad, læst.
 Affinitet (l.) = Slægtskab = Skyldskap.
 Afgjørelse = Grejn, Greje, **Endskap**. afgjøre = greje.
 Afgrund = Stup, Braabjup.
 Afgrode = Grode, Vøling, Narveg, Lo.
 afhjælpe = raade Bod paa, bote, rette.
 afhængig deraf (t.) = hænger ihop dermed, kommer an derpaa.
 Afkog = Løg, Laug.
 Afkom, Ingel = Elde, Sveif.
 afpaafe = paafe, høve, maate.
 Affats (t.) = Flaar, Skor, Uffelag (Upsalag).
 affte = sife. — affides = afbale.
 Affmag, ond, forandret Smag = Rjejm. uden Affmag = goddæmt (om
 Kar og Skopper). (Modsat surdæmt og udæmt).
 Afstand = Frastand.
 afsted, = affta, sta, iveg, afgang. afstedkomme = volde.
 afstumpet = nuvet, follet.
 Aftendæmring = Skyming (Skumring, Skymring), Skunt.
 Aftensmaaltid = Natverd, Kvældsvar, Kvældsmaal.
 Aftægt = Føderaad, Livaure, Raar (Skor), Hold, Folga.
 afvefle (t.) = skiftes til, bytte om. Afvefpling = Ombytte, Omfifting.
 afvefslende = ymse (ymist).
 Afvigelse = Afbrøt, Brøyte. afviger = afbryter.
 Ager = Aker. hvilende Agerland = Ekre, Altelega — Træde.
 agitere (l.) = ophidsse = store (styre, skare, stele) op Folk.
 agte = bry sig om, maate, vyrde (vøre). give Agt = Ans, Gaum.
 =agtig, =lig = voren (f. Ekf. blaavoren, sejnvoren, storvoren, gammelvoren o. s. v.)
 affordere (fr.) = underhandle (t.) = tinge. Affordarbejde = Forsagds-
 arbejde.
 affurat = plent.
 affvisere (l.) = tage tilfalte med. Affvisisjon (l.) = Binding.
 Als paa Byg og Rug = Ekking.
 Affel, Affe (t.) = Aas (f. Ekf. Hjulaa).
 Affent (l.) = Tonelag.
 albeles ikke = stettes ikke.
 alene = ejnsam, ejsmal.
 Alfarvej = Almannveg.
 alfabetisk Orden = Bogstavorden.
 Alkove, Alfluke (d.) = Kove (Raavaa), Kammerz, Kot, Klove (Klaavaa).
 allesteds = alsta (alstads).
 Alliance (fr.) = Forbund (d.), Fostbroderskab = Samlag, Lag, Kammeratskap.
 alligevel = likevel, sel.
 Almenheden = almindelig Mand, mejnige Mand.

*) Storstedelen af de Ord, som i Bogsproget er sammensat med Partikler
 (Aaason, af, bort, fra, gjen, gjennem, hid, ned, op, om, over, paa, ud),
 opløses og vendes om i Folkemaal (f. Ekf. afbide = bite af; gjen-
 løse = løse igjen; opsatte = sette op; udkaste = kaste ut).

Opskrift over norske Ord, som kan indføres i Skriftsproget. (Af O. Vig).

Det gaar kanske Flere som mig, at vi indser Nyttens og Vigtigheden af at optage flere og flere *norske* Ord i Skriftsproget, og at vi gjerne *vilde* gjøre vort Bedste dermed, naar vi bare *kunde*. Naar vi imidlertid i mange Aar har syslet med Bøger, der næsten alle er skrevne i det sædvanlige Skriftsprog, saa falder det os naturligt at føre Pennen paa samme Vis. De gode norske Ord rinder os sjældent ihug i *rette Tid*, om vi endog *kjender* dem – hvilket sidste dog kun *tildels* er Tilfældet med nogle *faa* af de skrivende Folk. Jeg har derfor trod, at det vilde være til nogen Hjælp at faa et Register over en hel Del af de Tilfælde, hvori Bogsproget har andre Ord (eller andre Ordformer) end Folkemaalet hertillands. Fuldstændig blir denne Opskrift ikke, men Noget er dog altid bedre end Intet. – Jeg har trod, at den bedst kunde lade sig bruge, naar jeg gik ud fra *Skriftsprogets* Ord og stelte dem op nogenlunde i *Bogstavorden*. De danske eller fremmede Ord staar altsaa *først*; de norske efter Lighedstegnet. Somme Steder findes rent vildfremmede Ord sammenlignet enten med danske alene, eller med baade danske og norske Ord; i sidste Tilfælde bruges 2 Lighedstegn. Undertiden, ja jeg kan sige tit, sammenstilles ogsaa 2 Ord, omendskjønt det ene ikke er alene dansk, det andet alene norsk, men fordi det sidste kun er *mere* norsk og *mere* folkeligt end det første. Det gjælder altsaa som en fast Regel, at *de Ord, som staar efter det sidste Lighedstegn* (og af disse igjen de, som er fremhævet ved særskilt Tryk), *er de mest norske i hver Sammenstilling*. De, efter min Mening, meget vigtige Ord og Former har jeg nemlig givet med spærret Tryk; de allervigtigste med større Bogstaver.

Det er vel overflødig at tilføje, at jeg har holdt mig til *Ivar Aasens* Værker, og at en Opskrift, som denne nu er, *ellers* ikke kunde være gjort af mig.

Anmrkn. I Parentes har jeg tildels antydnet Ordenes Oprindelse. d. betyder dansk, t. tysk, sv. svensk, fr. fransk, l. latinsk, gr. græsk o. s. v.

A

aabenbares (t.) = opendagas, kommer op (f. Eks. om et Tyveri).

aabenlyst = *bærsynt*.

aabenmundet = *lausmunna*, gapen.

Aabo, Aabygger = Elvdaling, Daling, Døl.

Aadsel = *Aat, Etl, Ræ*.

Aander = Vætter.

aandeløs = andpusten, andsloppen.

(har) Aandsnærværelse = (er) *snartænkt*.

Aare i et Træ = *Gaare*.

noget til Aars = aldrig.

Aarsdag, Aarsskifte = Aarsmot.

Aarfugl, Urhane = *Orre*.

aarvaagen = aarvak, *vak*, griug (gridig).

Abildgaard (d.) = *Æplehaga*.

abonnere (fr.) = bestille (t.) = skrive (tegne) sig for.

Adfærd = Fær, *Aatbur*, Aatfær, Framfær.

Adskillelse = Skilna.

adskilt, skilt, kloven.

adsplitte = kløve, flekkje.

Afart (Race), Afændring (t.) = **Slag**, *Grejn*.

afbilde, afmale (t.) = tegne af, *skildre*, *risse*⁹

Afdeling, Afsnit (t.) = **Bolk**, Stykkje, Snej, *Grejn*, Stav.

Affald = Rask, *Raskeri*, Tros, *Bos*.

Affære (fr.) = Forretning = Sak, Gjøremaal.

affekterer (l.) = anstiller sig (t.) = bær sig ad, *læst*.

Affinitet (l.) = Slægtskab = *Skyldskap*.

Afgjørelse = *Grejn*, *Greje*, **Endskap**.

afgjøre = *greje*.

Afgrund = Stup, *Braadjup*.

Afgrøde = Grøde, Avling, Aarveg, Lo.

afhjælpe = raade Bod paa, bøte, rette.

afhængig deraf (t.) = hænger ihop dermed, kommer an derpaa.

Afkog = Log, Laug.

Afkom, Yngel = *Elde*, Kveik.

afpasse = passe, høve, *maate*.

Afsats (t.) = Flaa, Skor, Ufselag (Upsalag).

afsie = sike.

⁹ Størstedelen af de Ord, som i Bogsproget er *sammensat* med Partikler (saasom ad, af, bort, fra, gjen, gjennom, hid, ned, op, om, over, paa, ud), *opløses* og *vendes* om i Folkemaalene (f. Eks. afbide = bite af; gjenløse = løse igjen; opsætte = sætte op; udkaste = kaste ut).

afsides = *afbakle*.

Afsmag, ond, forandret Smag = Kjejm.

uden Afsmag = *goddæmt* (om Kar og Kopper). (Modsat surdæmt og udæmt).

Afstand = Frastand.

afsted, = afsta, sta, iveg, afgaarde.

afstedkomme = *volde*.

afstumpet = nuvet, kollet.

Aftendæmring = **Skyming** (Skumring, Skymring), Skumt.

Aftensmaaltid = Natverd, *Kvældsvær*, *Kvældsmaal*.

Aftægt = Føderaad, *Livaure*, Kaar (Kor), Hold, Folga.

afveksle (t.) = *skiftes til*, bytte om.

Afveksling = Ombytte, Omskifting.

afvekslende = *ymse* (ymist).

Afvigelse = *Afbrot*, Brøyte.

afviger = afbryter.

Ager = Aaker.

hvilende Agerland = Ækre, Attelega – Træde.

agitere (l.) = ophidse = støre (styre, stære, stele) op Folk.

agte = bry sig om, møtte, *vyrde* (vøre).

give Agt = *Ans*, Gaum.

-agtig, -lig = *voren* (f. Eks. blaavoren, sejnvoren, storvoren, gammelvoren o. s. v.)

akkordere (fr.) = underhandle (t.) = tinge.

Akkordarbejde = *Forsagd-arbejde*.

akkurat = plent.

akkviesere (l.) = tage tiltakke med.

Akkvisisjon (l.) = Vinding.

Aks paa Byg og Rug = Eksing.

Aksel, Akse (t.) = *Aas* (f. Eks. Hjulaas).

Aksent (l.) = Tonelag.

aldeles ikke = slettes ikke.

alene = *ejsam*, *ejsmal*.

Alfarvej = Almannveg.

alfabetisk Orden = Bogstavorden.

Alkove, Aflukke (d.) = Kove (Kaavaa), Kammers, Kot, Kleve (Klaavaa).

allesteds = alsta (alstads).

Allianse (fr.) = Forbund (d.), Fostbroderskab = *Samlag*, *Lag*, Kammeratskap.

alligevel = *likevel*, lel.

Almenheden = almindelig Mand, mejnige Mand.

almindeligt = **mannjamt**.

Alminding = Almanning.

Altan (ital.) *Sval*.

Alternativ (fr.) = *Kaar* (Kor), *Vilkaar*.

altid = *støt* (og stændigt).

Alummer (l.) = Elever (fr.) = Disciple (gr.) = Læresvende, Læredrenge, Læregutter.

Amasone (gr.) = Skjoldmø.

Ambolt (d.) = **Ste**, *Smieste* (d).

Anarki (gr.) = Lovløshed (d.) = Lovløysa, *Styrløysa*.

anbefale En = lægge et godt Ord for ham.

anbelanger, angaar¹⁰ = vedkommer, skiller, røjner.

anbringe = sætte, indføre.

Anbrud = Frembrud.

Andel (t.) = Del, Part, Lod = *Dejld*, *Lot* (Lut).

Anekdot (gr.) = Herm, *Herming*.

Anelse (t.) = **Von**.

det aner mig (t.) = det bæres (kommer) mig for (d.) = *jeg voner det, det voner mig*.

Anemone = Hvidsippe = *Kvitvejs*, *Kvitsymmer*. (Ligeledes *Blaavejs* og *Blaasymmer*).

Anfald (af Sygdom eller Hidsighed (t.) = *Rykk*, *Ri*, *Flaga*.

anfægte (t.) = ængste, plage = frejste.

Anfører (t.) = Høvding, *Høvedsmand*.

Angelikarod = *Kvannerot*.

angenem (t.) = behagelig (d.) = koseleg, hyggjeleg.

anholde = *søkje* – tage, gripe, holde fast.

Ankel = *Okle*, *Høkkel* (Hukkul).

Anledning (t.) = *Kans*.

Anliggende (t.) = Ting, Sak, Greje, *Maalemne*.

anlægge = stifte, grunde, bygge,

gjøre Anlæg til Noget = begynde paa, *emne paa*.

Anlæg = Oplag.

annamme = tage imod.

Anpart (Andel) af Eng og Skog = *Tejg*.

anraabe = paakalde, *rope paa*.

anrette (t.) = *volde*, stifte – stelle til, lage til.

anse = *vyrde* (vøre), møtte.

Anseelse = *Vyrn*, Mætte.

10 At undgaa *alle* de Ord, som paa tysk Vis begynder med Stavelserne **an** og **be**, lader sig ikke godt gjøre (f. Eks. i Ordene anføre, begynde, beskyldte, betyder, betale, Bevis). Men overmaade *mange* af dem kan man dog dels *ombytte* med andre Ord (se ovenfor), dels bruge saaledes, at man *udelader Begyndelsesstavelsen* og derved giver Ordet en mere norsk Maksimal. Som Eksempler herpaa kan nævnes *kom* (istedenfor ankom), *Klage* (for Anklage), *Del* (for Andel), *samle* (for ansamle); ligesaa melde, søge, Tallet, betror, stifte, skaffe, vise, prise, erkjende, Skrig osv. – Andre Ord kan istedenfor *an* faa en mere norsk Partikkel, der tiest sættes *bagefter* Hovedordet, f. Eks. anraabe = *rope paa*; antegne = *tegne af*; antænde = *tænde i*, *tænde op*, *tænde paa* o. s. v.

anselig = *røseleg*, staut, *ruven* (ruvandes).

Ansigt (t.) = Anlet.

Anskrig = Varselsraab = *Varsku*.

Anskuelse (t.) = *Synsmaate*, Mejning, Tanke, Synslag.

anstaar (t.) = sømmer, *maater*, *høver* (sig).

Anstand (for Retten) = Henstand.

anstændig = sømmelig, høvelig.

Anstalter = *Grejer*.

gjøre Anstalt (t.) = forberede, emne paa.

anstiller sig (t.) = bær sig ad, *læst saa*.

anstrænge sig = bruge sig, *mase*, staake, stræve.

Det anstrænger = *lejter paa*, **røjner paa**.

Anstrængelse = **Stræv**, *Røjnsel*.

Anstrøg (t.) = Skin, Drag, *Snæv*.

Antagonisten (l.) = Modstanderen, *Modparten*.

Antal = Mængde, *Tal*. (Det sidste kan især bruges i alle Sammensætninger, f. Eks. Folketal, Børnetal – istedenfor Folkeantal, Børneantal osv.)

antaste (t.) = overfalde (d.) = ryke paa.

antændes = *fata*.

anvende = bruge, nytte, gjøre sig Gavn af.

Anvendelse = Bruk.

approbere (l.) = samtykke, *stadfæste*.

Ar = Ær, E.

Areal (l.) = **Vidde**, Vidder.

arrangere, arrangsjere (fr.) = lage til, *stelle til*.

Arrangement (Arransjemang) = Anordning, Indretning = *Tilstelling*, **Stell**.

arbejdsdygtig = *arbejdsfør*.

Arbejdsløshed = Arbejdsløyse.

(frivilligt) Arbejdsselskab, Arbejdsgilde = Dugna (Dona, Domning).

Arbejdshest = *Øyk*.

Arbejdsstund = Økt (Oft).

Arkturus (gr.) = Vagnstjerna.

Armeens Materiel = Krigsbuna(d).

arrestere (l.) = anholde (d.) = fængsle, sætte fast.

arrogant (l.) = anmassende (t.) = fordringsfuld, opblæst = vælværug.

Art = To, Lag, *Slag*, *Haatt*, *Kynd*.

Arterie (gr.) = *Pulsaare*, *Livaare*.

Asp, Æsp = *Aasp*.

Assistent (l.) = Hjælpermand.

assosiere sig (l.) = slaa sig ihop.

Associe (fr.), Kompagnon = **Lagmand**.

astmatisk (gr.) = stakaandet (d.) = *tungblæst*.

Autor (l.) = Forfatter (t.) = Bokmaker.

Ave = Age, Styr.

ave = age.

avansere (fr.) = stige.

avet (d.) = urimeligt, bagvendt, rangt.

Avner = Agner.

B

Baand = Band.

Baadhus = **Naust**.

Baadsende = Skot (Skut).

bade = lauge.

bag = att.

bagpaa = *atpaa*.

Bagatel (fr.) = Smaating.

Bagbud, Ombud, Afbud = Attrabud.

i Baghaand (Reserve) = Varagn.

Bagknæ (paa en Hest) = Hykjel.

Balg, Skede = Skjej, **Slire**.

Balkon (fr.) = Svalegang, Træv.

Ballast (keltisk?) = Seglestejn, *Seglefæste*.

Bande (Røverbande) (fr.) = Skrej, *Følgje, Lag*, Fantelag.

bange (t.) = frygtsom, forskrækket, ræd.

banke saa smaat = kakke.

Banke i Sjøen = Flu, Fløe (Flæde), Skalle.

opskyllet Sandbanke = *Øyr (Ør)*.

bar, blottet = *snip og snau*.

barfodet = bærføtt. (Ligeledes bærhændt).

bar Mark = Bærva.

Barmhjertighedsgjerning = **Sælebot** (Saalebot).

Barn = Ban, Vaak.

Børn = Bonn.

Barnesvøb = **Rejv**.

barsk (t.), haard = *morsk*, harbar, harbalen.

bebrejde¹¹ = næsekaste, *nejse*.

¹¹ Ligesom de tyske og halvtyske Ord, der begynder med **an** (se Side 66), saaledes kan ogsaa somme med **be** gjøres mere norske derved, at *Begyndelsesstavelsen udelades*, f. Eks. *hjælpe* (istedenfor behjælpe), *kjendt* (istedenfor bekjendt), *lønne* (for belønne), *skjærme* (for beskjærme). Dette gjælder ogsaa om følgende Ord: beblande, bedække, befrie, befugte, befæstes, Bekjendtskab, beklæde, belove, belære, bemale, bemærke, benytte, benægte, →

bebude = *melde*, spaa.
 bebyrde = **bry**.
 Bed (d.) = Haveseng.
 Bede (d.) = Gjældvæder (Gjældvær).
 bedaget = gammel, *aldrug*.
 bedre = likare, viller (vildre).
 bedrøvelig = harmelig, tungsamt, grøteleg.
 bedærvet = skad, *skjæmt*, udskjæmt.
 beedige (t.) *edfæste*.
 befale (t.) = paalægge, sætte til.
 befalet = tilsætt (tilsat).
 Befolkning = Folkemængde, Almenning.
 befordre (t.) = skaffe afsted, forfremme, fremme (d.) = skikke videre, fore, fremje,
 hjælpe fram, skytse.
 Befordring = Forfremmelse (d.) = *Fornskap, Skyts* (Skjot).
 beføle = **handfare**.
 begaa sig = berge sig.
 bejestres (t.) = opflammes, komme i Aande (i Fyr og Flamme).
 Begivenhed (t.) = Tildragelse, *Hændelse*.
 begjærlig (t.) = umættelig, *lysten*, tidd, *hugram*.
 begrave = *jorde*, jordfæste, *gravfæste*.
 begribe (t.) = skjønne.
 begrædelig = grøtelig.
 begynde (t.) = tage paa.
 Begyndelse = Ophav.
 behage = huge, *like*.
 behagelig = hyggjeleg, *koseleg*.
 Behandling (t.) = Flina(d).
 behandlet = medfaren, flidd.
 behandle med Hænderne = handfare, handsame.
 behøve = turve (tørve), trænge om.
 Behov = Trang og Tarv, Byrgsle.
 behændig = hændt, hændug, nethændt, *hag*.
 bekjende (t.) = tilstaa.
 bekjendt (t.) = *kjendt*, vitterlig, kunug, *namngjeten*.
 en Bekjendt = *Kjenning*.
 Bekjendtskab = Kjendskap.

benævne, berede, besindig, besmitte, bespare, bespotte, bestaar, bestrø, bestyre, bete,
 betinge, bevant, bevogte, bevæbne, beængste, bære o. fl. Ogsaa her kan mange Ord
 istedenfor *be* faa en *anden* Partikkel, som tit sættes *bagenfor* Hovedordet, f. Eks. begrave
 = grave ned; bele = læ ad (eller udle); belæsse = læsse paa; beregne = regne ud; betænke =
 tænke efter, tænke sig om; betvinge = undertvinge; betvivle = tvile om.

beklage = ynke.
bekomme = faa.
bekræfte = stadfæste.
Bekostning = **Kostna(d)**.
bekvem (t.) = tjenlig, skikket, *høveleg*, maateleg.
bekymre sig om (t.) = *bry sig om*.
Bekymring = Ank, Illhug, *Hugværk*, Sut.
bekymret = hugillt.
beneficeret Gods (l.) = Præstegods.
benytte = nytte, bruge, nøjte.
benævne, betitle = nævne, *kalde*.
Benene = **Fødderne**.
Benklæder = Bukse, Brok.
Benrad (d.) = Benrangel (sv.) = Bejngrind.
beordre = sætte til.
beordret = tilsætt (tilsat).
beraade (t.) = raadføre.
paa Beram = paa *Maafaa*, paa Slump.
berede = rede (d.) = reje, lage til.
beredvillig (t.) = bejnsam, sjølvmint.
berigtige = *rette*.
Berigtigelse = Rettelse.
berømt (t.) = navnkundig = **namngjeten**.
bese, besigte, beskue, betragte (t.) = se over, **skoda** (skaadaa).
Besigtigelse (t.) = Besigtelse (d.) = Skjøn.
Besiddelse = Ejga, Være.
besinde (t.), betænke sig = tænke efter, *tænke sig om*.
besjælet (t.) = oplivet.
beskadige = *skade* (har *skad* sig), skjæmme, *skamfere*.
beskaffen (t.) = skikket, artet, indrettet, (d.) = voren, **skapt**.
Beskaffenhed = *Lag, Haatt, Kynd*.
Besked (t.) = Svar, Greje.
beskeden (t.) = smaanøgd, finfaranes.
beskjæftige (t.) = sysselsætte, sysle, stelle.
Beskjæftigelse (t.) = Stel.
beslægtet = *skyld*.
Beslægtede = Slægtninger, Frænder, **Skyldfolk**.
besprænge (t.), bestænke = **skvætte** (skvætte over).
bestaar = staar, varer, holder ud.
bestandigt (t.) = stadigt, (**støt og stændigt**).
bestemme (t.) beslutte = etle (esle).

bestemt = plent.
 Bestik = Stel.
 bestræbe sig for = *stræve for*, stræve til.
 Bestyrer = Styrismand.
 Bestyrkelse = *Støna* (Stydnad), Støning.
 besudle (t.) = **søle til**.
 bestyrtet, bestyrtset (t.) = skræmt, op i Under, *forbina*, handfallen.
 Besvimelse = Daanelse, *Svime*.
 besvime = uveta.
 besværet (t.) = **mødd, brydd**.
 besværligt = avbakle, *tungvint*, mø(de)samt, **brysam**t, baagt, bægjen.
 Besvær = Mas, *Mø(d)e*, **Bry**, Staak, **Stræv**, Ap, Ampe.
 besynderlig = *snodig* (snurrig), snaal.
 Besætning (af Kvæg) = *Buskap*, **Bøling**.
 Betingelse (t.) = Vilkaar, Kaar.
 betinge, bestille = **tinge**, fale.
 Betryk, Forlegenhed = **Knipe**.
 betænke sig = omraade sig.
 betænksom = fyretænkt.
 bevandret = hjemme, *kjendt*.
 bevare (t.) = gjemme (d.) = gjømme (gjøyme).
 bevidstløs (t.) = uden Sans og Samling, *i Svime*.
 bevilge = give.
 Bevilling, Bestalling = Kongebrev.
 bevæge (t.) = flytte, *røre*.
 Bevægelse = Rørelse.
 bibringe (t.) = give, *indgive*, meddele.
 Bid, Mundfuld = Bit, *Tugge*, Bite (Beta, Baataa).
 bidrage = hjælpe til, skyde til.
 Bidrag (t.) = Tilskud, Hjælp.
 Bidsel = Bejksl (Bejsl).
 Bi-Elv = **Tværelv**.
 Bifald (t.) = Samtykke, *Medhald*.
 bifalde, billige (t.) = give sit Minde til, halde med, give En Ret.
 bifalde Ens Ord = *sande, jatte* med.
 Biklov = Lagklauv.
 binde = bitte.
 bandt = *batt*.
 Birk = *Bjork*.
 Birkebark = *Næver*.
 Bisol = Gjil, Solgjil, (Solgjylt).

bisse = kjese, *skjena* (skjaanaa).
Bistand = Hjælp, *Støna* (Stydning), Retlej(d)ing.
bitte liden (lille bitte) = **urliten** (ørliten).
bitter (t.) = ram, beisk, traa.
bivaane (t.) = overvære = se paa, høre paa.
bjergigt = bergfuldt, bergut, **berglændt**.
Bjergart = **Bergslag**.
Bjergryg = *Aas*.
Bjergugle = Bergul, Hubror.
Bjergknold = Bergknatt, Bergknabb.
Bjælke (Tagbjælke, Loftbjælke) = *Aas*.
Bjørn = Bjønn
 Hunbjørn = Binne, Bingse.
Blaar (d.) = **Stry**.
Blaarlærred = **Strie** (Strigje).
blandet om hinanden = **samfængt**, sams.
Blandkorn = Halvbyg, Hamlekonn.
Blanding = Meisk.
Ble = *Bleje*, Duk, Laken.
bleg = blejk.
blegagtig = blakk.
bleggraa = graableik.
blegladen = *blejklett*.
blege = blejkje.
blegne = blejkne.
Blegn = *Kveijse*, *Blæmme*.
Blegn i Øjet = Sti (Stigje).
blive = verta.
blev = *vert*.
Blik (t.) = *Augnelag*, Opsyn, Augkast (Øjekast).
Blikstille = Svartstilla.
Blok (Træklods) = **Kubb**.
blokere (fr.) = indespærre (d.) = stænge ind.
blond = *lyslett* (ljøsleitt).
blot (t.) = *bare* (berre).
blotte = nækje, øjde.
blottet = øjdd, flejn, *au(d)*, *bær* (berr), **snip** og **snau**.
blues = blyges, mykles.
Blus = *Brising* (Brasing), Nying.
blusse = *loga*, flamme, brise (brase).
Blændværk = **Synkverving**.

blænde = *kverve Synet*.

Blære = Blaase.

blæse = blaase.

blæser = bles.

Blæst = Blaaster.

blød = blaut.

bløde = bløjte.

boble = *puple*.

 smaaboble = putre.

Bod = Bot.

(En Kram-)Bod = *Bu*.

Bog = Bok.

Bov = Bog.

Bold = Ball.

Boller af Fiskelever og Mel = Kams.

Bonmot (Bongmaa – fr.) = et morsamt, trøjsamt Ord.

Bor = Navar (Naavaar).

Bordselskab = Matlag, **Bordlag**.

bort, borte = *unna*.

Boskab = Buna(d).

Bosted = *Hejmsta(d)*, Bol.

Botanik (gr.) = Vokster-Lære.

brad, brat = *braa, braatt*.

Brag, Bulder = Braak (*Dur*), Tur, Smal.

brage = smale (smaalaa), ture (dure).

Branche (Brangsje – fr.) = *Grejn*.

brav (fr. og t.) = bra.

Bravade (fr.) = Pral (t.) = **Skryt**.

Brand, Brynde = Braanaa.

Brandaks = Kulaks, Moldaks.

bred = brejd. –

bredfuldt = **jambrejdda**.

Bregne (Sødbregne) (d.) = Sisselrot, Søtrot.

Brems = Klægg.

bringe = fore (fole).

Brink = Brun, *Brække, Klejv, Stup*.

Brist, Brøst, Revne = *Brest, Vejle* (i Staal), *Føjre* (i Træ), *Brank*.

Bro = Bru.

Brudesvend = Lejesvejn.

bruse op = *æse, fosse*.

Brushoved = Øse.

bryde = bryte, braake.
Brydning = Bryting, Braak.
Bryst = Bringe.
Bræder = *Bord* (Sagbord).
brække = **bryte**.
Brækstang = Jarnstaur.
Bræmme (d.) = *Kvare* (Kvale), Bore, Fald, List.
Bræmsestik = Vere (Vuru).
Brænde = Brændeved, *Ved*.
brænde saa smaat = *tore*.
brøle (t.) = bøge (d.) = bølje, *raute*, gaule.
Brøst = *Brank*, *Vejle*.
Budbærer = Visargut, Visardreng.
Bue = Boga Bogje).
Buestrøg = Bogedrag.
bueformig, bøjet = bogjen.
Bugle (d.), Bule = **Kul**.
buglet = **kulet**.
bugne = bogne.
Buket (fr.) = Blomsterkost.
bulne = bolne, *svelle*, **trutne**.
Bund = *Botn*.
bunde = botne.
Bundfald, Bærme = Grums, *Grugg*.
Bundskorpe = *Skove*.
Bundsforvandt (t.) = Fostbroder, Kammerat.
Bundt, (t.) Knippe = *Kjærv*.
Buskads = Kjærr (Kjørr).
but (d.) = tvær, lej – kollet, nuvet.
Butikken (fr.) = Boden = *Bua*.
Byge = Bøje, **Skur**, Kave, Floing, Ri, **Eling** (Iling).
Byge uden Regn = *Tørfloing*.
en Bygning = en Laann.
Bygningsmaterialier = *Husfang*.
Bylt (d.) = Tull, **Knyte**.
Byrder = Tyngsler (om Skatter og Afgifter).
Bæger, Støb = Staup.
Bælg (paa Ærter) = **Skolme**.
bøde = bøte, *vøle om* (vele om).
bøje sig dybt ned = huke sig ned (hykje).
bøje ud fra hinanden, bøje tilside = *vikje*.

bøjes for et Tryk = *svigte*.
 bøjet = bogjen.
 Bøjning, Bøjelighed = Svigt.
 Bøjning i en Vinkel = *Tværkrok*.
 Bøjle (t.) = *Klave*, Lykkje.
 Bølge = *Baare*, Alda (Olle).
 Bølgebjerg = Brimhest.
 Bølgedrag = *Dragsu(d)*
 Bølgegang = *Sjøgang*.
 Bølgernes Brydning mod Klipperne eller Brænding = Brim (Brem), ”Braatt og Brand”.
 Bølgetop = Aldetop.
 Bønne = Bogne (Baune).
 Børster (t.) = *Bust*
 børste = byste

C

Celle (l.) = *Kot*, Kleve, Kove, Kammers.
 Centrum (l.) = Midsta(d).
 Cerealier (l.) = Kornvarer = Gudslaan, *Grønskap* (Grjon).
 Chef (Sjef – fr.) = Høvding, *Høvedsmand* (f. Eks. paa et Dampskib).
 Chymus (gr.) = Mavevælling = Gorr.
 cirka (l.) = omtrent = kring, *omkring*.
 Cirkel (l.) = Kreds (t.) = Ring, *Krins* (Krinsel), *Kring*.
 Cirkulære (l.) = Omgangsbrev, Rundskrivelse.
 cirkulere = gaa omkring.
 citere (l.) = herme.
 civil (l.) = *borgerlig*.
 Civilisation (l.) = *Folkeskik*.
 civiliseres = folkes.
 Cyklus (gr.) = Kreds, Omløb = Krins, *Omfar*, **Omkarv** (Omkverv).
 Cylinder (gr.) = Valse = Rull, Røjr (Rør).

D

Daare = Tosk, Tull, Gap, *Uveting*.
 daarlig = laak.
 dadle (t.) = *laste*, *dejle*.
 Dadel = Last, Dejling.
 Dagbrækning, Daggry, Dagning = **Attelysing**, Lysing, *Dagsprætt*.
 Dagskjær = Dagsrand.
 Dag efter Dag = dagstødt.

Dagfarve = Dagslet.
Dalbo, Dalbygger = *Daling*, **Døl**.
Dalpige = Dølejente.
dale = sige.
Damp = Os, Ejm (usynlige Dampe), *Goss*, *Gov*, *Moe* (synlige D.)
danne = gjøre, **skape**.
dannes = folkes, vitrast.
(et Stykke) Dansemusik = Laatt, **Slaatt**.
Datter = Dotter.
Davre (d.) = *Dugur* (Dugul – Dagverd).
Debat (fr.) = Mejningskifte, **Ordskifte**.
debattere = ordskiftes.
Debet (l.) = Gjæld, *Skuld* (Skyld).
Debitor = Skyldmand.
Defensor (l.) = Talsmand.
Degn (l.) = Kløkker.
dejlig (holl?) = fager, *fin*, god, vakker, *ven*.
dele = *skifte*.
Delfin = *Nise* (Ise).
dennesides = hitafyre.
Deputation (l.) Sendelag.
Descendent (l.) = Ætling, *Ætmand*.
Desert (Desær - -fr.) = Ettemat.
Dialekt (gr.) = **Maalføre**.
Dialektforskjel = **Maalbrøjte**.
Diameter (gr.) = Gjennemsnit = Tværmaal.
Diarrhe (gr.) = Livsykje.
Dilemma (gr.) = Knipe.
direkte (l.) = radt, *stabejnt*, *bejnt fram*, **bejnlines**.
disig (d.) = tyk (tjuk), *moen* (mosen).
disputere (l.) – trætte, *ordkastes*.
Dispyt = *Ordkast*.
Distans (fr.) = Frastand, *Hald* (Hold).
Distrikt (l.) = Omraade (sv.) = *Strækning*, Lægd, *Valde*, Rote, *Fjæring*.
diverse (l.) = alskens, allehaande = ymse.
Divertissement (D.mang – fr.) = Underholdning (t.) = *Moro*, Trøjsamhejt.
dobbelt (t.) = tvifald, tvigild, tvitaatta, tvilagt.
dorsk (d.) = dau(d).
Dosmer, Dummerhoved, Dumrian = Tosk.
Dosis (gr.) = Slurk, Sup.
Dragen = Draatt.

Dragt = Buna(d).
 en Dragt (Ved) = *Byrde, Fang* (Fangan).
 dramatisk Sang (gr.) = *Stevsang*.
 dratte (d.), falde = *dætte*.
 drat, faldt = *datt*.
 dreje = *svarve*.
 dreje af (tilside) = *vikje*.
 omdreje = *svejve*.
 dressere (fr.) = *afrette* (t.) = lære op.
 Drev (Sjødrev) = *Sjødriv, Sjørök, Rok*.
 Snedrev = *Fok*.
 Dreng = **Gut**.
 Driftighed = *Framfær*.
 drille = ærte, ape.
 Drilleri = Ap.
 dristig og udholdende = *hærug* (hærdug, hærig).
 Drive (Snedrive) = **Fonn**.
 Drivtømmer = *Rak, Rækved*.
 Drog = *Usling, Sæling*, (Saale).
Drossel = *Trast* (Trost).
 druknede = *blejv*.
 drysse = *ryssje, ry, rynje*.
 dræbe = *drepa* (draapaa), *tyne*.
 dræbte = **drap**.
 drægtig (t.) = *bær* (f. Eks. om Kjør og Fartøjer).
 Dræt (Fiskedræt) = **Kast** (Notkast).
 drøj = *dryg* (drjug).
 Drøm = *Draum*.
 Drøn = *Døn* (Dun, Daan), *Ljom*.
 (at tygge) Drøv = *jorte, urte* (ørte).
 Drøvel = *Ulv* (Ølv).
 duer = *duger*.
 duelig = *dugle* (dugeleg).
 Duel (l.) = *Tvekamp, Enekamp*.
 Duft (t.) = *Daam*.
 dufter = *daamer*, *gaar*.
 Dug = *Duk*.
 Dugg = *Dogg* (Daugg).
 Dukke = *Dokke*.
 dumpe ned = **bikke**.
 dunkelt (i Luften) = *skumt*, *skumvoren*.

Dvale = Dorm, Sømnora.

dvæle = trøjte.

dyb = djup.

dyb Stemme, Basstemme = grovt Maal.

dybt nær ved Landet = nærdjup, braadjup, tværdjup.

dybsindig = *djuptænkt*.

Dynd, Hængedynd (d.) = *Dye* (Dikje, Depel, Søle, Blautmyr.

Dynge = Dungje, *Vaal*.

Dysse, Stendysse (d.) = **Røjse**.

dysse i Søvn = svæve.

Dyst = Tak, **Bask**, *Tørning*.

 haard Dyst = **Basketak**.

dægge = opale (uden Morsmælk).

dække Bordet = duke Bordet.

et tyndt Dække (af Sne, Skyer osv.) = Him.

Dæmon (gr.) = Vætte.

 gode Dæmoner = Govætter.

 onde D. = Uvætter.

Dæmring = Dim (især om Aftendæmr.)

døbe = døpe, *kristne*.

Daab = Skirsl (d. e. egentlig, Renselse).

død = dau(d).

Dødning = Dauing.

Dødbider (d.) = Tværdriver.

Døgn = Jamdøger, Samdøgn.

Døgenikt (t.) = Dagdriver.

dølge = løjne.

døve = døjve.

Dørtærskel = Dørstok.

Dørfals = *Gaatt*.

E

Ebbe (d.) = *Fjære* (Fjøra).

Edder = Ejter.

Effekter (l.) = Lausøre.

Efteraar (d.) = Haust (Høst).

 om Efteraaret = paa *Haustsia*, Haustparten, Hausttale.

efterabe = ape etter, *herme etter*.

Efteraber = Hermar.

Efterforskning = *Røkna(d)*, *Sokn*, Sporlag.

efterforske = *sokne* etter.

eftergivende = mjuk.
 Eftergræs = Haa (Ho), *Nygro*.
 efterhaanden = lidt om Senn.
 Efterklang = Ljom.
 Efterretning = *Tidende*, *Fretna*(d).
 efterrettelig = agtandes.
 Eftersmag = **Daam**.
 Eftersmag af Øl = Spissel.
 eftersnakke = **herme etter**.
 Efterspil = Etteslæng, *Atpaaslæng*.
 Efterspørsel = Spurna(d), Sporlag.
 stærk Eftersp. = *Ryt*.
 Eg = Ejk.
 Egern = *Ikorn*.
 egensindig = rangvis, *ejnvis*.
 ejede = *aatte*.
 Eje, Ejendom = Ejgn, Ejgje, Odel, Være.
 ekkel, ækkel (t.) = modbydelig, vammel (d.) = *ufysen* (ofyseleg).
 Ekko (gr.) = Gjenlyd (d.) = Ljom, Værmaal (*Dværgemaal*).
 eklatant (fr.) = glimrende (d.) = *gjild*.
 Eksamen (l.) = Prøve, *Overhøring*.
 elastisk (gr.) = *tøjelig*, mjuk, stiv.
 Elementer (l.) = Bestanddele = *Slag*.
 elendig (t.) = fæl, ussel, laak.
 Elletræ (d.) = *Ore* (Aare), *Older*.
 Ellekrage, Sjøravn = *Skarv*.
 Elskov = Elsk.
 Elvemunding = Os.
 Elvebakke = Elve-*Mæl*.
 Embryon (gr.) = utidigt Foster = *Homn* (Hamn).
 emigrere (l.) = udvandre = *rejse aav* (af).
 Emmer (d.) = **Eldmørje**.
 Emter (d.) = Smaahalm med Korn i, Hæring (Haling).
 -en=-ing (f. Eks. Kasten, Skyden, Drikken, Roen, Leden, Banken, Renden, Skriven,
 Driven = Kasting, Skyting, Drikking, Roing, Lejting, Banking, Rending, Skri-
 ving, Driving osv.)
 en bloc (ang blok - fr.) = Rub og Stub, *samfængt*.
 Enebærtræ = Ejne, Brisk, Brakje.
 enfoldig = ejntænkt, *faatænkt*.
 engelsk Syge = *Svek*.
 Engmark = *Jore*, *Jare*, *Bø*.

Engstrimmel = Slaattetejg.
engagere (angasjere – fr.) = fæste, tinge, stede (ste).
Enighed = Samhald.
enlig = ejnsleg, *ejnstaka*, ejnbølt.
enorm (l.) = overvættes, uhyre = overhændig, *overlags*.
entledige (t.) = give Afsked, løjse af.
Epidemi (gr.) = *Landfarsot*, Omgangssyge = *Farang*.
Epoche (gr.) = Vending.
Eremit (gr.) = Eneboer (d.) = *Ejnstøing*.
erfare (t.) = prøve, finde, *røjne*.
erfaren, forfaren = har *røjnt* Noget, er kunnug.
erholde (t.) = faa.
erhverve (t.) = vinde, avle.
erindre (t.) = hugse, **mindes**.
 til Erindring = Minde, *Amindelse*.
erkyndige (t.) = *forhøre*, lye, lyst.
erobre (t.) = tage, vinde, underlægge sig.
Erle = Ringla.
ernære (t.) = nære, føde.
erstatte (t.) = godtgjøre, gjengjælde, *forskyldde*.
Erstatning = Gjengjæld, Ombot, *Igjæld*.
Erts (t.) = Malm.
Essen (t.) = *Avlen*, *Smigruva*, Eldgropa.
Etag (Etasje – fr.) = Loft, Stokværk = *Høgd*.
 enetages = *ejnhøg* (tvihøg, trihøg osv.)
evakuere (l.) = rømme, *øjde* (øje).
Evne, Kraft = Magt, *Avl*.
et Exempel (gr.) = en Liknelse.
Exkonge = Gammelkonge.
extra (l.) = foruden, desuden = **omfram** (oframt), *atpaa*, urekna, overlags.

F

Faar (d.) = **Sauer**.
Faarestald = **Saufjøs**.
Faarekylling = Sirisse (Sirikse.)
Fabrikken (fr.) = Værket, Storværk.
fad (fr.) = tullet, tufset.
Fag (t.) = **Sæt** (Vinduer f. Eks.)
Faktorer (l.) = Taatter (kan især bruges lignelsesvis.)
fallit (ital.) = *busliten*.
false (t.) = *grøjpe*.

Fals = *Grøpping*.

Fals i en Dørkarm = *Gaatt*.

familiær (l.) = *hejmholdt*.

Familjelighed (i Ansigtstræk) = *Svip*, Bø.

fare forbi hinanden = misfares, *omfares*.

Fare = *Vaade*.

farlig = *vaaleg* (vaale), speleg, spøkjen (spøkjeleg.)

Farve = *Farge*, **Let** (Lit, Lød.)

Fasaden (fr.) = Forsiden = *Framsia*.

Fasong (fr.), Figur (l.) = Skik, **Skapna**(d), *Skapelun*, **Maksel**, *Gjær* (Gjæl.)

fast (t.) = næsten (d.) = *mest*.

fasttryllet, fortryllet = *fjetret*, forfjetret.

fatte = næmme, skjønne.

Fatteevne = *Næmme*.

fattes, mangle = *skorte*, *vante*.

Favnfuld = *Fang*.

Feberanfald = *Flaga*, Ri.

Fejde = *Ufred*.

feje = **sope**.

Fejekost = *Lime* (Sopelime.)

Fejeskarn = *Søpl*, Sorp, Boss.

fejg (t.) = ussel, umota, ræd, *livræd*, *blaut*.

En Fejg = en **Blauting**. (Det norske feyg betyder derimod: *nær Døden og vis paa den*.)

Feil = *Lyte*, *Vejle*, *Skavank*.

fejl = imiste (i Missen.)

fejlfri, brødefri = *mejnlaus*, *lytelaus*.

fejre (t.) = jule, halde Helg.

Felt (t.) = *Leding*, *Stridsmarken*.

Ferier (l.) = *Fritider*, *Lov fra Skolen*, *Skolefrist*.

Festdragt = *Skrud*.

filtrere = sile, renske, *klare* (klaare.)

Filthat = *Tovhat*.

fin, tynd = *grann* (om alleslags valseformige Ting), *mjuk*.

Finter (fr.) = *Fanteord*, *Spitord*.

Firben, Øgle = *Firføtle* (Firfisle), *Ødle* (Ørle, Æle).

Firspring = *Tvisprang* (Tvirenn, Tvibyks), *Tværsprang*.

Fiskeben, Hvalbarder = *Kvaltokn*.

Fiskehale = *Spor* (Spol).

Fiskemælk = *Iselje* (Isel).

Fiskeredskaber = *Buna*(d), **Børnskap**.

Fiskerleje = *Fiskevær*.
(en stor) Fiskestim = Fiskeberg.
Fiskeleg (udgydt Rogn) = *Got*.
Fjante, Fjog = *Halvtulling*, Tull, Tumsing, Jaale.
fjantet = halvtullet osv.
Fjed = *Fet* (Føt), Stejg.
Fjeldryg = *Kjøl*.
Fjeldrække = *Fjeldgar*.
Fjeldørken, Fjeldslette = *Hej*.
Fjeldside, Fjeldskraaning = *Li*.
Fjordmunding = Fjordgap.
Fjæl = *Fjøl*.
fjærnt = *langt unna*.
Fladeindhold = *Vidde*.
flak Sø = **grund** S.
flakt Land = laagt, *slet* L.
flakke = racle, ræke (ræka).
flau (t.) = smagløs, usaltet = doven, dau (f. Eks. om Suppe).
Flig, Flip (d.) = *Snip*.
flikke (t.) = *lappe, bøte*.
Flint (t.) = Bøsse.
flink (t.) = dygtig, snaal, *hæv*, gjild, *glup*.
Flise (d.) = *Stenhelle*, Hylle. (Det *norske* Ord Flise betegner en Træsplint).
flittig = trottig, *strævsam*.
være flittig = at *nøjte sig*, nøjte paa.
Flod (d.) = Elv, Aa.
Flodleje = **Elvefar**.
Fluidum (l.) = Væske = Væte.
flyde = rinde, *renne* (f. Eks. om Vand og smeltet Malm).
flyde op = **flotne**.
Flydholt (t.), Flodholt = *Kavle* (paa Garn osv.), Flaa (Flø.)
fly, flygte = *rømme*.
fly (skaffe, bøde) = *fli, fli om*, vøle om (vele).
flyve = flyge.
fløj = *flaug*.
Flyvesand = Foksand.
flæbe = flejpe, *gjejpe*.
flækker af, falder af = *flakne*.
Fløde = Fløjte, *Rømme* (Rjome).
Flødegrød = Rømmegraut.
fløde, flaade = *fløjte* (f. Eks. Tømmer).

fløjte (t.) = plystre, blistre.
 flise = glise, smaafliere.
 fnyse (d.) = *frøse*.
 Fnug paa Gløder = Fal.
 Fodstykke = **Stett**.
 Fodtøj = **Fodbuna**(d).
 Yderkanten af Fodbladet = Jark (Jærk, Kværk).
 Fog (Snefog), Fygen = Fok.
 Foged = Fut (Faut).
 Fold (Kvægfold), Sti = Trø, **Kvi** (Kve), **Kru**, Støl.
 Fold paa Klæder = Fald.
 folde = falde.
 Foraar = *Vaar*.
 foraarsage¹², foranledige (t.) = *volde*, avle.
 foragte = vanvyr(d)e.
 foran = **fyre**.
 forandre = skiple om, *skape om*, snu, brøjte, vende.
 Forandring = *Mon, Omskifte, Omskipling, Omsnuing, Avbrot*, Brøjte.
 Forarm, Underarm = Handlægg.
 forarme (t.) = udarme.
 forbauset (t.) = forbina, handfallen, op i Under.
 forbedres = batne.
 Forbedring = Ombot, *Rettebot*.
 Forben, Forfod = **Framfot**.
 forbi (t.) = tilende, om, omme, framom.
 Forbjerg = Odde, Næs, Bergmule, Huk.
 forbitret = sint, vond, forsinna.
 Forbitrelse = Sinne.
 forblindet = *synkvervet*.
 Forblindelse = *Synkverving*.
 forborgen (t.) = løynleg (lønlig), løynt.
 forbruge = bruke op, *øje op* (øjde).
 fordampe, fordunste (t.) = dampe bort.
 fordomsfuld = rangtænkt.
 fordrage (t.) = taale, *like*.
 fordre, forlange (t.) = kræve.

12 Om Begyndelsesstavelsen **for** gjælder tildels det samme som om *an* og *be* (se Side 66 og 68). Den kan i mange Ord godt udelades, f. Eks. *volde* (istedenfor forvolde), *mærke* (formærke); ligesaa i forhaane, forhjælpe, forhindre, forlindre, fornægte, forraadne, forskaane, forulejlige, forsinke, forfremmes osv. (Til henimod 1800 skrev man endog *aarsage* istedenfor foraarsage).

fordreje en Sag = bruke Kroka(r).

Fordybning = Sejle (Søjle, Sæld), Dokk, Dæld, Dølp, Hola, Lægd.

fordybet i Tanker = fortænkt.

fordyres = dyrkes.

fordærve, forhutle (t.) = skade, skamfere, skjæmme, *skjæmme ut*.

foregiver = læst.

foregav = *lest*.

Foregivende = Læte.

Foreller (t.) = Ørred (d.) = **Aure** (Aurie).

forelsket i = huglagt.

at forelske sig i = at huglægge.

For-Ende = Fram-Ende.

Foretagelsesaand = **Framfærd**.

forevise = vise fram, **syne**, syne fram.

forfatte (t.) = stile, *sætte ihop* ej Bok.

Forfatning (t.) = Tilstand, Være.

forfriske = friske op, kvikke op.

forføje sig = have sig.

forfølge = sætte efter, *rækkje*.

forfølge et Arbejde (t.) = halde ut med.

forgjette (t.) = forglemme = *glømme aav* (gløjme av).

forgjæves = maafaa, **faafængt**, imiste, til **faanyttes**.

forgrene sig = grejne sig ut.

forhaane = svivyr(d)e.

Forhaabning = *Von*.

Forhold (Maalestok) = *Mon*, Maal.

forhen (t.) = *fordum*, *fyre* (før).

forinden (d.) = *indvendig*, *inna* (innan), *innafyre*.

forkaste, forskyde, forsmaa = vrage, *vanske*, **vande**.

forkert (t.) = *bagvendt*, vrangt = *rangt* (rengt), abengsle(g).

forklare = *uttyde*, *greje*, *lægge ut*.

Forklaring = Greje, *Utgrejning*, Utty(d)ing.

forklog = *fyrevis*, *framsynt*.

forklæd = utklæd.

forknyt = er saa lidet *for* sig.

forkorte, stække = korte, kappe, styve.

forlade sig paa = stole paa.

forlegen (t.) = i Knipe, *raadlaus*, omkomen, *opraad*.

forlene (t.) = unde, give.

Forlovede = Fæstarfolk.

en forlovet Mand = Fæsting.

forlyste, fornøje = more, trøje.
 forlænge = *længje*, tøje, *skjøjte* (skjøte).
 forlænges = *togne*, dragne.
 Forlængelse = Skjøjt.
 Form (l.) = Skikkelse (d.) = *Skapelun*, **Skapna(d)**, *Gjær*, Skik, *Maksel*.
 forme = *skape*.
 formaa, mægte = **orke**.
 Format (l.) = Størrelse = Storlejk.
 formere en Linje (t.) = stelle op i Rad.
 formeres, forfleres, forøges, = aukes, monner (munner).
 formindskes = **minke**.
 formildes = *linnast*.
 formode (t.) = *vone*, *vones*.
 Formodning = Tanke, **Von**.
 formummet (t.) = ukjendelig.
 formæles (t.) = giftes, vies.
 formørke = myrkje.
 formørkes = myrkne.
 forneden = *nedentil*, nedan (nea).
 fornem (t.) = gjæv, hæv.
 En Fornem = *Storkar*, Storing, Hommann (Hovmann?).
 Fornemme = Storfolk.
 fornemme (t.) = mærkje, kjende.
 Fornemmelse = Ejm, Daam, *Tokke* (Tokkje).
 Fornuft (t.) = *Framvet*.
 fornye = *friske op*.
 fornærme = krænke, gjøre Forfang.
 fornærmelige Ord = *Fanteord*, Spitord, *Skarvord*, Slængord.
 føle sig fornærmet = *tykkje paa*, *furte*.
 Fornøjelse = Moro, Trøjsamhet, *Gaman* (Gammen), *Hugna(d)*, *Sæla*.
 fornøjelig = morsam, snaal, trøjsam, koseleg, hyggeleg, gamasam.
 inderlig fornøjet = *sæl*, fegjen.
 foroven = oventil, ova (ovan).
 forover = *framover*.
 Forspranger = Opkjøber.
 forpustet = **andpusten**.
 Forraad = Oplag, Bunad.
 forraadne = rotne, *røjtes op*.
 Forraadnelse = Røjte.
 forregne sig = *misrekne seg*.
 forrest = *framst*.

forreven = *sund*.

forsagt = motlaus, hugstolen.

forsigtig (t.) = varsom, *var*.

forsinke = *sejnke* (sinke), **hefte**.

Forskjel = *Skjilna(d)*, Skil.

forskjelligt = *ulikt*, **ymse** (imist).

Det er meget forskjelligt – det skiller meget.

Forsko = *Framsko* (under Hesten).

forskrækkelig, frygtelig = *kjøleleg, kuseleg, fæl, gruveleg, styggeleg*.

Forslag = Drygelse, Vend.

forslagen (t.) = *slu* (sløg), ful, **indful**.

Forspring = Forsprang, **Fyremon**.

forslidt = slø (sløv?)

Forstand (t.) = **Vet** (Vit).

forstandig = *vettug* (vitug).

Forstavn (d.) = *Framskott* (Framskut).

forstrækkes = *slitne*.

forstumme (d.) = *tagne*.

forstyrret i Hovedet = tullet.

forstærke = styrke.

forstørres = hildre, gildre, *vokse op*.

forsvare = væрге, verja.

forsvinde (t.) = komme bort.

forsynet, hjulpen = **berga**.

forsyne = sørge for, *syte*.

forsætte (t.) = flytte (om Officerer f. Eks.).

forsøge = prøve, *byde til* (by'te), *frejste, røjne*.

forsømt = ustelt, vanbrugt.

forsørge = syte.

Forsørgelse = *Sytna*.

Fortegnelse = Opskrift, *Optal*, Tal (Bogfortegnelse = Boktal osv.)

fortolke = uttyde, *lægge ut*.

fortrinlig = *hæv*, mætelig, frak, meisterleg.

Fortrin = Mæte.

fortryde paa = tykkje paa, furte.

Fortrydelse = Ank, Stur, Furt.

fortrydelig, fornærmet = furten.

fortrylle = *klumse, klome* (klaamaa), forfjetre.

fortryllende skjøn = nau(d)vakker.

fortrædelig = laak, mejn, mejnsam.

Fortræd = Spit, Mejn.

fortræffelig (t.) = ypperlig, kostelig (d.) = **gild**, *staut*, **glup**, *hæv*, mejsterleg.
 fortvivlet, hjælpeløs = *omkomen*.
 fortvivle = orvonast.
 fortynde = udtynde, blande op, *spæde op*.
 fortættes = *tjukne* (tykne).
 Fortæring (t.) = Underholdning (d.) = Kost.
 fortørres = tørkes bort.
 forud = fram, framfyre.
 Forudbestemmelse, Skjæbne = Lagna(d).
 foruden = **omfram** (oframt).
 foruden = *udvendig, uttapaa*.
 forudseende = langtænkt.
 forudvidende = *fyrevis*, framvis, *framsynt*.
 forulejlige = umage, bry.
 forunderlig = snodig (snurrig), snaal.
 forurolige = **uroe**, *agge*.
 Forvandte (t.) = Beslægtede, Slægtninger, Frænder (d.) = **Skyldfolk**.
 forvanske, forvende = vende bort (f. Eks. Ens Ord).
 forvare (t.) = gjemme (d.) = gjømme (gjøjme).
 Forvaring = Være, Gjøjmsel.
 Forvarsel = Tegn.
 iforvejen = *fyre*.
 forvende Synet = *kverve* Synet.
 Forventning = *Von*.
 forviklet (t.) = *ugrej, toven, floket* (fløkjen).
 Forvikling = Snar, *Snur, Flokje* (Fløjlk), Tull, *Ugreje*.
 forvildes = tulle (ville) sig bort, villast.
 forvirre = vingle.
 forvirret = handfallen.
 Forvirring = Vingel, Kvakl.
 Forvisning = Visse.
 forvoven = uvyren, marfrejsten.
 Forædning = Fremde.
 forædles = *vitrast*, fremdast.
 Foræring = Bejning (især om Gildekost).
 til Forærings = til *Givna(d)*, (givandes).
 forøges = aukes, munar (monner).
 Fraadser = Storæter.
 Fragment (l.) = Brudstykke (d.) = **Brot**.
 Fralandsvind = Landvind.
 franeden = *nedenfra*.

fraoven = *ovenfra*.
fregnet = fruknet.
frejdig = frisk, spræk.
frem, fremad = **fram**.
fremmest = *fremst*.
frembringe = avle, gjøre, skape, værke til.
Frembringeren = Ophavsmanden.
Fremgang = Fremde, Framtak, *Mon*.
fremmed = framande (frammund).
fremvise = *syne fram*.
formegen Frihed = for lang Taum (Tømme).
frisk (Fisk f. Eks.) = fersk.
friste = frejste.
Frist = Omrømme.
Frokost = *Aabit*, Bisk, Fyredugur.
frosen = valen, loppen.
Frugtknop = Kart, Knyting.
Fruentimmer (t.) = **Kvindfolk**, Førkje (det sidste Ord dog mest i foragtelig Betydning).
frugtesløst = *faafængt*.
frugtsommelig = fremmeleg.
frygte = ottast.
frygtelig (t.) = *fæl*, gruveleg, styggeleg.
fryse fordærvet = *frølse seg*.
fryse lidt = kulse.
Frændskab, Slægtskab = *Skyldskap*.
en Frø (d.) = *Frosk*, Loppe (Lop), Hopp.
Frøjemme paa Naaletræer = Kogle, Kaangel, Kjuke.
frønnet = morken.
Fuge (t.) = Su (Sud), *Skjøjt* (Skjøt), Felle, Mot.
funkle (t.) = glimre, *glitre*, blenke.
Futtermal = Kapsel, Gjømsel, Hus (f. Eks. Brillehus, Naalehus osv.)
fyge = gyve, sprette (f. Eks. om Fliser).
fyldig = kropdryg.
Fyr = Furu (Fure).
Fyrrelav = Kraakelin, Kraakestry.
fyrig = frisk, *kvik*, spræk.
Fyrsvamp = *Knøsk*.
Fyrtøj = Eldføre.
Fæld (d.) = *Aabot*.
Fælde = Fella, Foll.

Fælled (d.) = **Sambejte**.
 Fætter (t.) = Søskendebarn (Syskjenbonn).
 føje (sv.?) = liden, ringe.
 føje (t.) = fælde sammen, *skjøjte ihop*.
 føjte (d.) = *renne*, rakle, reke.
 føle (t.) = *kjenne*.
 Følelse = Tykke, Kjensel, Tokkje (Tok).
 at føle sig meget = tykke om sig.
 følesløs = ligeglad, tykkjelaus.

G

Gaard = Gar(d).
 Gaardsplads = Garsrum, **Tun** (Ton).
 Galleri (fr.) = Læm, Hjell, *Halvtræv*, Træv, *Opsval*, Overlaup.
 Galop (fr.) = Tværsprang, Tvisprang.
 Galoscher (Kalosjr – fr.) = Oversko (d.) = Uttapaasko.
 noget gammel = aldrug.
 En g. Mand = Gamling, *Kall*.
 Gane (d.) = **Gom**.
 ad Gangen = i Senn.
 ganske (t.) = *hejlt*, *rejnt*, radt.
 Gavn = Gagn.
 Gavntømmer = *Gagnstre*, *Emneve(d)*.
 Gebet (t.) = Enemærker (d.), Omraade (sv.) = Grund, *Ejgn*, *Vald*.
 Gebærder (t.) = Miner, Fagter, Læte.
 Ged = Gjejt.
 Gede i Træ (d.) = *Gjejte*, **Yte**.
 Gedeams (d.) = Kveps (Kvaks).
 gedigen (t.) = ægte = kjærnefuld, *rejn* (ren), skir (skjær).
 Gehalt (t.) = *Slag*, Værd.
 Gehør (t.) = Hørsel, *Ørelag*.
 Gejstligheden (t.) = Præsteskapet.
 Geled (t.) = Ra(d), *Manngar(d)*.
 Gemalinde (t.) = Ægtefælle (d.) = *Gifte*, *Make*.
 Gemyt (t.) = Sindelag, Hjærtelag = Haatt, *Huglynde*.
 Generation (l.) = *Ætled*.
 Generalforsamling (l.) = Stormøte.
 generende (fr.) = *lejdt*, *brysam*.
 generøs (fr.) = gavmild, raust, *romhændt*.
 Genre (Sjangr – fr.) = *Slag*, *Grejn*.
 geraade (t.) = komme.

Gesandt (t.) = Sendemand, Utsending.
Gestalt (t.) = Skikkelse (d.) = *Skapna(d)*.
Gevinst (t.) = **Vinding**, Bate (Baade).
Gevær (t.) = **Byrse**, *Bøsse*.
Gevækst (t.) = Udvækst (d.) = *Vokster* (Vokst), Øksl.
gider = idest (ist), *orker*. (Jeg gad vide = *jeg undres*).
Giganter (gr.) = Jøtner (Jutuller).
Gigt = Ikt, *Rensl*, Flogværk.
Gitter (d.) = Grind, *Traleværk*.
Gjælle (d.) = **Tokn**.
Gjælleorm = *Toknetroll*.
gjælle = *gane* (gaanaa) Sild osv.
Gjemme, Gjemmested = Gjøjmsel.
Gjenbo = Tværbo.
Gjenstand (t.) = *Ting*, Sak, *Emne*, *Formaal*.
Gjensti, Gjenvej = *Snarveg*, *Bejnveg*.
Gjærdestav = *Garstaur*.
gjæstfri (t.) = gjæstmild.
Gjætning = **Gisning**.
Gjævn (d.) = Gaupn (Gaufn).
Gjøg = *Gauk*.
glat = *haal* (især om Is), *slejp*.
Glathed = *Haalke*.
glemsom = gjøjmsk, ominnug, stutthugsen.
glide = *glette*, renne, rape (raapaa).
Gliden (f. Eks. paa Skøjter) = *Renning*.
Glimmer (et Stenslag) = *Kraakesølv*.
Glimt = Skimt (Skjømt).
Glød = Glo.
glødende = gloende.
godmodig = godlyndt, godslig.
i godt Lune = *i Godlaget sit*.
gold (d.) = gjæld (om Kjør) – **Gjældku**.
gold, ufrugtbar Jord = **skrinn** J., *mager*, ufrjo.
Gople = *Klyse* (Kobbeklyse), Mannæte.
gotte sig = *kose seg*.
Grad (l.) = Trin, *Mon*, *Maal*.
Grams med Munden (d.) = *Jafs*, **Glefs**.
Granit (t.) = *Kampestejn*, *Graastejn*.
gratis (l.) = *frit*, til Givende.
gravere = krote, krine.

Grever (t.) = Krota, Skræde.
 gribe sig an = *nøjte seg*.
 faa til at gro (om Saar) = grøde (grøe), lækje (læge).
 Grobian (t.) = Skrubhøvel.
 grovladen = storslegjen.
 grovmalet Mel = saa(d)et.
 Grube (t.) = Gruve.
 grue = gruve, kvie.
 Grundejendommen = Jorden, *Jordvejen*.
 Grundstok = *Svill*, Syll. (Muren under Bygningen = Svillmur, Syllmur).
 Gruppe (fr.) = Samling, Hop (Hob), Lag, *Krull*.
 Grusjord = *Aur*, Singl (Smaasten og Sand).
 gry (d.) = **sprætte** (om Dagen), *attelyse*, **graane**.
 græde = *graate*.
 faa til at græde = **grøte**, kløkkje – mykles.
 Grændse (t.) = Landemærke, *Skilna(d)*, Landsskilna(d).
 Græs = *Gras*.
 Græsbund = *Grasbotn*.
 Græsart = **Grasslag**.
 Græsvækst = Gradvokstr.
 Græsplan = **Grasvoll**, Voll.
 græsse = *bejte*.
 Græsgang = *Bejte*, Hage, *Hamn*.
 Grønsvær (d.) = Grastorv, *Grassvor(d)*.
 Gulv = Golv, *Tile* (Tyle = Tilje).
 Gulvbræder = *Gulvbord*.
 Gunst (t.) = *Hyldest*, *Yndest*, Tokka.
 Gyde (d.) = Gota (Gutu), *Gjejl* (Gjele).
 gylpe (d.) = gulke.
 gyngje (d.) = **huske**, **disse**.
 gyse = kulse, *grysje* (rysje), *kjôle*.
 Gysen = *Kjøl*, *Kaldhjelm*, *Kaldtokke*, *Kvekk*, *Kipp*.

H

indvendig Haandflade = *Love* (Lov).
 udvend. H. = Handbak.
 en Haandfuld = *Næve*, Gaupn, Kræming, Luka, *Griping*.
 en Haandbred = en *Tværhand*, Løvd.
 Haandværge, Haandredskab = Handvyle (Handhøvle).
 haandtere = handyvle (handhøvle), handsome.

haanle, haansmile = glise, **kaldflire**.

grovt Haar = *Ragg*.

Haarsokker = *Ragger*, Labber, Lodere, Lester.

haard, haardfør = *harbar*, harbalen, *hærdig*. (haardfør paa Norsk bruges om ulemfældig, uskaansom).

Haartoppen = *Luggen*.

Haar af Hestehalen = *Tagl*.

Hai (t.) = **Haa**, *Haakjærring*, Haabrand, *Brugde* (Brude).

habil (l.) = duelig, dygtig = *fullgod*, **fullfør**.

Hakkeblok = Brye, *Hakkestok*.

Hale = Rumppe og *Spæl* (om Pattedyr), *Spor* (om Fisk), Stuv og Vele (om Fugle).

halsstarrig (t.) = haardnakket, *traa*, stivsint.

Halvcirkel = Halvring, Halvkrins.

Hammerskjæl = Smiesindr.

Hank = Hav (paa en Bøtte), Hadde (paa en Gryte).

Hankehul = Øre.

af Hankjøn = af Hanslage.

(Sankt-) Hansdag = *Jonsok* (Jonsvoko).

harmonere (l.) = stemme, svare, *høve ihop*, *samstavast*.

Harpiks = *Kvo(d)a* (Kove, Ko).

harsk = hersk, stram, *ram*, *traa*.

hartad = mest.

Hase (d.) = **Hams** (paa Nødder).

Hase (under Knæleden) = *Knæsbot*, *Hombot* (Hommelsbot).

Have = Hage (Hagje).

Havet = *Blaamyra*, Hysebygda (i poetisk Stil).

Havblik = Løjgje, **Svartestilla**, *Stavstilla*.

Havbændel = *Sjøgras*, *Aalegras*, *Marlauk*.

Havkat = *Stejnbit*.

havesyg = hægen (d.) = hækjen.

værdt at have = havande.

Havretop, havreaks = Risle (Ritle).

Hede (d.) = Hej, *Mo*.

Hegn = *Gar*.

hejse = hisse.

Heksemester = *Runekall*.

heldig = **heppen**.

Held = *Heppe*.

heldig i at vælge Ord = ordstø, ordviss, *ordhitten*.

Helleflyndre = *Kvejte*.

Helt (d.) = *Kjæmpe*, *Stridsmand*.

Helt (en Fisk) = **Sik**.
 hemmelig = løjnd, *løjnleg* (lønlig).
 Hemmelighed = Løjnd, *Løjndom*.
 hemmelighedsfuld = indful.
 henimod, henved = ataat.
 hensynsløs = uvyren.
 Hensigt = Maal (og Med), Formaal, Tanke, Mejning.
 Herbarium (l.) = Vokstersamling.
 herbergere = *hyse*.
 Herkomst (t. og holl.) = Æt, Fødsel, Byrd, Folkeslægt.
 Herligheder (f. Eks. ved en Gaard) = Lunnende (Lynne, Lundar).
 Hermelin = Røjskat (Røskat).
 herske (t.) = styre, raade.
 hidsig (t.) = *braa*, braasint, snarsint, illsint, *kvas*, hugram.
 Hidsighed = *Illske*, *Øse*, Ofse.
 hige = *traa*.
 hikke = *hikste*.
 hilde = helde (hylde).
 Hilse, Helbred = *Helse*.
 hime (d.) = *ulne*.
 hinanden = kvarandre, ejn anden.
 Hindbær (d.) = **Bringebær** (Brognebær).
 hinderlig = baag, mejn, *mejnsleg*, *mejnsam*.
 hinderligt Føre = **Mejnføre**.
 Hippokrene (gr.) = Suttungsmjød, Mimers Brønd.
 Historie (l.) = Soga, Segn, *Saga*.
 lang, indholdsløs Historie = *Regle*.
 Hjemmet = **Hejmen**.
 hjemme = **hejme**, *hejmeleg* (hejmle).
 Hjemrejse = *Hejmfær*, *Hejmveg*.
 Hjemstavn, Bosted = **Hejmsta(d)**.
 Hjemve = *Hejmhug*, **Hejmsykje**, **Længting**.
 at føle H. = at *traa* *heimatte*.
 Hjord = **Buskap**.
 hjælpsom = bejnsam.
 hjælpeløs = omkomen, opraadd.
 Hjærneskal = Skalle, *Skolt*, Haus, *Hovedskaal*.
 Hjærte = Hjærte.
 Hjørne = *Hyrne* (Hynne, Hydne).
 Hjørne paa et Fiskegarn = *Øre*.
 Hjørnefuge paa et Hus = Nav, *Nov* (Nøv).

Hold = **Hald**, Tak.

holde = halde.

har Holdning (t.) = *bær sig godt*.

Holtsneppe = Blomrikkje, **Rugde**.

Hoppe (d.) = **Mær**.

Horisont (gr.) = Synskreds (d.) = Himmelrand, *Auglejte*, Himmelsyne, Himmelkant,
Havbryne (Havbrun).

horisontal = vandret (d.) = vasflat.

hover (d.) = *huger*, liker.

Hovedafdelingen = Storslumpen, *Hovedbolken*.

hoven = truten.

hovne = trutne.

hovere (t.) = gjøre sig til, skryte.

Hoveri (d.) = Pligtarbejde.

Hud = Ham (Hamn).

Hudfarve = *Hamlet*.

Hue = Huve.

Huggeblok = *Stabbe*, Hoggstabbe.

Huld = Hold.

huldrig (t.)

Huller i Vejen om Vinteren = *Staup*.

Hulning i Jordens Overflade = *Dokk*, Hola, Lægd, Søjle, Dæld.

dyb Hulning i Elvbunden = *Høl* (Hyl), Kope.

Humør (fr.) = *Mod*, Lynde, Lone, *Føre*, *Møle*.

human (l.) = rimelig, *folkeleg*, godsleg, *skynug*.

Hunkjøn = Ho taa Slage.

Hunbjørn = *Binne* (Birne, Bingse), Bera.

hurtig (t.) = **snar**, fast, radt, **snøgg**, **fort**, *hastig*, *snaap*, *fløt*, kring.

Hurtighed = Snarhed, Hast, Braafang, *Snarvending*.

Hurtigløber = Springar, *Storspringar*.

huske = *hugse*, *mindes*.

Hval = Kval.¹³

Hvalros = Rosmaal.

Hvalp = Kvelp.

Hvede = Kvejte.

hvegne (d.) = njo(d)e, nøe, nykkje (nøkje), neigje.

Hverv (t.) = Updrag (sv.) = Kald, Ærinde, Syssel, Paalæg.

hvidblommet = kvitrosa.

13 Hv i Skriftsproget svarer i en Mængde Ord til kv i Folkemalet, f. Eks. Hval, Kval – hvas, kvas – hverve, kverve – hvid, kvit – hvidne, kvitne (kvite) – Hvin, Kvin – hvile, kvile – hvæsse, kvæsse – hvælve, kvælve – hver, kvar – hviske, kviskre osv.

hvidgraa = elsblak (ulsblak).
 Hvidved = *Yte* (Gjejte).
 Hvidling = Kvitting, *Blejke*.
 hvine = kvine, gnelle, gniste, rine, pistre.
 Hvin (Hveen) = Kvein, Graabunke.
 hvirvle = *svive*, tulle, *kverve*, tunne.
 Hvivklæde (d.) = Skaut, Plagg.
 Hyben = Nype.
 Hybentorn = *Klunger*.
 Hyperikum (gr.) = Pirkum, Ølkonge.
 hyle = ule (yle).
 Hylster = *Hams* (om Nødder), *Slire* (f. Eks. Pistolhylster).
 hyppig (t.) = *tit*, ofte, riv, *rikeleg*.
 Hyrde = Hjuring, Jæter, Busvejn.
 Hyrdehund, = *Buhund*, *Fæhund*.
 Hække (t.) = Hylde, Krybbe.
 Hærrække, Hærlinje = *Manngar(d)*.
 hæs = haas.
 hæslig (t.) = *styg*, *ljot*, *ofyseleg*.
 Hø = Høj.
 Høslæt = *Slaatt*, *Slaat-Aann*.
 Høbunke = *Højstamme*, *Højsta(d)e*.
 Høfnug = Højmodd.
 bringe ind Høet = *høje*.
 høde (d.) = *hote*, hytte, truge (true).
 høflig (t.) = ærig, snil, fin, *ty(d)*.
 Høg = Hauk.
 Høj = *Haug*.
 høj = haa, *høg*.
 høj Stemme = grannt, kvellt Maal.
 højmodig (t.) = raust, snill, storhjarta.
 højvande = Flod, *Storflo(d)*, Flaum.
 Højde = *Høgd*.
 Hør = Lin.
 Høstfarve = Haustlet.
 Høveder (d.) = Naut.

I

Iagttagelse = Kjenning, *Mærkna(d)*, Røjnse.
Ide (gr.) = Tanke, Stortanke, Grundtanke.
idel (angels.) = bare (berre), klaare, rejne, skjære.
Idyl (gr.) = Jætersong, Sætervise.
igjen = att, atter.
Ild = *Eld*.
Ildsted = *Aare, Gruve, Eldsta(d)*.
Illusjon (l.) = Synkverving, Synville, Vildsyn.
imponere (l.) = age, skræmme.
Import (l.) = Indførsel.
importere = føre ind.
immobil (l.) = *urørlig, ustelt* (f. Eks. om en Krigshær).
indigneret (l.) = *harm*.
Indsnit (t.) = *Hogg, Hakk, Skore* (Skuru).
Indstrømning, Indsynken = *Indsig*.
Indsø = Vatn.
Indtryk = Tykke, Tokke.
Indvaaner (t.) = Iboer, Folk, Indbuar, Indbygger.
Infanteri (fr.) = Fodfolk.
informere (l.) = lære op.
Informator = Lærer, Skolemeister.
inkommodere (l.) = **bry**.
inkonsekvent (l.) = *ustø(d)*, af og til, en Gang saa og en Gang saa.
Insekt (l.) = Indsnitsdyr (d.) = Skardyr, (Skoredyr), Troll, Leddyr.
Inskription (l.) = Indskrift.
inspicere (l.) = efterse, skode.
Instrument (l.) = Spel, Værkty, Redskab.
intelligent (l.) = vellærd, vitrik, kløgtig, klok, *gløgg*.
interessant (fr.) = *artigt, mærkeligt*, morsamt, trøjsamt.
Interesse = Deltagelse.
 det interesserer mig = huger mig.
Interessent = Deltager, Lagmand.
Interregnum (l.) = *Kongeløjse*.
intim (l.) = inderlig, kammeratsleg.
invitere (l.) = indbyde, bede.
Irettesættelse = Skrub, *Skrape*.
Ironi (gr.) = Spe.
ironisere = spea.
isoleret (fr.) = afsondret, adskilt = *ejnsleg, ejnstaka, ejnbølt*.
Istmus (gr.) = Ejde.

J (Je, Jod)

Jagt = Vejdeskap, *Skytteri*.

Jæger (t.) = **Skyttar**.

Jalousi (Sjalusi – fr.) = Skinsyge = Aabry, Mistrygne, Svartsyke.

jalou = aabryen, mistryggen.

Jammer (t.) = Ynk, Læte, Laat.

jamre = laate, ænke, *give seg*.

Jern = Jarn.

jo (t.), desto = *des*.

jodle (t.) = tralle, hulle, sulle.

hele Jordan = Vidheim (poetisk Navn).

Jordart = **Jordslag**, **Jordkynd**.

Jordryg = *Rabb*, Rinde.

Jordspaaastelse = *Gravfæsting*.

Jordsvamp = **Sopp**.

Journal (Sjurnal – fr.) = Dagbok.

Jury (eng.) = Lagret, Nævn, Nævninger.

Jurisdiksjon (l.) = Omraade, *Vald*.

Justits (l.) = Retspleje = Rettergang.

K

Kabinet (fr.) = *Lønkammers*, Kove, Kleve.

Kabliau (d.) = Torsk, Tørfisk.

Kadaver (l.) = Lik (Lig), Ræ.

Kahyt (holl.) = *Væng*.

Kalender (l.) = Dagtal.

Kaleshevogn = *Husvogn*.

Kaliber (fr.) = *Slag*, *Storlejk*.

Kalot (fr.) = Smeklue, *Kollhuve*.

Kamin (gr.) = Ovn, *Gruve*, *Aare*, Pejs.

Kamp (t.) = *Strid*, Slag, Slagsmaal.

kampere (l.) = være i Leding, slaa sig ned, *lægge* (lejre) *seg*.

Kanal = Kjøjle (Kjejl), Rende, *Skibsrende*, Djupaal.

Kanemedede (d.) = Slædemej(d).

Kaos (gr.) = *Røre*.

Kapital (l.) = Penge, *Hovedstol*, Hovedsum.

Kapsel (l.) = Gjøjmsel, Hus.

Karlsvognen = *Vagnen*.

Kar = *Kopper*, *Kjerald* (Kjørrel = især om alleslags Trækar).

Karre (t.) = Kjærre, Vogn.

Karreet = Storvogn.

- er karrig = *times* ikke ud med Noget, er blaa, trejsk.
Kartofler (t.) = Poteter.
Katalog (gr.) = Bogfortegnelse (d.) = Liste, *Boktal*.
Kaskade (fr.), Katarakt (gr.) = Vandfald = **Foss**.
Kegle (t.) = Kile, Top, *Knott, Kjuke*.
kejthaandet = orvhændt, vinsterhændt, *kjeivhændt*.
kejten = *kjejva*.
kildre (d.) = *kjetle*, kjetote.
Kime = Spire, *Aal*.
kime = *time*, tine.
Kindtand = Jækssel, *Jaksle* (Jakle).
kjed = *kjej(d)*, *lei*.
kjedeligt = langsomt, dauvelegt.
jeg kjeder mig = j. *lejes*.
(flink til at) kjende igjen = **kjennspak**.
Kjernemælk, Smørvalle = *Saup*.
Kjertel = **Ejtel**, Tyte.
Kjortel = Kjole.
Kittel (t.) = Slængkjole.
Kjær (d.) = Dam, Dabbe (Dape), Søjle, *Blautmyr, Tjørn* (Tjønn, Kjern).
Kjæruld (d.) = **Myrdun**.
kjævles = kjækkes, kjække, krangle.
Kjød = Kjøt, Hold (Grohold osv.)
Kjølvandsstribе = *Kjølfar, Vor*.
Kjøn = Slag.
kjøn (t.) = net, vakker, fin, væn, artig.
klam = *kram*, kaldvaat.
klapre (t.) = slamre.
klarere (l.) = *greje*, kvitte, skuldte (skjyldte).
Klase = Kaangel, Krull, Krins.
klatre (d.) = klyve, *klive*.
(Døren staar paa) Klem = D. st. paa *Gløtt*.
klemte med Klokkerne = klykkje.
Klenodie (l.) = *Ejgnalut*.
klimpre = fingre, klunke.
Klima (gr.) = Luftkynd, **Himmellag**, Vejr, **Vejrlag**, Vejrhaatt.
Klint (d.) = Klett (Klepp), Koll, Knabb.
klingre, klirre = single, sangle.
Klippe (t.) = **Berg**, Fjæld.
glat og nøgen Klippegrund = *Svaberg*.
Klique (fr.), Koteri (t.) = Lag, Slarvelag, Skarvelag.

Klit (d.) = *Sandhaug*, Grande, Øyr (Ør), *Mæl*.
 Klods (t.) = *Kubb*, Klamp.
 klodset, kluntet (d.) = styven, klumpet.
 Klub (eng.) = Lag, Gilde.
 Klyne (d.) = Torv, Brændtorv.
 Klynge = Haank, Kaangel, Vase.
 Klynk = *Ill-Laat*.
 klynke = læte illt, *sutre*, *kvinke*.
 klæbe = kline, smøre.
 klæbrig (t.) = klessen, klejmen.
 klæbe ved = hænge ved, *klabbe*, klesse.
 Klædebon = Klæbuna(d).
 Klædningsstykke = **Plagg**, Klædeplagg.
 klækkeligt = Forslag i, Vend, Mon.
 Kløvkurv = *Mejs*.
 kløftig (d.) = letkløjvd, *bejnkløjvd*.
 Kløver (d.) = *Koll*, Raukoll, Kvitkoll, *Smære*.
 Knag = *Nabb*.
 Knag (Revne) = Brest, *Smæld*, *Skræld*.
 Knald (t.) = **Smæld**.
 kneise (d.) = ruve, **rise op**.
 knarvorn, knurvorn (t.) = sær, *lej*, *grinen*, grætten.
 Knevel (t.) = Kolv, Tværtræ, Tværpind, Kjevle (Kiple, Kjølve).
 Knippe = *Haank* (f. Eks. Nøkkelhaank), Snik.
 Knippel (t.) [=] **Lurk**.
 knirke = skraave, *gnelle*, *rikse*, *gnikse*.
 knitre (t.) = *sprake*, *knette*.
 Knivskede = *Slire*.
 Knogle = Knoke.
 Knub = *Kubb*.
 Knold (Bjergkn.) = Knaus, Bergknaus, Nut.
 knortet, knudret = kluret, ruret.
 Knort = *Tyte*, Kart.
 Kny = Gny, Laat, Muk.
 kny = mukke, gny.
 Knæhase (d.) = Hombot, *Knæsbot*.
 Kode (d.) = Oklekul (Hukkulkul).
 Kobbet (t.) = Tvebejte (om 2 Heste).
 kogle = *trolle*.
 koldt og skyet [=] *graakaldt*.
 koldblodig = hærdig (hærug).

Kollega (l.) = Kammerat.
kolossal (gr.) = kjæmpestor, overlags.
Komet (gr.) = Halestjerne = Risstjerne.
komfortabelt (eng.) = bekvemt, motlig, hyggelig, koseleg.
komisk = løjlerlig, trøjsam, morosam, artig.
komme Noget i (f. Eks. Vand i Glasset) = have i, slaa i, hælde i.
Kompani = Lag.
Kompagnon (fr.) = Lagmand.
Komplimenter = Artigheder, *Krus*.
Kongres (l.) = Kongemøte, Herremøte.
Konjektur (l.) = *Gisning, Von*.
konkav (l.) = hul, indhul.
konkurrere = kappes, ligge iver for.
Konkurrence = Kapping, Kapjag.
konsekvent (l.) = *tankestø, samlik*.
konstant (l.) = *stø*.
konsumere (l.) = bruke op, øjde op.
konvex (l.) = *kuven*.
kontant (ital.) = op i Handa (op i Klipa).
Kontinentet (l.) = Fastlandet.
Kontraordre (l.) = Afbud (d.) = Attrabo(d).
Korn i Sten osv. = Gryn, Ejtel, *Tyte*.
kornet = *ryen*.
Kornbørst = Snerpe (Sнарp).
fast Kornkasse = *Kornbinge*.
Kornskal = **Saa**.
Kornspire (paa Ageren) = **Brodd** (Ellers *Aal*).
Kornhøst = *Skur* (Skor).
Korporation (l.) [=] Lag.
korpulent (l.) = *før*.
korrekt (l.) = ret, fejlfri.
korrigere = rette.
Korrex (l.) = Irettesættelse = **Skrape**.
kostbar = kostsam, dyr.
Kouleur (Kulør – fr.) = Farge, Let.
Koup (fr.) = **Kast**.
kouperet (fr.) = **ulændt**.
Kousin (Kusæng – fr.) = Fætter (t.) = Søskendebarn.
kradse = kløre, kløne.
Krage = **Kraake**.
Krat = Smaaskog, Kjær.

Krave = Krage.
 Krebs (t.) = Krabbe.
 Krebsgang = Krabbegaang.
 Kreds (t.) = Ring, Krins (Krinsil), Lag.
 Kredsløb = Kvarv (Kverv), Kring.
 Kredit (fr.) = Borg.
 kreditere = *borge*.
 Kreditor = **Kravsmænd**.
 Krog i et Værelse, Vraa = Ro (Raa).
 Krone = Krune.
 kronet = krynt.
 krum (t.) = *kroket*, bogjen.
 Krumme (d.) [=] Saa.
 krybe under Noget = **smyge**.
 Krydset = *Korsbejna*.
 Kræmmerhus = Strunt, Stut.
 krænge Baaden = **sjøløjpe** Baaten.
 kræsen = vanskelig, *vand, lagvand*.
 Krølle = Krull, Kaure.
 Krøs = Megar; Nikkje (Netja).
 Kube = Bøle, *Bol*.
 kujonere = skræmme.
 Kujon (ital.) = Kryster (d.) = Usling, *Sæling*, **Blauting**.
 Kuld = Bøle, *Lægd*, Lag, *Føe*, Elde.
 Unger af samme K. = Barma.
 støde (støbe) Kuldbøtte = støjste Staalhuve, støjpe Kraake, stumpe Sterte.
 Kulde = Kalde, Kjæld; Krim.
 kuldskjær = hustren.
 kuldsejle = kollsegle.
 kule = *graae*.
 Kulk (d.) = Velende; Raake.
 Kuller (d.) = Kolje, *Hyse*.
 Kummen (d.) = *Karve*.
 Kummer (t.) = *Illhug*, **Hugværk**.
 kun = bare (berre), alene.
 Kunder (t.) = Kjøbere.
 Kuppel = Kvelving (Kolving).
 Kurre = Knute, Floke (Fløjk), Snar, *Ranglykkje*.
 Kurv = Korg.
 Kurv af Næver = *Skrukke*.
 Kux (t.) = Lut (Lot).

Kvadrat (l.) = Firkant, *Rute*.
Kvaksalver = Fusker.
Kvalitet (l.) = **Slag**.
 af god K. = af Goslage.
kvalm = Staak, *Braak*, *Styr*, Sjau, Staass, Sti.
Kvantitet (l.) = Mængde.
Kvartal (l.) = Fjerding, Fjerdingaar.
Kvarter (l.) = Fjerding; Hus.
Kvarts (l.) = Kvittikkjel.
Kvas (d.) = Vedrask (Vedrusk), Tros.
Kvast = Kost, *Dusk*.
Kvægflokk = **Buskap**, *Bøling*.
Kvægstald = Kufjøs.
Kvægrøgterske = **Budeje**.
Kvægvogter = Jæter, Hjuring.
kvæge = kvikke.
kvæges = kvikne.
kvække = kokre, høkre, pople.
kvæle = *kværke*, *strøjpe*.
kvæles = kovne (kvomne).
kvæste (t.) = saare, *lemlæste*.
Kylling = Kjukling.
Kynding = Kjenning.
Kysten = Sjøkanten, Havkanten.
Kæmner (t.) = Skatkræver.
Kølle, Kølve = *Klubbe*, *Lurk*.

L

Lader = Læte.
lader = læst.
lagvis = *flavis*.
lam = naamen (numen).
Lampe = Kola (Kulu).
Lancet (fr.) = Snepert.
Landingssted = *Stø*, *Baadstø*.
landsætte Baaden = *bryne B*.
Landmærke for Fiskere = *Me* (Mid, Med).
Landse (fr. og t.) = Langspjut.
langbenet = *skrævstor*, lang i Skrævet.
lange (t.) = naa, *fli*.

Langvarighed = Æve.

Larm = Staak, *Braak*, Brot, Sjau, Styr.

Larve (l.) = Mark (Makk), **Aame**.

Lase = *Lørve* (Larve, Lærve) *Fille*.

laset = *fillet*.

lav = laag (f. Eks. laaghalt).

lavt beliggende = laaglændt.

Lave = Lag.

lave = *lage* (laagaa), *stelle*.

lovlig = lagleg, høveleg.

lavere = *slage*, baute.

Lasareth (t.) = Sykehus.

Lavine (ital.) = Sneskred = Snjoskrej(d).

Le (d.) = **Ljaa** (Lja).

udbrugt L. = Ljaaspik.

Ledrag, Leskaft = **Orv**.

Lektie (l.) = Lekse, Skant.

Lektüre (Lektyre fr.) = *Lesna(d)*, Lestr.

led = lej(d).

ledes = lejes.

lede = lej(d)e.

Ledetraad = *Grejetraad*.

lede = *lejte* (lete).

ledsage = veivise, følge.

i Ledtog = tilhopes, i Fællesskab, i Samkvem, *i Følge*, *i Lag*.

Leg = Lejk.

Legetøj = Lejke.

Lerbund = Lejrbotn.

Leje for Dyr = **Hi**.

Fiskerleje = Fiskevær.

Lejervold (t.) [=] *Knipe*.

Lem = *Luke* (om Loftslem, Kjælderl. osv.)

lemfældig = linnfærleg, lethændt.

lens (holl.) = tom, au(d) (for Penge osv.).

lense = øje, tømme.

Lexikon (gr.) = Ordbok.

Lidenskab = Begjærighed, *Gir* (Ir), Traatt, Øse, *Ofse*.

lidenskabelig = *traa*, grisk, *girug* (gjurug), aalhuga, *hugram*.

at drikke Lidkjøb = *Kjøbskaal*.

Lidse (t.) = Snor, Band, Linning.

lige = *jamn*, jam- (jamstor, jamgod, jamhøg osv.), strak, **bejn**.

ligefrem, ligetil = **bejntfram**, bejnt, *bejnlines*, *radt*, *stabejnt*.

en lige Linje = et *bejnt* *Strek*.

et lige Tal = et *jamt* Tal.

ligedan = like-ejns.

ligegyldig = ligeglad, uvoren (uvyren, ovørn), ligegodt.

likvidere (l.) = *skuldte* (skjyldte), *kvitte*.

en lille (d.) = en **liten** (*Den lille er derimod norsk Form, skjønt det ogsaa heder den vesle*).

Linje (l.) = Line, Rad, Rand, Strek, Veg, Sia.

Liste (fr.) = *Opsskrift*, **Optal**.

Litteratur (l.) = Bokværk.

livsglad = *letliva*.

Lo, Logulv = *Laave*.

Lod (Fiskerlod) = Snørestejn, Va(d)stejn.

lodret = bejnt op og ned.

logre med Halen = dille med Rumpa.

Lokale – Værelse, Husrum.

lokale Forhold = *stedlige* Forhold, Stedsforhold.

lokaliseret = indstedet, *kjendt*.

Los (d.) = **Gaupe**.

Lue = Loge (Laagaa).

lue = loga.

(lette vaarlige) Luftbølger, Luftspil = Saagjiddn, Vaargjiddn, Saabivn, Solgjiddn.

Luffhul = (i et Værelse) Ljore (Lyre), (i en Tønde) Svikk.

Luftning, Luftstrøm = Gufs, Gof, Gosa.

kold Luft = Sno (Snaa), Kjøle.

Luftrør = Barke, Garpe.

Luftspring = Rundkast.

fin Lugt = Daam, Angje.

stærk Lugt = Tæft.

en lumpen Karl = en **Skarv**.

lunken = ly.

Lune = Lynd, Møle, Føre.

lunefuld [=] lunefængt (lunefængjen).

Luntestikke = Lunnstikke.

lutter (t.) = bare, rejnt.

lutre = *renske*, *klaare* (klare), *skire*.

Luxus (l.) = Stas (og Fjas), unødigt Kram.

Lyd = **Laat**, Læte.

give Lyd = *laate*.

Lyske = *Røjr*, Rør (paa Mennesker), Svange (paa Dyr).

lysladen = ljósleitt (lyslet).
 lysten = huga (hoga, haua, haagaa).
 Lyst = Hug.
 lytte = *lye*.
 lyve = lyge (ljuge).
 Læbe = Lippe.
 Lægedom = *Helsebot*.
 Lægemiddel = Raad.
 læges = batne.
 Lægne, Lægende = Leikjende, Leikjande, Laupar.
 Lækkerbidsken = Furkinmat, Lystemat, Gomat, *Gobit*.
 læne (t.) = hælde, halde.
 længes = længtast (længtes).
 Længsel = Længting, Hug.
 lænke sammen = hekte ihop.
 lænte (d.) = *dryge, tøve*, give sig Tid.
 lærvillig = tøk.
 Læs = Las.
 læse = lesa.
 Læsen = Lesna(d).
 læsp = klejssen (klejs).
 løbe = laupe.
 faa til at løbe = *løjpe*.
 Løb = *Sprang, Rend*.
 Løber (d.) = *Visargut*.
 løbsk = avlaus, sky, *skjer*.
 Løbe = Kjese.
 Lød, Lyd = Lett (Lit).
 Løg = Lauk.
 løj = doven, spak, mak.
 Løkke = Lykkje, Hempe, Kast.
 Lømmel (t.) = Rækkel, Slamp.
 løs = laus, ryen.
 løse = *løjse*.
 løsne = *lausne*.
 Løvknippe = Lauvkjærv.
 Løvspring = *Lauvsprætting*.

M

maa = *lyt*.

maabe = *glane*.

Maadehold = *Attehold*.

maaske = kanskje, *kanhænde*.

Maatte = *Matte*.

Maddike = *Makk (Mark, Madk)*.

Mading = *Agn*.

Magasin (pers.) = *Forraadshus = Storbur, Bygdebur*.

Magister (l.) = "Mester."

Magistrat (l.) = *Byøvrighed*.

Magnat (l.) [=] *Storkar, Storing*.

Maj (d.) = *Nyløv, Nyvokstr*.

majestætisk (l.) = *hæv, gjild*.

Majoritet (l.) = *Overtal*.

makke (t.) = *tøve ihop*.

Makkeri, Makværk = *Lapperi, Filleri*.

Makulatur (l.) = *Ruskpapir*.

makuleret = *udskjæmt*.

Malmved = *Al*.

Man, Manke = *Faks*.

mandhaftig (t.) = *røsleg, karsleg*.

Mandfolk = *Karfolk*

paa Mandfolksiden = *paa Karmands-Handa, K.-Sia*.

Maner (t.) = *Lag, Skik, Vis, Maksel, Gjær*.

Marinen = *Sjøkrigsvæsenet*.

Marionetter (fr.) = *Ledemænd*.

langt Markarbejde = *Aann (Vinne)*.

Marked = *Markna(d), Stemne*.

Marskalk (t.) = *Stallar*.

Marsvin = *Nise (Ise)*.

Marv = *Merg (Marg)*.

Mask = *Meisk*.

Maske (Garmn.) = *Moske*.

Maske (fr.) = *Julebuk-Ansigt, Jolegjejt*.

Masse (fr.) = *Mængde, Hop, Mukke, Brote, Vase, Vælte, Ur(d)*.

massiv (fr.) = *vægtig, svær, dryg*.

mat = *lemster, all, kvit, opgjæv*.

Materie (l.) = *Slag, Sak*.

(Materie i Saar = *Vor*).

Materialier (l.) = *Emningsved, Yrkje, Fang, Emne, Raaemne, Mauk (Mokk)*.

Matrikel (l.) = Jordebog, Landskyldbog.
 Mave = Mage.
 Mavevælling = Gor.
 maver = *mager, skrinn*.
 Mede (Slædemede) = Mej(d).
 Meduse = Gople, Mannæte, *Klyse* (Kobbeklyse).
 meje (Korn) = slaa.
 Mejer = Slaattekar.
 Mejeri = Madstugu, Mjølkebu.
 Mel = Mjøl.
 Melk = Mjølk.
 sur Melk = Skjyr.
 Melkekar = M.ringe, M.bunke, M.kolle.
 Melkevejen = Vintersveg (Vinterfevil), Stjernebraut.
 Mellemgulvet = Megaren.
 Mellemvæg = *Bolk, M.bolk*.
 Mellemrum i Skoven = Glenne.
 Mellemspil = Millumslæng.
 Mellemmad = Eftasverd (Eftasvæl, Eftasvor).
 Melodi (l.) = *Tone, Note*.
 Men-Ed = rang Ej(d).
 menneskefiendsk = *mannvond*.
 Menneskekløgt = Mannevet.
 Menneskestyrke = Mannemagt.
 Menneskestemme = *Folkemaal*.
 et Menneskepar = et Parfolk.
 Menneskeskikkelse = Folkeskapna, Mannslik.
 menneskelig Vis = Folkevis.
 menneskesky = folkerædd, folkstyggjen.
 Menneskesky = Eismalsott (Eismannsott).
 Meteor (gr.) = Luftsyn.
 Methode (l.) = Maate, *Lag, Grep*.
 Middelvand = Halvfløing, halvflødd Sjø.
 Midder = *Mott*.
 Milepæl = Milstolpe.
 Milits (l.) = Krigsvæsen.
 Miltesting = Leverhogg (Livreh.).
 mimre = mækre.
 Mineral = Stejnslag.
 Minoritet (l.) = *Undertal*.
 Mirakel = Under, Aabine.

Misvækst = Misvokster.
Misvækstaar = *Grønaar*.
miste = misse.
Mistbænk (t.) = Drivbænk.
Mistel (t.) = Snyltebusk = Flogrogn (Flørogn).
mjæue = gjælme.
modbydelig, uappetitlig = *ofysen* (ofyse), fæl.
Model (fr.) = Mønster.
moden = moen, *buen*, gjors, mata.
moderere (l.) = lempe, slaa af.
modern (fr.) = nymodens, paa Moden.
Modsigelse = Motlægg.
modstræbende = traa.
modificere (l.) = *ændre*, stelle, *lempe*.
Monark (gr.) = Konge, Landsherre, Enevoldsherre.
Monument (l.) = Mindesmærke.
Monstrum (l.) = Misfoster, Vanskapning.
Mor (t.) = Mose (d.) = *Myr*, *Blautmyr*.
Morads (t.) = Sump.
Morgendæmring = *Dagspræt*, **Graalysing**.
lang Mose paa Træer = *Lav*.
Mosegræs = Myrgras.
Moseplante = Myrvokster.
Mosebøller (d.) = Blokkebær (Blakbær).
Most (l.) = Bærsaft.
muge = moka.
Mukkert = Slægge.
Muld = *Mold*.
Muldvarp = Vaand.
Mulebørster = *Verhaar*.
Mulighed = Von.
Mulighed for at raade Bod paa Noget = **Botvon**.
Mulkt = *Bot*.
Mulm = Mol.
Mullebær = Myrbær, **Molter**.
 umodne M. = *Kart*.
Mundart = *Maalføre*, Maalbrøjte.
Mundheld = Ordtøkje.
mundhugges = kjæftes.
Mundkurv = Grime, Muleband.
munter (t.) = letliva, livmykjen, glavær.

Musling, Muskel, Snegl = *Skjæl*.
 Myg = My, Myhaank.
 myg = mjuk.
 mylre = **yre**, *kry*, *aadaa* (odda).
 Myre = Maur.
 Myrebjørn = Maurtasse.
 Mytteri (fr.) = Sammenrottelse, Oprør.
 mægte = magte, *orke* (aarke).
 mæske (d.) = *gjøde*.
 Mæslinger = Krægda, Krilla.
 Møbler (fr.) = *Husbuna*(d).
 Møgfork, Møggreb, Møgtyv = *Grejproko* (Gr.ruku).
 Møje = Mø(d)e, Kjaak, Tøv.
 Møl = Mol, Mott.
 Mølle = Mylne, Kvenn.
 Møllesten = Kvennstejn.
 Mølleskrue, Mølletragt = Skrepp.
 Møllebænk = Lur.
 Møller = Mylnar.
 mørkne = skumme.
 Mørkning = Skuming.

N

Naadestød = Banehug, Dødshug.
 Nadir (arab.) = Fotsta(d).
 Nabo = *Granne*.
 Nabolav, Naboskab = Grannelag, Granneskap, *Grænd*.
 Nadver = Natver(d), (Natvor), *Kvældsmaal*.
 Nag = Ank, Illhug, *Agg*.
 nage = gnage, **agge**.
 Naglegab = Spikerhul.
 Naglejærn, Nagletog (d.) = Saumlø(d), Spikarlod.
 naiv (fr.) = troskyldig, barnsleg.
 nappe i Haaret = *lugge*.
 Natteravn = Kvældknarr.
 Nation (l.) = Folk, Folkeslag.
 Nationalitet, N.karakter = Folkelighed, *Folkelag*, Folkekynd.
 Nationalfest = Folkefest, Landefest.
 national = folkelig, norsk osv.
 Natur (l.) = *Kynd*, Lag, Slag.
 Navigation (l.) = Sjømandskap, Styrmandskonst.

Nederlag (paa Slagmarken) = Mandfald.
neddysse = sone ned.
nedfaldet Træ = Laag (Nedloga), Vindfald.
nedslaaende = tungsam, saart.
nedslagen = kuren, *sturen*.
Nedslag (om Regn og Sne) = *Ovabur* (Ovabor), **Nedbur**.
nedtræde = traa (trø) ned, trampe ned, traakke.
Neg = **Kornband**.
Neger = Morian (Mor), Blaamand.
neje = nie (nigje).
Nelde = Nettle (Nesle), Brænnenot (Br.hetta, Br.huttu).
Nettet = Nitja (Nikkja).
netto (ital.) = omfram, rejn, ren.
Nevø (fr.) = Bror- eller Søster-Søn.
Niece (fr.) = Bror- eller Søster-Dotter.
-ning = -ing (f. Eks. Skydning = Skyting; Roning = Roing).
nidsk = *trejsk*, blaa.
nippe til Noget med Munden = munse.
Nomader (gr.) = Jæterfolk, **Driftefolk**.
Nonsens (l.) = Tøv.
nok (vistnok) = *vel*, *full* (fill).
Norm (l.) = Rettesnor, Mønster, Grejetraad, Vegviser.
Nordlys = Ljoske (Løske), Vindlys, *Verlys* (Værljos).
nu og da = riomte, takomte (-til).
nydelig (t.) = ven, fin, fager.
Nydelse = Moro, Fagna(d), Fornøjelse.
nynne = sulle, hulle, mulle.
faa Nys om noget = høre gjete (gitin).
nysgjerrig = *nyfiken*, forviten.
nænnen ikke = times ikke, tør ikke.
næppe = knapt, snaudt.
nære = ale, opale.
næsten = mest.
Nød = Nau(d), Nø.
et Nød = **Naut**.
Nød (Hasselnød) = Nott, Nett.
Nøddeklase = *Nettkrull*.
Nødvendighed (t.) = Naudsyn.
nødig, ugjærne = traudt.
nøgen = nakin (nakjen).
Nøgel, Nøgle = Nøkkel (Nykjel), Lykjel.

Nøgle (Traadnøgle) = **Nøste**.
 nøgle = **nøste**.
 nøle = *drygje*, trøjte.
 nølende = *langdryg* (l.drjug), langtrøjten

O

Oberst (t.) = Øverste.
 Ocean (gr.) = Verdenshav, *Storhav*.
 Odder (t.) = *Oter*.
 offentlig (t.) = bærsynt, almindeleg, folkeleg.
 Officer (fr.) = *Høvedsmand*.
 Officin (l.) = Værksted.
 Okcidenten (l.) = Vesterleden (Vesterlej(d)a).
 Olding = Gamling, Kall.
 omdanne = gjøre om, skape om.
 Omen (l.) = Tekn (Tegn), Mærke.
 Omfang = *Ruv*.
 omflydt, omgivet af Vand = **kringflødd, omflødd**.
 Omhu, Omsorg = Sut, Syting, Sytna(d).
 at bære O. for = syte.
 Omkvæd = *Etteslæng, Atpaaslæng*.
 Omløber = Fark.
 omsonst (t.) = til faanyttes, **faafængt**.
 ondt = vondt, ildt.
 ondt Vejr = *Stygvejr, Ruskvejr*.
 opbragt (t.) = vond, *forsinna*.
 opfarende = *snarsint, braasint*.
 opbrusende, ophidset = opøst.
 Opbrusning = Øse (Ause).
 opdrætte Husdyr = sætte paa H.
 opfostre, opføde = *ale op*.
 Opfostring = Opal, Opøle.
 Opgave (t.) = Skant, Emne.
 op- og afgjøre en Mellemregning = **kvitte, skulte** (skjyldte).
 ophidse, opægge, oprøre = *øse op*.
 Ophidselse = Øsing, Opøsing.
 opholde (i Tid) = hefte, sinke.
 ophæve = attre.
 ophøre (t.) = holde op, *tryte*.
 oplagt til Noget = tidd.

- opmuntres (t.) = letne, livne op.
opponere (l.) = lægge imot.
Opposition = Modsigelse, Motlæg.
opret (t.) = oprejst, *bejn*.
opretholde = halde vedlige, h. v. Magt.
oprigtig (t.) = ærlig, ægte.
opsvulmet = posen, truten, hoven.
opsætsig (t.) = modstridig
Opvarterske = Rejddeje (ligesom Budeje).
Orden = *Greje, Stel; Skipna(d)*, Styr.
Ordenstegn = Æretegn.
ordne = *greje*, lage, stelle, ty, *skipe*.
ordentlig = velflidd, velskipa, grej.
ordineret (l.) = vigd, indvigd(viet).
Organ (l.) = Redskab, Middel.
organisere = indrette, stelle til.
Orienten (l.) = Østerland, Østerleden (Austlej(d)a).
Orientalsk = østerlandsk.
originalt (l.) = sjølvgiort, sjølvtaenkt.
Orne (d.) = *Galt, Rone* (Raane).
Orkan (ital.) = *Storstorm*, Storver, *Ovver* (Aaver).
Orm = Mark (Madk, Makk).
ormstukken = mark-eten.
er ortodox (gr.) = har den rette Trua.
Ost (t.) = Aust (Øst).
Osteform, Ostekar = Kjerald (Kjørrel).
oval (l.) = ægrund, aflangrund.
ovenikjøbet = *omfram*, atpaa.
ovenud (d.) = over.
oven Senge (d.) = oppe.
overantvorde (t.) = overlevere, overgive, fli.
Overdrev (d.) = fælles Hamnegaang, Hejmhaga, *Sambejte*.
Overdrivelse = Ofse.
overfladisk = laust.
overgiven = kipe, livmykjen, gæln, kaat, lettli, gapet.
overordentlig, overvættes = *fælt, overhændig*, ofsen (ofsale), ostyggeleg, *overlags*,
mergjele, ovlege (ovle), *storvegjes*, nau- (f. Eks. nau(d) - vakker = over-
ordentlig v.).
overrumple (t.) = komme over.
Oversigt = Oversyn, *Greje*.
ovre (d.) = bortafyre (bortenfor).

Oversko, Overkjole osv. = Yter-, Uttapaa-Sko.
 Oversvømmelse = Vasflaum.
 overvælde = skamraske.

P

Paaagtning = Ans.
 paahefte = fæste paa.
 Paarørende = *Skyldfolk*.
 paaskynde = mase.
 Paddehat = *Jordsopp*.
 Pagina (l.) = *Side*, Bogside, Sidetal.
 Paneling = Skjeltile.
 Panegyrik (gr.) = Lovtale.
 Parabel (gr.) = Lignelse.
 paradox (gr.) = rar, rang, rangvis, rangtænkt.
 Parceller (fr.) = Smaadele, Smaalutter (S.lotter).
 parere = vædde = sætte op.
 park (fr.) = Fiskedam, Lysthave.
 Parlament (l.) = Storting.
 Paroxysmer (gr.) = *Flaga*.
 Partikler (l.) = Smaadele, Smaagrand.
 Parti (fr.) = Lag.
 Ægteskabsp. = Giftermaal, Gifte.
 Spillep. = Kule, Spel.
 er partisk = *gjør Forskjel paa Folk*.
 Pas (Bjergp.) (l.) = Bergkløft, *Skar*.
 Pasquil (ital.) = Nidskrift, Nidvise.
 Passage (fr.) = Gjennemgang, Færsel.
 Passatvind (ital.) = stø Vind, Solvind, Halvaarsvind, varm Trækvind,
 varm og stærk Sno.
 passe = *høve*.
 passende = passe, *passelig, høveleg*, maateleg.
 Patent (l.) = Fribrev.
 Patienten (l.) = den Syge.
 Patriot (l.) = Fædrelandsven.
 Patriotisme = Fædrelandskjærlighed.
 Patron (l.) = Beskjærmer, Forsvarer.
 Pauke (t.) = Skaaltromme.
 Pause (gr.) = Stans, Ophold.
 Pavillon (Paviljong – fr.) = Paulun = Tjeld (Telt).

- Pebersvend = *Drengkall*, *Svejn*kall.
Pebermø = *Tauskjærring*, *Blaamøj*, *Attegløjme*, *Møjkjærring*.
Pedant (fr.) = *Skolenaar*, *Metodenaar*.
Pegasus (gr.) = *Digterhesten*, *Slejpner*.
Pels (t.) = *Mudd* (Modd).
pen, pæn = *net*, *vakker*, *fin*, *ven*.
Pengepuger = *Prakkar*, *Puke*.
Pensum (l.) = *Lekse*, *Skant*.
Pergament (l.) = *Skriveskind*.
periodisk (l.) = *vis*, *stø*, *aarvis*.
Periode (l.) = *Tidsrum*, *-Tal*, *-Part* (f. Eks. paa *Haustparten*, *Vintertalet*).
Personale (l.) = **Mandskap**.
Pest (l.) = *Farang* (*Sot*, *Landfarsot*).
Petition (l.) = *Bønbrev*.
pible = *tyte*, *puple*, *sikle*.
Piedestal (fr.) = *Fodstykke* = *Stett*.
Pille (l.) = *Stolpe*, *Medicinkugle*.
pimpe = *smaasupe*.
Pintse (gr.) = *Pins*, *Kvissun* (*Kvitsunn*).
Pirat (gr.) = *Sjørøver*, *Viking*.
pirrelig = *saar*, *ordsaar*.
Pjalter = **Filler**, *Larver* (*Lærver*).
pjaltet = **fillet**, *larvet*.
Plads (l.) = *Rum*, *en Sta* (*et Sted*), *Sess*, *Mark*.
Pladskregn (t.) = *Skylregn*, *Skolregn* (*Skvolr*).
pladske = *skole* (*skvaalaa*), *flakse*, *baske*.
Plan (l.) = *Slette*, *Flade*, *Udkast*, *Anlæg*.
planere = *jamne* (*jævne*), *slette*.
Plante = *Vokster*. (Ordet *Plante* er alene godt norsk, naar det bruges om *Have-Urter*,
der saaes og opelskes).
Plantelære = *Voksterlære* osv.
plat (l.) = *aldeles*, *flat*, *ufin*, *grovvoren*.
Plejefader = *Fosterfar*.
Pleje (t.) = *Sytning*, *Sytna*(d).
pleje = *syte*, *passé*.
Plejel (t.) = *Slogo* (*Slugu*), *Tust*, *Slegel* (*Sliel*), *Flygjel* (*Fløjgjel*).
Plet = **Flæk**.
plettet = **flækket**.
Plov = *Plog*.
pludseligt (t.) = *braat*, *hastigt*, *braafort*, *braahastigt*.
plump (t.) = *ufør*, *grov*.

plumpe (t.) = falde, dætte.
 plumre = grumse, røre ihop.
 Pluralitet (l.) = Flertal, Overtal.
 Plyds (t.) = Flus (Flos, Fløs, Fles).
 Pløjning = Pløjing, Plogna(d).
 pode = indplante.
 Pokal (ital.) = *Storglas*, Storbæger.
 Pog (d.) = Pøjk, Smaagut, Glunt.
 Politik (fr.) = Regjeringskonst, Sluhejt.
 Politur (l.) = Glans og Finhed.
 ”polsk Rigsdag” = Kraaketing.
 Polyp (l.) = Voksterdyr, Halvdyr.
 Pomp (l.) = Stas, Storstas.
 Poppel = Osp (Aasp, Esp).
 Portion (fr.) = *Sup*, Maal, Skant.
 Portner = Portmand.
 Porto (ital.) = Brevpenge.
 porøs (gr.) = hosen, roven, laus, soppen.
 Portræt (fr.) = Ansigts-Skilderi, *Mannsluk*, M.liknelse.
 Postillon (Postiljong – fr.) = Postkar, Postkusk.
 Potteskaar = **Krusbrot**.
 Pottemagerarbejder = *Krusty*.
 Praas = Lysstub.
 Pragt (t.), Prunk (t.) = Stas, Pynt.
 praktisere (gr.) = gjøre, udføre, sætte i Værk.
 praktisk = gjørlig.
 Praksis = Iværksættelse, Gjærning, Udførelse, Søgning, Øvelse.
 prale (t.) = braute, *skryte*, *ruve*.
 Pral = Skryt, Ruv.
 Pram = Færge, Flatbaat.
 Pren (d.) = Syl.
 presse = perse (ligesaa Perse).
 Present (fr.) = Foræring = Gave.
 prime (d.) = tulle, tøve.
 Prioritet (l.) = Panteret.
 Princip (l.) = Grundtanke, Grundsætning, Ophav.
 Principal (l.) = Husbond.
 prippen = sær, snarsint.
 privatim (l.) = stilt, i Stilhed.
 Privilegium (l.) = Fribrev, Forret.
 probere (t.) = prøve.

Problem (gr.) = tvilsomt Spørsmål, Gaate (Gaade).
Proces (l.) = Sak, Rettergang, Søgsmål.
Procession (l.) = højtideligt Følge, Storfølge, Omgang.
Produkt (l.) = Afkastning, Udbytte, *Afdraatt*.
Producent = Ophavsmand.
Profession (l.) = Handværk, Bestilling.
Projekt (l.) = Forslag, Paafund.
projekteret = paatænkt, omsnakket.
Prop (t.), Korkpr. – Kork, *Korktop*.
proppe = stoppe, fylde.
Proportion (l.) = Forhold, Ligning, Maal, Mon.
Prosa (l.) = rejn Lesna(d).
prosaisk = hverdagslig, uden Sving.
Proselyt (gr.) = en Nyomvendt.
Prospekt (l.) = Utsyn, Tegning, Afrids.
Protest (l.) = Indsigelse.
pro tempore (l.) = for Tiden.
Protokol (l.) = Storbok.
Provins (l.) = Landskap, Landsdel, Fylke.
Proviant (ital.) = Føde, Mat, Niste.
proviantere = kjøpe Mat.
pruste (t.) = *frøse*.
prædike (l.) = præke, prejke.
en Prygl (t.) = en Lurk.
at faa P. = at f. *Bank, Juling, Hug*.
prygle (t.) = dengje.
Præcipice = tværbrat Fjeld, Hamar, *Brække*.
præge (t.) = mærke, grave, krote.
Præg (t.) = Mærke, Kjendetegn.
Præses, Præsident (l.) = *Formand*.
Præludium (l.) = Fyrespel (Forspil).
Præmie for at skyde Udyr = **Skotpenge**.
Prærie = Steppe = Græsno.
Publikum (l.) = almindelig Mand, Folket, Læsere.
Puds = *Prette*, Gaperi, Por.
pudserlig = løgjen.
pukkelrygget = *kulrygget*.
pukke (t.) = trodse, gjøre sig til.
pukke Sten = stampe, støjste sund.
Pukværk = Stejnstampe.
Pulpitur (l.) = Storstole, *Høgstole* i Kirken, Læm, Træv.

Pult (l.) = Skraabord.
 Pulterkammer (t.) = Skraphus, Skrothus.
 Punkt (l.) = *Prik*, Sta(d).
 Stridsp. = *Stridsemne*.
 Tidsp. = **Lejte**.
 i alle Punkter = i alle Dele.
 punktere = prikke.
 purgere (t.) = renske, afføre.
 Puppe (t.) = Makkehus.
 Purk (d.) = Smaagut, *Pøjk*, Glunt – Gnier, Puke.
 putte = stikke.
 Pygmæer (gr.) = Dværge, Nisser.
 Pædagog (gr.) = Lærer, Opdrager, Skolemand.
 Pægel = *Pejl*, Pæl.
 Pæl = Paale, Staur, Stok, Stolpe.
 Pøl = Kule.

R

raabe = rope.
 begynde at raadne = ulne (om Fisk osv.)
 Rabat (ital.) = Afdrag, Afslag.
 Race (fr.) = *Slag*.
 radikal (fr.) = gennemgribende, grundig.
 Radikale = Rothuggere.
 raffinere (fr.) = renske.
 Raffinaderi = Sukkerhus, Sukkerværk.
 rage saa smaat = kare.
 rage op i Vejret = *rise*, ruve op.
 Rallen = Laat.
 rank = *rak*, bejn.
 Ranunkler = Soleje (Solejblom, Soløj).
 rasle = rikse, ruske, knase (krase).
 Reaksjon (fr.) = Bagslag, Bakevje.
 Reb = Rejp.
 realisere (fr.) = vende, gjøre, udføre, fuldføre.
 Recensent (l.) = Bokdommer.
 Redaktør (fr.) = Styrrer, Bladstyrer.
 rede = færdig, grej.
 at rede = rej(d)e, greje.
 Rede = *Greje*.

Rede (Fuglerede, Hvepser.) = *Rejr*, *Bøle*, *Bol*.
Redskaber = *Grejer*, *Buna(d)*, *Tøler*.
reformere (l.) = *rette*, *renske*, *bøte*.
Reflex (fr.) = *Gjenskin*.
Regel (l.) = *Rettesnor*, *Grejetraad*.
Register (l.) = *Indhold*, *Optal*.
regne = *rekne* (om *Tal*).
det regner fint = *yrer*.
 Støvregn = **Yr**.
Rejer, Ræger = *Ræker*.
Rejsetæring, Rejsekost = **Niste**.
Rekrut (fr.) = *Unggut*.
Religion (l.) = *Tru* (*Tro*).
rempe, rimpe, rie = *neste*, *beste*, *trokle*, *næla*.
Renommé (fr.) = *Ry*, *Navnkundighed*.
reparere (l.) = *sætte istand*, *stelle*, *pynte*, *vøle* (*vele*).
Replik (fr.) = *Gjenmæle*, *Gjensvar*.
Repræsentant (fr.) = *Fuldmægtig*.
Reptilier (fr.) = *Krypdyr*.
Reserve (fr.) = *Varagn*, *Varastyri*.
Resonans (l.) = *Gjenlaat*.
Ressurcer (fr.) = *Hjælpekilder*.
Respekt (l.) = *Age* (*Ogje*, *Aagaa*).
respektere = *sæte*, *vyrde* (*vøle*).
Resultat (l.) = *Frugt*, *Udbytte*, *Utslag*, *Afdraatt*, *Endskap*.
ret Linje = *bejn Strek*, *bejn Rad*.
Retning = *Lej(d)*, *Hold*.
rette det Krogede og Bugtede = *bejnke* (*bænke*).
Retour (fr.) = *Hejmrejse*.
Rev = *Grunn*, *Flu*, *Ør*.
Revne = *Sprunge*.
Revolusjon (fr.) = *Omvæltning*, *Rot*, *Røre*, *Omroting*.
Revu (Revy fr.) = *Mønstring*.
Rhetorik (gr.) = *Talekunst*.
ridse (t.) = *ripe*, *rite*.
rigtig (t.) = **ret**.
risle (t.) = *silre*, *sikle*.
Ritus (l.) = *Kirkeskikke*.
ro baglængs = *hamle*.
Ro paa Saar = *Rur*.
Rokke (en Fisk) = *Skata* (*Skatu*).

Rollinger (d.) = Smaabørn.
 rokke = røre, flytte, *rugge*, bikke.
 Ror (d.) = **Næper**.
 Runkelror = Sukkernæper.
 Ror (t.) = *Styre*.
 Route (fr.) = Veg, Lej(d), Tid, Omgang.
 ru = ujamn.
 Rubrik (fr.) = Bolk, Række, Rum.
 Rullesten = Koppel- (Kuppul-) Stejn.
 rumle (t.) = ramle.
 rundhaandet = *romhændt*, romus.
 runge = dønne (dynja).
 Rusme, Rosme = Ritle, Risle (d. e. Havreaks).
 Rynke = *Rukke*, Skrukke.
 rynket = *rukket*, skrukket.
 ryste = *riste*, skake, rugge, sikke.
 Rystelse = Risting.
 Ryttereri = Hestfolk.
 ræbe (d.) = rape (rope), *gurpe* (garpe).
 Ræge (d.) = Raake (d. e. Spyt).
 Røde (d.) = *Rott*, *Røjte*, Vaak.
 røde, rødne = røjte, faa (Lin f. Eks.).
 rødme = rau(d)ne (rødne).
 røge = røjke.
 rømme sig = krymte (kræmte).
 Røn = *Rogn* (Raun).
 Røverkjøb = Skamkjøb, Skampris.

S

Saale = Sole.
 sagle = sikle, sleve, slagge.
 sagtnes = *spakne*.
 salig = sæl.
 Salon (fr.) = Storsal.
 Sammenføjning = Skjøjt.
 sandsynlig (d.) = *rimelig*.
 Sandbakke = *Sandmæl* (især ved en Elv).
 Sang = Saang.
 sanke = hemte (Bær f. Eks.).
 Sanktion (l.) = Stadfæstelse.

Sanseløshed = Ørske.
Satisfaktion (l.) = Bot.
Sav = Sag.
Savspaaner = *Sagflis*, Sagtafs, Sagnugg, Sagmodd.
Savn = Sakna(d).
savne = sakne.
Saxifraga = Navle-Stenbræk = Fjeldros, Bergbruse (Bergfru), Sifille.
Scene (gr.) = Optrin.
se = sjaa.
sedat (l.) = rolig, stø.
Segl (d.) = **Sigd**, Skjyru (Skjæra).
segne = *sige*.
Sejerskjorte = Sejerhuva.
Sejl = Segl.
sejle = segle.
Sejlas = *Segling*.
Sekretær (fr.) = Skrivar.
sælsomt = underligt, rart.
Selskab = *Lag*, Samvære, Fylgje, Værskap.
selv = sjøl(v).
senfærdig = sejn, langdryg (l.drjug).
Semester (l.) = Halvaar.
Senior (l.) = Olderman, Ældste.
Sentens (l.) = Kjærnespraak.
sentimental (fr.) = følsom, blaut.
sikker (t.) = *vis, stø*, traust, hughejl.
Sikkerhed = Vishejt, Støhejt.
sikker paa Haanden = støhændt, vishændt.
Sinekure (fr.) = Ladmandsembede.
Situation (fr.) = Stilling, Stand.
Sjæl = Saal, Sæl.
Skaar = Skore.
Skade = *Skjor* (Skjur, Skjyr), Skjære.
Skafot (fr.) = Rettersted.
Skaglestang = *Skaak* (Skokle, Skakkel).
Skala (l.) = Tonestige, Maalestok.
skaldet = snau(d), flejnskallet.
Skandskrift, Smædeskrift (t.) = nærgaaende Skr., Nidingsbrev.
skarpsindig = **gløgg**.
Skat (t.) = Liggendefæ. (Det norske ”Skat” = Afgift).
Skede = Skjej(d), *Slire*.

Ske = Skjej(d).

Skelet (fr.) = Bejnranigel, Bejngrind.

skeløjet = skjejl (skjøgle, sjaag), vindøjgd.

Skifersten (t.) = Skiveberg, Tavlestejn, Bladst., Helleberg (Hylleb.).

Skifting = *Bytting*.

Skillerum = *Mellembolk*.

Skimmel (t.) = Mygl.

skinsyg = aabryen, svartsjuk.

Skisse (ital.?) = Omrids, Udkast.

Skjebne = Skjipna(d), Lagna(d), Fær (Far).

Skjæl paa Fisk = *Rejst* (Rist, Røst), Ras, Flus (Flas).

Skjær (Lysskj., Farveskj.) = Lysrand, Farvedrag.

Skjød = **Fang**.

Sejlskjød = *Skaut*.

Klædningsskj. = Skjøjt.

Skjødesløshed = Uvyra. Uvyrrenhejt (Uvorrenh.).

skjødesløs = uvyrren.

Skjørt = **Stakk**.

skoggerle = storflire.

Skorsten (t.) = Aare (Arne, Are), Gruve.

Skose = Sneje, Spitord.

Skov = Skog.

Skovlod, Skovbælte = Skogteyg.

skovbevokset = skoglændt.

Skovørk = Vildskog, Ødeskog.

Skovl = Skufl.

Skrald = *Smæll*, Skræll.

Skramme = Skraame.

skrante = kure.

Skribent (l.) = Bokmaker.

skridte = skræve.

Skridt = Skræv, Stig (Stejg).

skrolle (d.), skrylle (sv.) = *ruve*.

Skrubtudse = *Padde* (Podda), Gro.

Skud = **Skott**.

skue = skoda.

skuffet = narret.

Skulder = *Aksel* (Oksel), Hær (Herd, Hør).

Skumring = *Skuming*, Skumt, Skjymring.

skvulpe = skola (skvala, skvaalaa).

sky = skjyr, sjer.

Skybanke = Skybakke.
skyde = skjote (skjyte).
skjød = *skaut*.
skyde fra sig = *skuve*, skyve.
skyde ud (om Løv) = sprætte.
Skygge = Skugge.
 paa Sk.siden = afsølt, afsøles (Afsøla, Baksia).
Skyldner = Skuldmand.
Skytte = *Skyttar* (Skytter).
slaa fordærvet = **skamslaa**.
Slags = Slag.
Slange = *Orm*.
slap (modsat stram) = slak.
slappes = *slakne*.
slet (t.) = daarlig, ond, uduelig, ussel. (Det norske ”slet” er = flad, jævn - ”slet og ret”).
slibrig (t.) = *slejp*.
slippe = sleppe.
Slitage (læs Slitasje) = Slid, Slidning.
Slud = Sletta, Slatter.
sluge Maden graadigt = hekse M. i sig.
slukkes = **sløkne**.
slumre = dorme.
Slyngel = Skarv.
Slæt = Slaatt (f. Eks. Højslaatt; men dog ikke Klokkeslaatt).
smaatærende = letfødd.
smide paa Døren (d.) = kaste ut.
smelte = tine, renne, braane, bræde (bræ).
smeltes = smoltne.
smigre = gjøle, høle.
smult Vand = smaasjøa.
smutte = *smette*, smyge.
smuttede = *smatt*.
Smørelse = Smurning.
Sne = *Snø* (Snjo).
Sneskorpe = Skare.
Snedrive = Snøfonn.
Snit = Snej, Lag.
Snue = Krim, Kvæv.
snurrig (t.) = snodig, snaal.
So = Su, Sugge, *Purke*.
Sogn = Sokn.

Sokkelen (ital.?) = Foten, Svillen (Syllen).
 Sold (t.) = Løn.
 mod Solen = rangsøles (modsat retsøles).
 Solopgang = S.sprætting, S.renning.
 S.nedgang, ”Solbjergslag” (d.) = Solegla(d).
 Sommerfugl = Marihøne, Fivreld (Fyrveld).
 en Sopken (holl.) = en Dram, en Sup.
 sort = *svart*.
 Souper (fr.) = Kvældsmaal, Kvældsmat.
 sove ind = sovne (somne).
 søvndysse = svæve.
 Skvat = Skvætt.
 Spaan = Spon.
 at spalte (t.) = kløve.
 Spalte i en Bog = Bolk, Rum.
 Spindelvæv = Kaanglevæv (Kingelvæv, Kaangrovæv).
 Spiralgang = Skruvgaang, Skruvlag.
 spise (t.) = æde, *eta*.
 Spise = **Mat**.
 spise noget ublandet, uden Tilmad = maule.
 Splint (t.) = Flis, Spile, Spildre, Spik.
 splinterny = spillerny, spildrende ny.
 splittet = kløvet, sund.
 Spor = Far, Mærke, Kjendetegn, Snæv.
 Spore = række.
 sporenstregs (t.) = lukt, radt, bejnt, *bejnlines, stabejnt*.
 Sportler (l.) = Uvissa, den uvisse Løn.
 Sprade, Spradebasse = Friskfyr, Sprett.
 sprælle = sprale.
 spraglet = spreklut, droplet.
 Spring = Sprang (dog Vandspring.)
 Sprog (t.) = Tungemaal, Maal.
 sprudle = springe, frøse (fræse).
 Spyd = Spjut.
 spydige Ord = Spitord.
 spydig i Ord = ordspids.
 Spætte = Sprekle.
 spørge = spyrje, fretta, frega (fraagaa).
 stadig = stø, stændig,
 Stafet (fr.) = Snarbud.
 stagnere (l.) = stane (stanse).

Stakkel = Stakkar.
Stammen af et Træ = *Træ-Læggen*, Kallen.
Stammens Top = *Skat*.
tynd Træstamme = *Strange*.
Stat (l.) = Rike.
Station (l.) = Skifte, Stanskarver.
Staty (fr.) = Billedstøtte.
stavre = staure.
Staver, Stør = *Staur*.
Stedet = Sta(d')n, Stelle.
stenig = stejnet (stejnut).
Stemning = Lune (Lone), Møle, Føre.
Steg = Stejk.
stejl = **bratt**.
Stemme (t.) = Røst, Maal.
Stervbo (t.) = Dødsbo.
Stifteren = Ophavsmanden.
Stikpille = Sneje.
Stikbrev (t.) = Efterlysningsbrev.
Stikpenge = Muta (Muttur).
Stillads = Stelling.
stille = *stilt*.
at stille = stille, stelle, stane, stemme.
Stipendium (l.) = Understøttelse, Hjælp.
stiv i Kroppen = lemster, styr, stel (støl, sjur, ster).
stivsindt = harsinna.
stiv af Kulde = *valen, loppen*.
Stjernes kud = Stjernerap.
Stjernebillede = Himmelsmærke.
Stob, Støb = Staup.
Stof = Emne, Ty, Mauk (Mokk).
Stok (Spadserestok) = Stav.
stolt = storfeltt, kaut.
stoppe Munden paa En = *maalbinde*.
stoppe i = *stappe*, teppe.
Storværk = Aaværk (Ovværk).
Strabads (ital.) = Stræv, Kjaak, Mas.
Stratenrøver (t.) = Vejrover.
strefe om (t.) = strippe, stryke om, svive.
strikke (t.) = binde, bitte, spite (spyte, spøte).
Strikke (t.) = Rejp, Snare (Snora, Snuru).

stritte med Fingrene = sprike m. F.
 Stroppe = Hempe.
 stræbe = *stræve*, kave, krafse.
 Stræde (t.), Smug = Smog (Smaug), Vejt, Sund.
 strække (t.) = *række*, *tøje* (tøjgja).
 strækkes ud = dragne, slitne, togne.
 Strøg = *Strokk*, Drag, Stryk.
 strømfrit = *straumstilt*.
 Strømper = *Hoser*, Sokker.
 Strømpefod = Hoselæst, Sokkelæst.
 studeret (l.) = boglærd.
 Studium = Lære.
 stump (t.) = slø(v), tvær.
 Stump = Stubbe, Stub.
 Stymper (t.) = Fusker, *Stakkar*.
 styrte = stupe, bikke, rape.
 stædig = sta.
 stække = korte.
 stænke = *skvætte*.
 Stær = Star (Starre).
 støbe = støjpe, renne.
 et Stød = en Støjt.
 Støden = Støjting.
 Støj = **Sjau**, Styr, Staak, Braak.
 støje = sjaue.
 størkne = storkne.
 støtte = stydje (støe), skore, spjelke.
 subsidiært (l.) = Baghands-, Vara-.
 Suksessor (l.) = Eftermand.
 suksessivt (l.) = efterhaanden, lidt om Senn.
 sulte = *svelte*.
 Sult = Svult (Svolte, Svelta).
 superb (l.) = ypperlig, grej, gjild.
 supplere (l.) = udfylde.
 Suppleant (l.) = Varastyri, Varamann, Baghaandsmann.
 surmule (især saa, at man render sin Vej) = *furte*.
 svag (t.) = skrøpelig, skral, ussel, vejk (vek).
 Svands (t.), Stjert = Hale, Rumpe, Spæl.
 svanger (t.) = frugtsommelig.
 Sved = Svejte.
 svede = svejte.

Svigerfader (t.) = **Værfader**.
Svigersøn = **Maag**.
Svinetrug = Brye.
svimmel = hovedvejk.
svimle = blive hovedgal (h.gæln).
svulme = *svelle*, trutne, hovne.
sværte = svorte.
svæve = svejve, svive.
Svøbe = Svejpe (Svip, Svupu).
Svøb = Svejpe.
svøbe [=] *rejve*, linde.
Svøbebarn = Rejvb.
Svømmefad = Slejv.
Sv. blære i Fisk = Sundmage.
sy = saume.
Syning = Sauming, Saum.
syg = sjuk.
synke = sekke (søkke).
synke langsomt = sige.
sysle i Huset = stulle, stelle.
System (gr.) = Lærebygning, L.bygna(d).
Sæbe = **Saape**.
Sælhund = *Kobbe*.
sænke = søkkje (sekkje).
Særling = Raring, Einstøing, Bytting.
Sø = *Sjø*.
Søgang = Sjøbur.
Søredskaber = Sjøbuna(d), Sjøgrejer, Børnskap.
Søstjerne = Korstroid, Stikle.
søbe (d.) = *supe*.
Søgnedag = Vyrked., Yrkedag, (Sykned).
Søjle (t.) = Støtte, Stolpe.
Søm = Saum (om Baadsaum; ellers) *Spikar*.
Søn, -sen = *Son*.
sønder, søndret = **sund**.

T

- Taabe = Tosk, Tyl, Tulling, Toke, Gap.
 taabelig = tosket, tylen, styveleg, toket, halvtumset.
 Tabel (l.) = Tavle.
 Tagryg = *Møne*, Mønsaas.
 Tagskjæg = *Ufs* (Ups, Øfse), Framskott, Raftskjæg.
 Takker = Tagger og Tinder.
 Takt (l.) = Fotslag.
 Tant (t.) = Fjas, Usseldom, Stakkarshejt.
 Tante (t.) = Faster, Moster.
 tavne, taune = *tagne*.
 Taushed = Tagna, Ophald.
 bringe til Taushed = tagge (tægte).
 Teint (fr.) = *Hamlit*, Vorlit.
 Teleskop (gr.) = Storkikkert, Spejlk.
 Tekst (l.), Thema (gr.) = *Emne*.
 temmelig meget = vonoms mejr (von m.).
 temmelig langt = vonoms længer.
 Temperament (l.) = Huglynde, Lynne, Haatt.
 Temperatur (l.) = Vejrhaatt, Varmelag.
 temperere = lina (læna, laanaa).
 tempereret = middels, *linn* (lænn).
 Ten = *Tejn*, Snelle.
 Tegn = Tejkn.
 theologisk Studium (gr. og l.) = **Præstelære**.
 Teori (gr.) = Læra, Skolelærdom, Boklærdom.
 Termin (l.) = Betalingstid, Tid, Slump.
 Termometer (gr.) = Varmemaaler.
 Terrain (Terræng – fr.) = Landskab, **Lænde** (ulændt, bratl., fladl. osv.)
 Territorium (l.) = Omraade (sv.), Enemærker, Ejgn, Vald.
 Testikkel = *Ejste*, Pung, Boll.
 Testimonium (l.) = Skudsmaal, Lov, Vitne (Vidnesbyrd).
 thi = fordi, *for*.
 tilbage = atte (att).
 Tidspunkt = *Lejte*, Bil.
 tilbagekalde = attra.
 Tilbagekaldelse af en Befaling eller et Budskab = Attrabod (Atterbau, Atterbud).
 tilberede = reje, stelle, lage til.
 i Tilgift = **atpaa**.
 Tilladelse = *Lov*.
 Tilrettevisning = *Skrubb*.

tilside = *unna*.
tiltænkt = *etla* (*esla*).
tindre = *tire*.
Tingest = *Læte*.
titte = *kike*.
Tiurhøne = *Røj*.
at tjære = *tjørebræde* (*kjurubræ*).
Torbist, Skarnbasse = **Tordivell**.
Tornebusk = *Klunger*, *Nypetorn*.
total (l.) = *hel*, *aldeles*, *fuldstændig*.
Tour (fr.) = *Omgang*, *Vending*, *Rejse*, *Fore* (*Fole*, *Fol*).
Tragt = *Trægt* (*Trætt*).
tragte (t.) = *traa*.
Tran = *Lyse* (*Lys*).
Translatør (fr.) = *Tolk*.
transportere (l.) = *fore* (*fole*).
Transport = *Fragt*, *Føring*, *Fore* (*Fole*, *Fol*), *Fær* (*Fæl*), *Far*.
traske = *labbe*.
travl = *annsam*.
Travlhed = *Annsemd*, *Aann* (*Onn*, *Vinne*).
Trefod = *Krakk* (*Knakk*).
Trevle = *Taatt*, *Taag*.
Triangel (l.) = *Trekant*.
Tribut (fr.) = *Afgift*.
Tridse = *Rull*, *Rennel*, *Snelle*.
Trin = *Skræv*, *Stig* (*Stejg*).
triviel (fr.) = *hverdagsleg*, *lej*.
Tro = *Tru*.
tro = *tru*.
true = *truge*.
true med Haanden = *hote*, *hytte*.
Trug = *Trog* (*Traug*, *Trau*).
Træblok = *Trestabbe*, *Trekubb*.
Træfast = *Sevje*.
træde = *trø* (*trøde*), *traa* (*troda*).
træffe (t.) = *raame*, *raake*, *møte*.
Træf (*Lykketr.*) = *Raam*.
Træk = *Drag*.
 i et Træk = *i Slag* (*Slag i Slag*).
Træring (d.) = *Fulas*.
træt = *trøjtt*.

Trøffel (t.) = **Jordsopp**.
 Trøske (d.) = *Fausk*, Fork.
 trøstigt = *traust*.
 Tudse = Padde (Podda), Gro.
 Tue = Tuve.
 Tummult (l.) = *Braak*, *Sjau*, *Styr*.
 Tunnel (eng.) = Løngang, Gjennemg., underjordisk G., Rævehul.
 Tusmørke = Skuming (Skyming, Skumt).
 Tvespand = Tvibejte.
 tvebagt = *tvistejkt*.
 Tvebak = *Kavring*.
 tvilraadig = tvitænkt, oraad, tvihuga.
 Tværfylding (d.) = **Storæter**.
 tykt Teppe = Rye.
 tynd = *grann* (om valseformige Ting).
 tys (d.) = hys, 'ys!
 Tælle (d.) = Talg.
 Tællepraas = Lysstubb.
 Tæger (paa Dyr) = Vejter (Vejt).
 Sengetæger = Væggelus.
 tærske = træske (trøske, truske).
 Tærskel = Banketræ; *Dørstok*.
 tæt henimod, tæt til = *ataat*.
 at tø = *tine* (taane, tøj).
 Tøvejr = Læke, Lyver (Læver).
 Tøj = **Ty**.
 Tøjle = Tygjel.
 Tøjrr = Tjor (Kjor, Kjør).
 Tøjrepæl, T.pind = Tjorhæl.
 Tøjregræs = *Tjorbejte*.
 Tømme = *Taum* (Tom).
 Tømmerstabel = Tømmerlunne.
 tørre = *tørke* (turke).
 Tørv = *Torv*, Grastorv, Lyngt. osv.

U

uantastet = *usnikka*.

ubekymret = hughejl, ankelaus.

ubelejlighet = *mejnt*, avbakle, mejnsamt.

ubeskeden = storvyrdig.

ublid (Vinter f. Eks.) = ruskjen.

udad = *ut*.

uden = utan.

udholdende = trottig, *ihærdig* (sv.), traa.

Udholdenhet = Trott, Ihærdighed.

udmagres = *skrinnast*.

udruste = *hyre* og niste.

udmattet = all, kvitt, oppgjæv.

udrøy = skryv (skryp).

Udsigt (t.) = Utsyn.

udskeje = skjeje ut.

Udtryk (t.) = Ord, *Ordlag*.

Udtrækseng = Skuvseng, Dragseng.

udvikle (t.) = uttyde, lægge ut, *greje ut*.

uendelig = endelaus.

Uendelighet = Endeløjsa.

ufortrødent = trutt.

ufrugtbar (Jord) = *skrinn*, mager.

Uge = Veka (Vuku, Voko).

Uheld = Uheppe (Oheppe), Ufær, Krabbegaang.

uheldig = uheppen.

uhyre = mergjele, overlags, styg- (f. Eks. stygkaldt = uhyre k.)

et Uhyre = Troll, Stortroll.

Ukrud (t.) = Ugras.

Ukrudsfrø blandt Kornet = *Melde*.

Ulejlighet = Ampe, (Ap), Bry.

ulemfældig = *harhændt*.

ulige Tal = odde, *Oddtal* (modsat jamt Tal).

Underarm = Handlægg.

Underliv = Liv.

Undergivne = Lyden (Ly'n, Husly'n).

Undersaatter = Landslyden.

Underholdning = Uphelde (Opheld); Moro, *Gaman* (Gammen).

underrette (t.) = *melde*, oplyse.

undløbe = laupe unna.

undervise = lære, oplære.

Undervisning = Oplærelse.
 undselig = *grannvar* (grannveren), varlaaten, haavar, forøven.
 kan undvære = kan ombære.
 Uniform (l.) = *Mundering*.
 uophørligt = støt og stændigt, jamt og samt, *i Ejningen*.
 Uorden = *Ugreje*, *Flokje*, *Vanskipna*(d).
 uordentlig = *ugrej*, *floket*.
 et uordenligt Menneske = en Styring.
 upassende = *Vanhøve*.
 Urhane = **Orre**.
 Urne (l.) = *Krukke*, *Askekr*.
 Utyske = *Bytting*, *Skræmsel*, *Troll*.
 utæt = *gjisin* (*gresen*, *glesen*).
 uvejsomt = *ulændt*, *avbakle*.
 utilbøjelig = *traa* (tro), *uhuga* (ohaagaa).

V

vaage = vake.
 vaagne = **vakne**.
 vaagen = vakjen, vak.
 Vaaning (t.) = *Bolig*, *Hejm*.
 vaase = tøve.
 Vable, Vandblegne = *Blæme*, *Blære*.
 Vadmel = **Vaadmaal**.
 Vagabond (fr.) = *Landstryker*, *Fark*.
 Vakance (fr.) = -*Løjse* (*Præsteløjse* osv.)
 Valg = Val.
 Valke = tøve, *stampe*.
 Valkemølle (d.) [=] **Stampe**.
 Vallak = *Gjælk* (*Jalk*).
 Valle = *Myse* (*Musu*), *Bleng*.
 Smørvalle = *Saup*.
 Vallesmør = *Mysesmør*, *Myseost*.
 vammel, væmmelig = *emen*, *ofyse*.
 vammelsød = *smejren*.
 Vand = **Vatn**.
 Vanddrag = *Vasdrag*.
 Vandfald = *Fos*.
 Vandfladen = *Vasskorpen*, *Sjølok* (*Sjølogje*).
 Vandfugl = *Sjøfugl*.

vande = *vatne*.
vandig = *vassen*.
vanskelig at gjøre tilpas = vand, *lagvand*.
Vanter = **Votter**.
Variation (l.) = Brøjte, Afbjøjte, Vend.
varsko = *varsku!*
mild Varme = Yl (Øl).
Vartpenge (t.) = Ventepenge, V.løn.
Vederkvægelse = Kosing.
Vedtræ = Skjie.
Vegetation (l.) = Vokster.
Vej = Veg.
vejlede = retlej(d)e.
vejede = vog.
Vejbred = *Groblad* (Grorablokke), Lækjeblad.
Vejr = Ve(d)r.
Vejrlig = Ver, Verlag.
veksle (t.) = bytte om, skifte.
Vekselbrug = Skiftebrug (Aarsbr., Toaarsbr. osv.)
Vekselsang = Stevsang (at stevjast).
vekslende = ymse.
veksle i Styrke = flage.
vel = full (fill).
venstre = vinstre (vingstre).
Ventil (l.) = Spjeld, Blokka (i Pumper og Bæge), Blekk, Luka.
Verdenshjørne = Lej(d) (Led), Himmelkant.
Versus (l.), Versdel = *Vend*.
Viadukt (l.) = Langbru.
vertikal (l.) = lodret = bejnt op og ned.
Vice- (l.) = Vara-, Under- (f. Eks. Varaformand, Underkonge).
Vidjebaand, V.spænding = *Nesting*.
Vidtløftighed (t.) = Længde, Vidde, Storlejk.
vidtløftig (t.) = stort, langt, svært, *vidgjengt* (især om Landskaper).
Vindue = *Vindaug*, Glas.
Vinge = Væng.
visitere (l.) = ransake, skoda, se over.
viske = sope, stryke, tørke.
vittig = ordhøv, ordhitten.
Vod = **Not**, Va(d).
Voer = Vaag, Værk.
vogte = *agte*.

Vogndække = Skvætlæ(de)r.
 Voiture (Voatyr – fr.) = Kjørebuna(d).
 vokse = vækse (Imperf. *vaks* eller vokse).
 voksen = *vaksin*.
 voluminøs = stor, *ruven* (ruvandes, ruvsam), *rumstor*.
 vove = *vaage*.
 Volumen (l.) = Omfang, Storlejk, **Ruv**.
 Vraa = *Kraa* (Kro), Ro (Raa), Krok.
 Vrag = Rak.
 vrang = rang.
 Vrede = *Sinne*.
 heftig Vrede = Storsinne.
 vred = rej(d), sint, harm.
 vredes = rejdast.
 vrimle = yre, **kry** (kru), aaddaa.
 vrinske = kneggje.
 Vrist = *Rist*.
 vrænge = rengje (range), snu.
 Vrøvl = *Tøv, Rør*.
 Vrøvler = *Tøvekopp, Rørkjærring*.
 Vugge = *Vogge*.
 Væge = *Vejk* (i Lamper), *Rak* (i Lys).
 vægelsindet = mangtænkt, lunfængt, lonefengjen.
 Vækst = **Vokster**.
 vælig = *kipen*.
 Væsen (t.) = Sak, *Grejer* (Fattiggrejer, Skydsgr., Skiftegr. osv.)

Y

ydmyg = mjuk.
 ydmyges = mjukne.
 Yngling = Ungersvend, *Ungdom*, Styving, Framslæng, Framvokstring.
 en haabefuld Yngling = *et godt Manns-Emne*.
 yppigt (t.) = overdaadigt.
 Yver = Jur (Juvr).

Z

Zir (t.) = Pryd.
zire = pryde, krote, krine.
zitre (t.) = dirre (darra).
Zoologi (gr.) = Dyrslære.
Zone (gr.) = *Himmellag*, Jordbælte, Luftkynd.

Æ

æde = eta.
Ægtefælle = Gifte.
ægtevie = give ihop.
ælte = *knoda* (knø, kna).
ændse = anse (ansa).
ængste = agge.
ængstes = *gruve*, ottast.
Ængstelse, Ængstelighed = Agg, Illhug, Hugværk.
ærgerlig (t.) = *argeleg*, tregeleg, sær, *grætten*.
Ærmehul = Ærmestaup (Armestaup).
Æstetik (gr.) = Skjønhedslære.
Ævred, Ævret (d.) = Haustbejte paa Aakeren, Haabejte.

Ø

Ø = Øj.
øde = au(d).
ødelægge Liv = tyne.
ødsel = romhændt (romus).
Øg = Øjk.
øge = *auke*.
Øgenavn = Klængjenamn, Slængjen., Utn. (Utnæmne).
Øgle = Ødle (Ørle, Æle), Firføtle (Firfisle).
Øje = *Auge*.
øse = *ause*.
Øst = *Aust*.
øm = saar.
ømfindtlig for Bemærkninger = *ordsaar*.
de øvrige (t.) = de *andre*.

Tillæg

- aabenhjærtig = bejnsvaren.
 Aarebaand (i en Baad) = *Hamleband*.
 første Aarsag, første Anledning (Side 64) = *Ophav*.
 abildgraa = *elsblakk* (ulsblak), blaa.
 Adskillelse (S. 64) = Skilsmisse.
 adoptere (l.) = ætlej(d)e (ætlede).
 Adoption = Ætlej(d)ing.
 Afbud = Attrabo(d) (Atterbud, Atterbau).
 afpæle, afstikke = *stake op*.
 afsondret = ejnstaka.
 aftnes = kvælder, afdages (avdagast).
 aftager = *minker*, gaar til Atters, skatter.
 agitere (Side 65) = øse op.
 Agitation = Øsing, *Opøsing*.
 agte (Side 65) = *sæte*.
 Ammunition (fr.) = Krigsbuna(d).
 Aktier (holl.) = Lotter, Lutar (Lodder).
 Aktieselskab = Bolag (sv.), Lottalag.
 det er noget ganske Andet! = *d. e. anna Slag*.
 angriber Kræfterne = *røjner paa*.
 anmode (t.) = bede.
 Anseelse (S. 66) = *Ruv*.
 Ansigtifarve = *Hamlit* (H.læt, H.laat).
 Anstifter = **Ophavsmand**.
 anstrænge sig (S. 67) = nøjte seg, nøjte paa.
 Apparater (l.) = Grejer, Buna(d).
 Bagstrøm i en Elv = *Bakevje* (B.ie, B.vudu, B.odo, B.ee).
 (En har) Basstemme = grovt Maal.
 bebrejde (S. 68). – snikke (snækje), nekkja.
 begejstres (S. 69) = **livne op**.
 besværligt = traat.
 begjærlig (S. 69) = *huga* (haua, hoga).
 B.hed = *Gjir* (Gir, Ir).
 bemandet = manna, mænt (f. Eks. i faamænt, fjølgmænt).
 Bi- (S. 71) = Tvær-, Side-, Hjælpe- (Tværelv, Hjælpeskole, Sidetanke).
 Blindebuk = Blindetjuv (Blindkjuke).
 blødne = blautne (blotne).
 Bregne (S. 73) = Burtne, Buslok (Slok), Lok, Blom, Ormegras, Ejnstablom,
 Fugleblom, Korsblom.

Brokfugl, Regnpiber = *Hejlo*.
brolagt = stejnsætt (stensat), gatalagt.
Brudd, Brøde = Brot.
brødefri = *mejnlaus*.
bugsere (t.) = baatsro, (*baadsro*).
bælgmørk = kolmørk (kulmørk).
B.mørke = K.mørke.
Bærknop = *Kart*, Knyting, Kneppe.
Bøjle (S. 75) heder ogsaa Bøjgel.
Børstegræs = Myrbust.
tage Del i = være med i.
Dæksel, Dække, Laag = Lokk.
ej da (d.) = nej da! aa nej da!
forbauset = forfjetret (forfjetra), forundret.
en vid og kun svagt *fordybet* (Dal, Skaal osv.) = **en flaa**.
forebygge (S. 84) = afværge = værje av.
forvandlet = omskabt, omgjort.
Fruentimmer (S. 88) = *Kvinde*.
Generation (S. 89) = Slægtfølge.
gilde = gjælde (gjælke).
generende (S. 89) = *mejnt*, avbake.
generende Belysning = Mejnlyse.
Gjenganger = En, som gaar atte (att), Ham (Hamn).
gnaven = *grætten, sær, lej*.
i Gjennemsnit = efter Middelregning.
Hulvej = Skar.
ile = kute (kyte).
itu = *sund*, sundt.
inderlig, idelig = *nau-* (f. Eks. nauvakker, nau(d)tigge).
Individ (l.) = Særvæsen, Ejnstøing.
Ir = Ejr.
irres = ejres.
Karklud (d.) = *Tvoga* (Tvogu, Tugu, Too, Tue).
klodset (S. 99) = ohag.
Kobbelbrug (t.) = Skiftebruk (Aarsbr., Toaarsbr. osv.)
kosmopolittisk (gr.) = almenmenneskelig, verdensborgerlig.
Krisis (gr.) = Endskaab, Omslag, Vending, Vend.
krydse (paa Sjøen) = *baute, slage*.
Kubus (gr.) = Tærning.
kubisk Indhold = Rumindhold, Rum.

Luftning, Luftstrøm (S. 104, bør hede saaledes): = *Gust*. Mest om varm L.
 = *Gosa* (Gaasaa), Gof. Mest om kold L. = Gufs, Kjøle (Kjøl).
 Bare om kold L. = Sno (Snaa), Skjelle, Snære, Nare (Snerre).
 paa Lykke og Fromme (paa Formodning) = **paa Vona**.
merkantile Forhold = *Handelsgrejer*.
 bange i Mørket = **mørkrædd**.
panisk Skræk = Forfjetrelse, Braafrygt.
 Portioner = Biter.
 periodisk (l.) = *bolkevis*.
 perpendikulær (l.) = bejnt op og ned.
 porøs (fr.) = fos (fosen), hosen, posen, roven (ruven), pipet, smaapipet.
Remisse (fr.) = Sending; Vognbu, V.skur.
 ravnsort = ramsvart.
 Repetition (i et Musikstykke eller en Sang), Strofe = *Optak*, Vend, Skifte.
 Rotabaga = Kaalrot.
 Række = *Gar* (Manngar, Tanngar osv).
 sagsmodig = stilfærleg (stilfærdig), finfaranes.
 Sensation (l.) = Opsigt, Omtale.
 Sindsforandring = Hugvending.
 Skillevæg = *Bolk*, Mellembolk.
 Skomagertraad med et Børstehaar i Enden = **Bustelejv**.
 Sommerfugl (S. 123) heder ogsaa: Frivil og Fryvel.
 stabil (l.) = **stø**.
 stereotyp = sta.
 stormavet = høgliva, framliva (fremlivet).
 Stymperværk = Stakkarsdom, Usseldom.
 svanger (Side 125) = *rik*, *saar* (f. Eks. regnsvanger = elsaar).

Ved at slutte dette Optal over norske Ord, maa jeg endnu tilføje, at Overskriften fra først af ikke blev aldeles nøjagtig. Jeg vil nemlig ikke paastaa, at *alle* disse Ord kan og bør ”indføres i Skriftsproget”; *some* af dem er hovedsagelig medtaget for Sammenligningens Skyld; gjør de da ingen anden Nytte, saa kan de dog give *de* Folk, der ikke har Lejlighed til at læse *Aasens* ”Ordbog”, et alsidigere Begreb om Folkemaalets Ordrigdom og store Afvigelser fra Skriftsproget, end En i Almindelighed har ved bare at kjende et Bygdemaal eller to. – Paa den anden Side er *some* af Ordene allerede før taget i skriftlig Brug, men ligefuldt indført her, fordi de endnu ikke har vundet den tilbørlige *Sejer* over sine fremmede Medbejlere.

Hvad de *Ordformer* angaar, som her i Almindelighed er fulgt, da vil rimeligvis *Some* finde, at jeg har været for meget, Andre, at jeg har været for lidet norsk. Især gjælder

vel denne Meningsforskjel om Gjærnings- og Beskaffenheds-Ordenes Former. Flerstavelses-Verber ender nemlig i en Del av Landet paa a ligesom i Oldnorsk (f. Eks. baka, døjva, finna, grava, koka, lejka, missa osv.); men da de alle ender på e ikke alene i Skriftsproget og i Byfolks Mund men ogsaa i en stor (ja rimeligvis den største) Del af Bygdemaalene, saa bør de efter min Overbevisning fremdeles ende med e. Finder man alligevel, at de bør skrives med a, saa er jo dette ligefuldt en overmaade let Sag. Det samme gjælder omtrent om Adjektivendelsen lig istedenfor leg (le) (f. Eks. folkeleg, hyggjeleg, karsleg, koseleg osv.). Endelsen g bortkastes gjerne i Talen baade blandt By- og Bygdefolk; og vil man nu istedenfor *-leg* sætte *-lig* (som ogsaa jeg selv ved nøjere Overvejelse rimeligvis vilde være tilbøjelig til, og som vel blir nødvendigt ved adskillige Ord, saa kan dog heller ikke dette lægge nogen Vanskelighed i Vejen for at bruge Ordene i min Opskrift. Ligeledes har jeg i Parentes sat til adskillige d'er, som aldeles ikke skal udtales, og som jeg tildels heller ikke vilde skrive, undtagen her, hvor det gjaldt om at paavise Ordenes gamle Udseende. Endelig vilde jeg ikke anse det fornødent at betegne korte Stavelser i Almindelighed ved dobbelte Medlyd saaledes som her, saasnt jeg brugte dem i ordentlig *Sammenhæng*, (altsaa ikke skrive stutt, men stut, ikke Slaatt men Slaat osv.); her gjaldt det jo bare om, saavidt muligt, at betegne de enkelte Ords rette *Udtale*.

Omfram de Ord, jeg her har opregnet, findes der endnu i det norske Folkemaal en Mængde andre, som fortjente at tages med, men som er udeladt, dels fordi jeg ikke havde Kjendskab nok til dem, dels fordi de efter sit Begreb ikke svarer til noget Ord i Bogsproget, og dels fordi de udtrykker det samme som andre gode norske Ord. (Saaledes har vi Ord som at kælve, grise, lamme – at det kviter, svarter, rauer, blaaer, grøner, gauler paa en vis Ting – Ord som at hegde og tegle (istedenfor at spare), Hejlepengar (om store Sølvmynter), Isbrodder, Jadar, (Jark, Fetling) Ranga og Retta, at rusle (rutle), sejntænkt, Skav, Skaare, Skruvsted, Smørauge, Sodd, Spelpengar, storsjøa, Straumsjø, kippeskodd (eller hukuskoom), Evje, furte, andføttes (tvispænnens), full-søvd, sannspaad, han Bejnlaus, Vidheim, Blaamyra, Kvældsæta, Kvisthul, Logg, lagge, landgaa, landvar, langlejtt, Lefse, Lejv, letrodd osv.

Min Iver for norske Ord og Ordformer er dog nogle Steder gaat vel vidt, især i No. 4 og 5¹⁴; eller rettere sagt, jeg har medtaget nogle Ord af det gjængse Skriftsprog, skjønt de i sig selv er meget gode, hovedsagelig for at faa fremdraget Sidestykkerne dertil i Folkemaalet. Saadanne gode Ord er især følgende: Aander, Adskillelse, Afdeling, Afgrund, Afkom, afsides, altid, *Barn*, bedre, Begyndelse, bestaar, *binde*, Bjørn, blive, Bølge, daarlig, dreje, drukne, Enighed, Evne, Fornøjelse, Forraad, forsømt, frugtsommelig, frygte, maa, Maadehold. Efter Omstændighederne kan da disse og de tilsvarende ejendommelig norske Ord bruges skiftevis om hverandre.

¹⁴ D.v.s. i bokstavrekka A–E, som stod i disse nummera av ”Folkeskolen”.

Notes to contributors

Transactions of The Royal Norwegian Society of Sciences and Letters is a multidisciplinary journal, covering subjects from sciences in broad sense. Publication is irregular, and the type of publication varies, from single articles to larger monographies and anthologies. Acceptance of large manuscripts and those containing color prints may be conditional on financial contribution from the author. *Transactions* is at the scientific Level 1 in the NSD register of authorised publishing channels in Norway, and is indexed in national and international databases for scientific publications.

Peer review and anonymity: All submissions will be subject to peer review. Manuscripts must therefore be anonymized by the author(s), and information about the author(s) must be given on a title page. In the paper, please omit name(s) of author(s), except when citing previous work. Self cites should always be done in the third person and in such a way that reviewers cannot identify author(s).

Title page: The title page must contain the title and the author(s) name, institution, mailing address, phone number, and email address, as well as any acknowledgements. Co-authors must be indicated. This page must also contain a statement that the manuscript has not been published or submitted for publication elsewhere, and co-authors must give their consent to publication.

Manuscript standard: Manuscripts are preferably written in a Scandinavian language or English. All manuscripts are required to have an English summary and title. Submitted manuscripts should contain the following:

- Title
- Abstract, approx. 200 words in the paper's language
- The manuscript
- Notes as footnotes. Notes should be kept to a minimum and used only for comment
- Reference list in alphabetical order
- Numbered figures and table in separate files

Tables, figures and illustrations: All figures and tables in the manuscript must be allowed published. If someone other than the author(s) has made a figure or table, the name of the source should be stated in the text. The author(s) is responsible for obtaining the permission to use earlier published illustrations. Each table/figure should be numbered, and each placing in the text should be marked.

Reference system: *Transactions* uses APA style for citation and referencing. Within the text, identify sources using the author-date system, e.g. Smith & Jones (2002, pp. 32–45) or (Smith & Jones, 2002, pp. 32–45). If a cited work has more than two authors, use 'et al.'. In the reference list, however, the names of all authors should be given. When citing more than one reference at a time, list them in alphabetical order, divided by semicolon. Citations in the text must agree exactly with the list of references. References must include DOI for sources that have one. Place the DOI-URL at the end of the reference. URL is used for electronic sources without DOI. Include the accessed date.

The list of references is written in alphabetical order. Examples:

- *Article in journal:* Frøland, H. O. & Hatlehol, G. (2000). Organisation Todt and Forced Labour in Norway during the Nazi Occupation: Preliminary Remarks from an ongoing Research Project. *Transactions of The Royal Norwegian Society of Sciences and Letters*, 2015(4), pp. 45–61.
- *Chapter in book:* Searchy, W. A. & Nowicki, S. (2000). Male-male competition and female choice in the evolution of vocal signalling. In Y. Espmark, T. Amundsen & G. Rosenqvist (Eds.), *Animal Signals. Signalling and Signal Design in Animal Communication* (pp. 301–315). Trondheim: Tapir Academic Press.
- *Book:* Borgen, P. (1996). *Early Christianity and Hellenistic Judaism*. Edinburgh: T. & T. Clark.
- *Thesis:* Jensen H. (2002). *Causes and consequences of individual variation in fitness-related traits in house sparrows*. Unpublished Ph.D. thesis, Norwegian University of Science and Technology, Trondheim.

Offprints: 5 offprints are supplied free of charge for each author. Additional offprints must be ordered beforehand and paid by authors.

Copyright: Authors retain the copyright of their article, but allow The Royal Norwegian Society of Sciences and Letters to copy and redistribute the material in any medium or format.

Submit your manuscript: Manuscripts are submitted as Word- or TeX-files by email to post@dknvs.no.

The Royal Norwegian Society of Sciences and Letters website: www.dknvs.no

Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab ble stiftet i 1760, og Skrifter utkom første gang i 1761. Det er en av verdens eldste vitenskapelige skriftserier som fremdeles utgis.

Det Kongelige Norske
Videnskabers Selskab

www.dknvs.no

